

851 RP.1-200 851

Ms. 1-200* 10 JUL 1950

K34/82 I

pp 108 pp acknowledged typed 15/7/50

H. M. Mohlabe,

Medicine and divination at Lekō+ō+ō's

~~At 1/8/50~~ Bethany Mission, P.O. Trichardstown

£9-0-0 indexed

15th May 1950.

Bangaka, Diluola.

Dingaka. Tema ya I

1. Mehutā ya dingaka ke tla e ngwala na go latelana ga yōna le medirō ya bōna. Ke tla thōma ka bo-tšhokgo-tšhokwane ke dingaka lēla a dikoi moloi, ba-tšhwa go rutla mepe ya batho. Diēma tšhwa ba dirēma, base go bōna sekete ke sekete, se-
pelang ba-tšhokeng ba tlaya ba tšhwa bja-
lo ge ba e ya ba hwetsana gore ke tšhe-
rešo.

2. se-ipa sabbedi

2. Bo-tšhokgo-tšhokwane ba banna. Ke dingakanya-
na, ke we disa tšhebe go sele, bjalo ba e ti-
ra dingaka ka go thōma ba foya batho. Ba bile ba leka le gonyaka gotia baloi, bjalo ka gobane kgopolo ya molho e e tšhe-
tšego, o nyaka gotwa kudu molho go we
a motoyago. ge a ka foya a molaoia a
seke a motšha moloi, ke moka a mofa di.
Lihave pelo ya gwē a e we.

851

K34/82

27

³Ge a Ilare molho ke ngaka onyaka goe a motšhe moloji, ka morago ga mowe a kgone a mofa ditlhare. A bee a molukisēbē le ditlhare tša gobolaya moloji ge a tlole moloa. Gōna mowe molalwa o tla Ithaba Kudu. Bjalo dingaka tša mohuta owe ke dingakana.

⁴Bongaka bo a rutwa, bjalo mong bogologolo yo monyana o be a sa dumelwa gorutwa bongaka. Gorutwa ba-nna ba bagolo ba we ba setšego ba tšhela borudu. Bawe ba tle ba ka swana bongaka, le gōna dingaka ebe disa Ilala naga, molho mong seleteng ka setee o a hwetšana dingaka dise kae.

⁵Molemō Raganya, monna yowe butswadi ba gagwe e su e ke ebe dingaka, bjalo yo mongwe wa bagologolo ba gabo ebe le nyaka le ge leina la gagwe le sa tšibe, tšela Ithase nyana e gōna ya goe o kile a ba gōna bjalo a hwa a sena ngwana ke bana le we leina la gagwe le tšebelwago.

⁶Mōya wa moha wa tšena mōeny wa

851

3. 3

K34/82

Molemō. Manna yowe molemō ebe e le
 motšumi, bjalo mowe ba thomago gōna
 qobe gōna le sethekqwana sa maraga ke
 gore seetse, bjalo e le mabikeng a ga
Mametsā. E be ba sa tate go ēpela ba-
 hu, ba dioga ba fela maraga a we kemo-
 ka ba fanela bahu ka botageng bjalobe
 sebitša ka gore ke sethekqwana sa ga Ma-
 metsā.

Gona mowe e be gona le diphōōfōlō tē
 dintši. Bošego ba tše ba sa robale bala-
 la ba fela boroko ka baka la ditau,
 dilala dilla bošego ka moka dibile difala
 magala, diba fanela mowe ba robetšego. Ba
 sa kgemele, mollō olala o tuka bošego ka
 moka.

Ka morwana bja asa ba tšwa baya go tšoma,
 ba bolaya diphōōfōlō, bjalo ba khutša ka
 fase ga sethare. Manna yowe Molemō le
 bahumi ba bangwē ke moka ba kwaēla ka
 dikgozi ba kgomēla. Ba we bagoba ba sa
 kgomēla ba tloga ba dula go wa bōna
 morithi wa goulama base re tla bōna
 gore ba tlarene.

Yona mowe borokong bjowe, Molemo a lora
ana le monna wa gabō wa Kgale, monna
yowe a motša gore ke nna matšolo wa ga-
go ka moka ba ga Aganyae ke di^{di}logolwana
tšaka. Bjalo ke tlile mo ka go gokwela bo-
tšoko, ka bana la gore, letata le tšwenya
ke dibala.

?Ya se dibala ke ba-dimu, felo mowe ba
e petše batho gōna, bjalo ba beluêla, bare, e
ka be le re begu dilō tšewe le tšetšego tšō-
na. Ye le tla hwetšana borokō le hono, ore,
go tšoga, o êpē ga na mowe tšhōgō ya ga-
go e se a metšego gōna o tla hwetšana
modi, modi owe o o ripē. Ke moka o otwatē
o ê naō mošatšeng, o filihē o tšee mara-
pō a diphōōfōlō tšewe le dibolaitšego. O a
kgobakanye ke moka o a tšhubē, ofu kēlē mo-
di o a natsō.

Ye o dirile ka mokgwa owe ke moka golutšile
le tla rōbala boroko le ka seke la dikwa
disa tlilo disa mokgwa o la di dulago di
disa. Bjalo mošhang le boyae go tlilo tšō-
ma, le re go bolaya phōōfōlō ya pele le
e le bege mowe se tšhekwaneng le seke

la bēna ka gare ga se Thekgwa le tšee
madi le mala a phōōfōlō e we, ke moka le
dibee ka nga ya botlhaba tsāki le ye, rena
a re bone selo, ke rōna sewe re sebōna-
go sewe.

Ma rapō a phōōfōlō e we, ke moka le fiitše
le bee mowe madi le mokgopa la goba gōna.
Le seke ka pjaalla marapō a we, a owa bōna
badimu ba laalla ba pjaalla ka nozi. O seke
wa le bala lenna nka go le bala. Monna ka
mabanyana a we, are, ke lorile tšōrō bja-
lo ereng ke dirē ka mokgwa o we tšōrō
yaka e mpukhōtšego ka ōna.

M¹²onna a dirā ka mokgwa o la bjalo a ba
a ēpa modī ala a goba a o se ametsō. A
fo dirā fēla ka marapō a diphōōfōlō, bošego
šowe tšā seke tšāalla, e ile ma tšaga tšā
fiitšha, tšā dirā ka mokgwa o we tšā goba di-
dirā ka ōna. Bjalo ba tšumi bare go yēna o
nyakilo dirā, fēla go dirā gōna o dirile ka
gobane a tšā tšā ka metšha. O se tšitšē
mo zongwē.

M¹³onna are le a kwala, ke tšile modī o we
ba gore ke ēpē, ma tšhogong ga tšhōyō ya

851

K34/82

6.

Ka. Torô eile ke êpê modi ke tšhubê naôbja-
lo ge ke tšoga ke tšoga ka lebala. Keile ka
lebadisa ke bawe ka gore ge ke tšoga ka
hwetsana ele gore ba ririile bjalo ge ke tšoa
bala ka se sa gopola.

Monna a gopola mowe a goba a robetšê
ke moka, a nyakisišê le ba tšumi ba ga bo,
ka gobane manaka ga gona moko go a re-
go o wa gobebe. A owa ba ile ba gobona,
a tšoma go êpa a hwetsana modi ke moka
a o ripa. A ya a fišha a o tšhubella
mola a go tšhubella marapô. Bošego bjowe
ba rōbala boroto go fišhêla boesa go sa
kwale zelo.

Bošego bjowe toro ela ya boya gomona
yare lehono o dirile mowe ka gogolaêla.
Bjalo o ntšhe melōra o ê na yô gae, o fi-
tšhê o e bee ka ntšê ga maforo. Ke lešha-
bong diphōōfōlō diahwa, ditšau kamoka a
dira tšwenya ba tšumi. Motšhang ba tšoga
ba fišha gae, monna a tšoma gotia
ke lešwalō, bjalo ge a gopola a hwetsana
gore o šile melōra ela bjalo a seke a gona
gogoma kabaka la bogole.

851

K34/82 7.

Môya wa moku wa moētêla, ware goyêna, o direbêng ge o saka wa hêa melôra ela. Monna a bolêla batheng sa go lebala, bjalo môya wa moku ware goyêna sepele ga ngaka o kgopelê gore a go nwešê pelo ya legodi ke tla go botšê ditaba o ka seke wa dilebala.

Ka¹⁷ morwana kemoka o tloga a bolêla Loro ya gagwe, a ba molhokomele. Pagarwe o be a šêšê a hwile. Monna bjalo ka ge e seke yo monyana le yêna a seke a êla Tabu e we lihokô. Ka tšatšê le lengwe ngwana wa gagwê a thôma go babja bjalo tôrô ya fišha ya motšê molhare, a ya a êpa molhare, a tla a lafa ngwana ka ôna, ke mokka ngwana a fôla.

Bolwetšê¹⁷ bja ngwana e be e le bolwetšê¹⁷ bja matšoma, monna a napa a tšeba molhare gore molhare o ke wa matšoma, a thôma go alafa bana ba fôla, bjalo, a ba alola. Ba thôma go matšala gore monna e kaba o ru-tile ka e, ke mang, a thôma go laudiša ka mokgwa o we a hwetšane go bolaudi ka ôna.

851

K34/82 8

Molemô ebe e sešu ebe ngaka, e kabe a
 Ihaelebê tōrō e ya gore a ê ga ngaka e ê
 e mofe pelo ya legodi. Bjalo monna are go tse-
 ba maō a ditšola a napa a dia gore ke yēna
 ngaka. A tlogêla matšhabe a we badimu ba
 goba batla mofa, a thōma go tona, ge mōho
 a hwile a fêla a bolêla gore ke nna sonyola
 balala.

¹⁸
 Ge mōho a ile go yēna go laola, o kwê a êpêla
 kopelo e, pele ga gore a laole mōho, are wa
 tšha wa loya. O dia modirō owe wa golaola
 ele gore, e šu a ga felwê ka molaō wa mōya
 wa badimu le gona ga topile zelo are a bega
 badimu. O lebetšê o hwetšana e ka lesedi ge
 we o lehwetšana ka bolthale. Ka bana la gonyatšā
 dingaka a bile a bolêla gore yēna ke
 sonyola balala.

¹⁹
 Ga a ka a ba le molai, le ge mōho a ile
 a fiwa bongaka ke badimu ba gabō a nape
 a setumiša, le gona o swanetšê goya ga di-
 ngaka, tšō napa ditšatšā bo ngaka bja gagê.
 Ke mowe a tla go hwetšana le meluō le boe
 tšhwirō bja bongaka, bjalo a sene a dia bjalo
 a hwetšana gore yēna olukile.

851

K34/82

9.

Sonyola balala. 20. Temana ya k.
 Leina le lagagwe la sonyola balala, leilela
 bitša basho ba bantš; gore ba tle ba bōnē
 ngaka e we sonyola balala. Bjalo ka tšhile
 le ngwē mōlho yo mongwē wa ga sekgubêla a
 loya, mōlho yo mongwē Bjalo ba bomohu ba
 sinye mohu wa bōna, moadi yowe wa molo i
 a swara ke letšwa bjalo a hwa. Ba ga sekgu-
bêla baye go sonyola balala gore mōlho wa
 rena o hwile bjalo ka goriato mowe re-re o ka
 re ndiša.

Sonyola balala a tšhama koša ya gagwe ya
 ka melha, are wa tšha o wa loya. A ntšha
 ditšola tš gagwe ke mōka a ditšhela. A re
 nna waka mōlho a tlogē, nna sonyola balala.
 Mamondi are, ge o ka ntšidışa, nna ke ne le
 Kgomo, ke tla gofa yōna. Monna are go
 lukile ke tla fiłha ka mowe gageno bošegog,
 mola basho ka mōka ba robetš ke tle ke di-
 rê modirō waka, ke yome ke tlogē bošegoba
 sa mpone.

21.
 Bōna bjalo ka ga ngaka ba tšeba gore e
 a tla, ba seke ba robala ka pela go fiłhe
 le ngaka e fiłha. Ba mōšupa le biłla la

851

K34/82 10.

mohu, monna aya a le swarella ka diatla
tša gagwe. A dira ka mokgwa o we yêna
mong a tšebago ke moka a tloga, a seke
a laêlana le bôna.

Monna o ile go tšer²³, o tšena ga ke moka
tša monyago dinyao diboko tša motšhan-
ne. A thôma go swana ke madi, o kilore
ke dinyane, ka morwana a tšoga a mokatela
fase. A thôma go tšwa madi ka ganonye
ka fase. Ke mang yowe a tlogo mokitšimê-
la, ga gana ka gobane yêna ke sonyola
balala le yêna a dikwê. Mosadi wa gagwê
a thôma go tšama a luola monna wa ga-
gwe.

Dikwêla tša bolêla²⁴ gore yowe galedwe,
o e polatile ka noši, ka bakula la gore ke a
kgona. Ke bolêla ke rialo wêna mosadi mo-
nna wa gago o ile a tloga bošego aya mo-
tšeng wa ba bina noko. Mosadi a dumêla,
a go mosadi ba bina noko ba we baile ba
fiitšha motšeng wa gagwe ba tšilo laola mo-
tšo wa bôna.

Motšo²⁵ yowe ba goba ba malaola, o be a sa
phele, o be a hwile a bilê a leka lebitšeng

851

K34/82 II.

bjalo molho yowe a hwa ka lehu la gagwê,
o hwile ka bana la boloi, bja gagwe, bjalo ba
ga bo mohu ba bona molho wa bôna a hwile
ba sinye le bitla la mohu, lehono marumô a swara
mosadi yowe lehono, monna wa gago a goba
a ile go sinye le bitla la gagwe. Ga gona setlhare
se nka gofang, monna wa gago o bolatile kema-
tlhale.

M²⁶ mosadi tsebô e gona ya gore monna wa ga-
gwê a ile a ya bjalo o gantšha fêla ke ge
ngaka e sa moje ditlhare. Pelo ya seke ya
mmea, a gopola gore ngaka, e gona le ditlha-
re. A se sa ya leka yue, ka bana la gore mo-
tho ye a e tšwa ngakeng, ba bôna ka go tšwa
a swela ditlhare.

A²⁷ ya a tšena ga Magomane a fihla a
ditlhela ditlaha tša gagwe, Magomane a mo-
tšha bjalo ka ngaka e la ya matšhomo, a se,
nka seke ka gafa selo. O tšeletšê mosadi
ge o ka fiwa setlhare sa go tšhabêla bolwetš:
Ke moka le wêna ge monna wa gago ge a
e hwa le wêna o mosala ntšhago. Ke gafa
fêla se gôkgô e mpa a se sa godisa se li
e noba fêla gore ge molho a e tšwa ngakeng ba

851

K34/82

I2.

bōna ka sōna.

M²⁸osadi a fuṭha diḥēbe tša gagwe, a kwa.
 A tšea seḡōḡō, e rile mo are owa tloga, nga-
 ka yare, go mosadi, ge a fuṭha gae, o tloga-
 fa se tšhare se senḡō o tšare go wena o mo-
 tšhabēlē bjalo o sethe wa dumēla. O moapēlē
 se ke go filego. O motšhe o sethe wa moutšela
 gore wēna o be o dirang ka kgole le hono onya-
 ka gore difetšhe lenna. Ke motšha o tšla kwamo-
 nna a homola.

Ge²⁹ mosadi a fuṭha ke motšha monna a galefēla
 mosadi wa gagwē, are bohala bjalo o be o ile ke.
 Mosadi are e be keile go tšama ke golaola, bjalo
 monna are go mosadi la tšha dilo tšewe tšagago
 ga ke dirang. Monna a dirang mosadi wa ga-
 gwe tšaba e we ka pefelo e kgole, mosadi a di-
 la tšha, bjalo are go mosadi tšea se tšhare
 sela o motšhabēlē, mosadi a gana ka motšha
 ola ngaka eilego ya motšha ka ōna, monna a ho-
 mola.

M³⁰onna a lala a bina selala se eme, le
 bošego bjo bolatšelago. E rile ge boesa
 mogwēša mogolo a kgola tšokwa, a kgomēla
 boroko bja mafello. Ke yōna bongaka bja

851

K34/82 I3.

bošhōngōtšhōngwane. Monna mola a kwē tuelo
ya tora le go nyaka dikeletšo go dingaka ebe
e tlabu ngaku ya matšonghe, ka gobane o fi-
lwē ke badimu, bjalo a sepe a bega badimu
bjalo le bōna ba mohutalla.

M³¹onna o be a sepele a rana ka ntšhe marapo
a diphoofolo le manakana a dipudi malaleng, a rane
le monyane wa mokgopa wa tšhwene. Dilotho
we ke tšhupō ya gore monna yo mongwē le yo
mongwē goba re karre mang le mang a mōnē gore
monna ke ngaka. Bjalo molho wa mohutawe,
mang le mang wa motšeba, molho yo mongwē wa
okwa a butiša yo mongwē, o di nyaka go tšeba
fêla gore ke ngaka ya matšonghe. Ka matšhōna
a mōna gore ke ngaka.

M³²otho ge ele ngaka a e tumiši wa bōna
batšo, wa fêla o bolêla gore a se dingaka
nna ke nna nna, a owa, o filwē, ge motho
a phela lefaseng a phele ka maatla a gogwe.
Ke gore badimu ba sape naē, ge bakare ba mi-
tšhe, ba fa mitšhō a tlogêla ditšhare tšhō ga-
gwe. Motho o kwa ka batšo gore ge ebōna
motho yo ke nyaka, wēna ge a sa motšebe
o ka sepe wa motšeba.

851

Tema ya #

K34/82

I4.

Monna yo mongwê wa ga Matlhakwana, mo-
 nna yo oile a kwe molho yo mongwê aie mo-
 tho ge a swere ke letšwa, nna ke fa moltha-
 bêla, ka rene ka dia ke relo. Monna yowe
 wa ga Matlhakwana a ~~khoma~~ go butšiša go-
 re, ka mokgwa manq. Monna aie go yêna, nna
 ke na lešana la dikgomo ka mokgwa owe. Le
³³ wêna ge o tala nna go tala.

Monna aie go yêna, le nna ke be ke tala goie
 o ka tlhuta bjalo a ke tšebe goie o kantš-
 fa bokae. Monna yowe wa naka ya matšwa
 aie wa tšebe goie ge molho a tšwa bong-
 ka kgomo, bjalo yala aie kgomo a ke nayo. Aie
 go yêna, a ke bolele ga na bjalo, gofê molho
 o alafa pele ke molho kgomo ya matšho o tli-
 lo fa nna, ka motago ke ya gago. Monna a kwa-
 na go tšwa bongaka.

³⁴ Aie go motšwa tšea le tšea nana ke le fela
 lona ke la mo o hwetšana goie bu motšea gago-
 na yowe a nayo le tšidi ya letšwa, le ge o
 ka hwetšana le ge a legona, ba gofê yona
 ka gobane o wa tšebe goie ga gona molho
 yowe a ka tlhabêlago molho wa letšwa, wê-
 na, o molhabêle ka noši.

851

K34/82

I5.

Monna e tšheletsā, are go monna wa ngaka
 bjalo moko molihabēla la ka seke la boya gaka.
 Monna are wa kwala le ka boya, bjalo tšhele-
 tšē ke sa gobotšā. A o molihabēle ka sea-
 tla sa gago, o nyakēla mabe, ke moka wa e
 swara, wa tšhabēla moko ka dinata tšā
 yōna, ke moka wa goma wa tšitšhela seithare
 ka lerofa la yōna, ge o feditšē wa e lesetšā lo
 hōwana yōna ke moka ya hwa.

Monna a kwa gore ke nnete bjalo, a empe,
 a mofa. A thōma go sepele a bolēla go-
 re, moko go allago a tle ganna. A fēla
 kgōrō ya ga sekgobēla ke baloi, monna
 wa mabe a ka ka M aithetšē, a swana ke
 letšwa, bjalo mowa wa gagwe, are, ke ile
 ka kwa monna wa ga M aithakwana are
 yēna ke gomang ka nna ba we ballago. Pa
 ragwe are, o ke o kitimē nywanaka
 o mpitšhēba monna go we.

Mowa wa mokgalabjē yowe a kitima aya
 go monna wa ga M aithakwana bjalo a bolē-
 la naē, monna a dumēla, a napa a tloga
 le yēna, a ya a fitšha a hwetšāna
 gore ke nnete, mokgalabjē le moswere. Are

851

K34/82 Ib.

go bona e ka ba le na le le nkathe mo budu-
mêla, ke moka aye, e swareng le tliše, ba
e swara.

³⁷ Monna a bena le mofetšhi: ka ngwaxhong, a
fiitša a tšhabêla mofetšhi. Ka le nala lanka-
ke, a gama a mošitšela ka le rofa la yona.
A e lesetšha ya tšwa ya tšhaba, bjalo moka
labjê wa ga Sekgobêla a tša Kgomo a e fa
Mašhakhwana. Mašhakhwana a bôna Kgomo
e le botse bjalo a seke a nyaka go efa
mokunyulla.

O dira ³⁸ ka mofetšhi owe e le gore monna
e šu aye a mošupa nnete ya mokunyulla.
Monna a noka ka ditšebe gore monna o
tšô gape Kgomo ga Sekgobêla, a lebella
fêla go a tšilo mofa Kgomo, bjalo monna
a seke a ša Kgomo e se. Monna a ka
a mošera Kgomo oile a nohonda, aye yo
monyana a ke a e ba yo mogolo go mongwa
gagwe.

³⁹ Monna a ka a dira ke zelo Kgomo e la ya
moana. Selemetšego go gora se mosela
nkgôpô. Mašhakhwana a dira mosadi yo mo-
nawê wa ga Raganya ka moka o la a so

851

K34/82 I7.

dira monna wa ga Sengobêla. Mowemo-
nna a ka a gapa selo, oile a gapa tshêlê-
tê fêla. A tšea tshêlêtê a iša kowa ga
monna yola, bjalo monna aye aowa galukile
sepela o e šumiša, nna ke nyaka kgomo
fêla, ya bolhasana bji gago. Monna a
goma nayo.

^{40.} Monna a seke a gopola gore monna o rēma
seema. E ka be a gopolê ga botse a tšee
kgomo ela a ê a tšee mokunyundi. A seke
a dira bjalo. M bloi a lathe modirô wa ga
gwe. M a tšee Sengobêla a loya monna
wa ga Josose bane ke Mokopu, ke mollogalo
wa ga Sengobêla, wa kgôrô ya ga Jankêlê.
O moloya a tšeba ga botse gore ona le
sephemô.

^{41.} Jankêlê ka tšatši le lengwe, a ga tšhama le
monna yowe wa masela mōke, bjalo e be e le
pete ga lehu la Mokopu, a tšhama gobolêla
mabapi le bolthale bja mōlho, a re, mōlho ga
tšhalefe le tšatši ku le tee. Bjalo Sengo-
bêla aye, ora goring ga o rialo. A re
keile ka fona ke monna yo mongwê wa ga
Maitšhekwana, mabapi le go kanyalla mōlho.

Ishepišanō. 42

¹⁰⁷Manna ka tšepišana naē gabotse, kamo-
tšā gore, taba e we ke lehumō, diKgomo tšē
o dibōnago ke tšā modirō o we. Ka ge e be
ke Kwana naē, ka motšē gore ge yēna a
raba modirō o we, a ka ntšha Kgomo ke mo-
rutšē. Ke za bolele ka Kgomo ya maatla a
gagwe. Ke bolēla ka maatla a Kgomo ya
maatla a di tšhase tšana.

¹¹¹M^{43.}okgalabjē yowe wa ga ^{Tšhaya 5.}SeKgobēla a bea
taba e we ka mahubeng a gagwe. Manna
yowe wa masela matšhe ke Mophulubonwa
Malatšhi. Ka masago ga nquaga ke moka
Mokopu a la wa a hwa. A ka a babja,
o ile o tšhabeqa go e tšā le hano, ka mo-
swana a tšoga a hwiile.

¹¹²Jakelē SeKgobēla a ya a mo wala ka
selei, a fitha a mmea motšeng wa ga-
gwe, ke moka a bjela bjela. E be e sale
gosasa, ba-nna ba šala ba duletšē sešōšo.
O ile go tšama a kwella lehu la molo-
golo wa gagwe.

¹¹³Mokopu e be ele monna wa motšumi a
duti le Kgaitšedi ya mašhetšhe e serno-

851

K34/82 19.

sadi wa gagwe, a filo moegêla. Datola
 tša bolêla gore monna o hwehê diphoofô-
 lô. O se o ja a nkôna, ke monna wa mi-
 na noko, ore a thuti go hwara phaga
 o hwere pedi ditlaga. Monna yo we
 o kile a swariwa ke letswa, bjalo monna
 wa tlou a fiska a molhabêla ka seba-
 ta sa mabala e ke ke nkwê e mpa a se
 nkwê.

⁴⁶ 3
 ke lehono o ka kima le banna le tla
 mošana e mpa monna yo we wa mina
 tlou, o tlaya a molokolla, molho šo, o mi-
 tša le yêna wa mōna o e dumêla. Bjalo
 monna yo wa mina tlou, a se ngaka ke
 le thosana, bjalo ore a le le thosana a kwa-
 ne le moruti wa gagwe. Ke tšatši le leng
 monna yo we o kile a tšapa monna yowewa
 mina tlou o le nae.

⁴⁷ 4
 Ke moka ngaka ya se a se diollê se la-
 olêlê, monna yo we, se bônê ge nke a ka
 seke a tšanya, monna yola wa mina tlou.
 A tšamago a seolla difu tša batho.
 Ba laolêla monna, ditola tša dumêla,
 fêta monna wa mina tlou o tla šita ke

851

K34/82

20.

tsela ya goboêla gae. Sefu se tla tanyu
 batho ba babedi, Mmaphetola le Hquitsedi
 ya gagwe Mathetse, mosadi o tla hwa, Ma-
 thetse o tla tloga, batheng sa gagwe, go tla
⁴⁸ hwa mina ⁵ tlou.

Ko wa gae, banna ba tsula ba dula, bare
 go bona letšutšhi: lesokologa, ke gore ka meriñhi,
 bare, go dutu ka ditla ga gobose, bjalo re
 swanetše goba repa le bitla. Ba bangwê ba-
 re le a kwala bjalo ge lekufaga motse o we
 la dikêla a sešu a boya letla diva bjeng ba-
 kenq sa motse owe. Ka gobane o ajle gore
 o rabatše o le noši, mang wa ôna a segona
 ka ga Bala bare, ga gona taba dipolai
 ditla ~~sta~~ motse, ba dumelana ba thoma
 go épa le bitla.

⁴⁹ Ba ⁶ ba ba fetša le-bitla, ba dula fa-
 se, ga gona ngana e e ka gago le bitla
 ka ditlhare, bjalo le bitla le letiwa ka
 mmele, ba dula ka mowe le bitleng, ba ba-
 ngwê ba yo dulella sešoto. Go letiwa ga
 le bitla ba tšhaba gore ba tloga, mōtho yowe
 a loilego mōtho yo we a ka ntšha mobu o
 mohubedu.

851
2

K34/82 21

Mobu o mohubedu, Ke mobu wa mang fa-
se, bjalo ke mowe mobu a yogo robala gōna.
Bjalo ge a ka ntšha ōna, ke motu o bu-
tile pele, o se phōrōle ma ōna, bjalo nguta
le ge e ka fiitsha ya tšhinya ke motu a
ba sa modira seto. Ke lebaka lewe ba
letago lebitla ge mang wa lona a se ū
a tšena.

^{se-rupana sa}
51 Uxete a tloga a ya a fiitsha ga Mo-
phalaborwa, a bolêla naê, mosinyi wa letšha
a dumêla, ere, fêla o tšebe ke gonyama
kgomo ge modirō wana o ile wa phêthêga.
Mamondi a dumêla, bjalo a tšena kangwa-
kang a laolêla ditšhuse tša gagwê, ditšuo-
la tša dumêla, a laole le mamondi, olaola
a tšena. Ka morago a tšea ditšhuse a
difa mamondi.

52
Ditšuo, ere, o swanwa, o tšeletšê ga bušê,
o ê o dirê ka motšha o, ke gobotšaga ōna.
O swanetšê gore ere go fiitsha o tšeletšê mo-
hu ka sōna, o bolêla gore ge nke o bolaitse
ke motšho a go latšêlê, bjalo o tšee molata
tšhika o fotlê, o mokhuparišê ke le-xumōla
gagwe la go tšhabana ka lona e be gōna le

851

K34/82

22.

moiša lebitleng. O seke wa šia seithare
 o sefeletšē ka moka, ka gobane, ge o kase
 šia a saloka, motse wa gogo o ka swa.
 Ke manō a ngaka o bina gore ge a ka
 se šia a kaya a dila ya mangwē ke moka
 a hwetsšane kgomo.

M⁵³ Monna yowe a loile go mōtha yowe ge o fi-
 tla, o tla kwa a bobalediša ka go omama,
 are o be o sale ka e kale le, o seke wa mo-
 fetola. Dipolai tšewe dibolelwago goletša le-
 bitla, go bolēlwa ka diēpa ka tšona, ba dibitšā
 gore ke dipolai. Letšūtš: le ya madikētō, a
 boeletšā a motšā are le ge o ka repela
 wa kwa mōtha a goubēla o seke wa mo-
 fetola o na mo tlogēla a le bjalo, wa mo-
 labachā. Ke moka o moalufile le ge o ka kwa
 bare mōkete wa babja o seke wa ya gomō-
 na.

Ke⁵⁴ moka^{It.} monna a thoma pa pa ga e rile
 ge le tšofi le thoma go tšatšea a fitlha.
 go tšatšea ke gore go swara ga le tšofi.
 Ke nnete, monna yola a thoma go
 omanya monna yola, are molato keng o
 e ya wa dula, monna a seke a mafeto

851

K34/82

23.

la, a ba a nswaba.

A bita⁵⁵ bo mowa t⁵ugo moku ba bena ka
ngwanong, ga Mōgō le yāna Māhētšē,
ba bena. A dira mōlogolo wa gagwe ba
molebeletšē, ka gobane ge a ka bena ka
ngwanong a e nōš, a ya a moelira ba sa
mone, ba ka tloga bane o mōenne. Ba
swela moku ba mōša gagubō, ba goma
ba boya badula Kgorong.

Banna gē⁵⁶ ba feleg⁶tsitšē moku, ba robala
Kgorong, ka moswapa le gōna ka morago ga
masēgo a mararo goba a mane, ke mōka
ba bitšā ngaka ya goalafa lehu ya tla ya
alafa. Banna bawē ba goya ba swarēla
moku ba oretšū phatla tsā bōna ka pitšā-
neng ya ditšhetla. Bjelo go feditse ya mo-
ngwē le ya mangwē a ka sepōyēla, ba palā-
kana ba ya metšeng ya bōna.

Bene ya bobedi, temana ya 3.

Ka⁵⁷ morago ga bene ya bobedi, sefu sa ta-
nya lepala la tšhadi, ba kitimēla ga mome
yola wa mina tlou, bjelo ba hwētšāna a
sa e tile, bare o boya ka tšhāi lagore. Ka
lona letšhāi lewe a boyago ka lona, mosadi.

851

K34/82

24

a hwa. Ba boloka moradi, bjalo tšuti le
 basho ba palatšanago ka lona, sefu sutha-
 nya lepala la photo. Basome mošho aya
 a bitšwa manna wa mahašou.
 Morumiwa a ya a mahšetšū a boya naē, mo-
 nna a fitšha aye, ke tšhwa ke riale, ke ria-
 le. A tšea ditšhēbēlē tša gagwe a wela te-
 la, monna aile ye aye o tšela noka ya ma-
 ngwana, tšamonamela, monna aye leaba tšeleng
 leaba lefokeng. A hwetšama ke monna wa
 ga Sadi, ke moka a kitima aya a bega ba
 ga Matšhakwana gore mošho wa lona a pale
 tšwe.

Ba ⁵² kitima ba ya ba hwetšama monna, a
 šha go sepele. Ba morwala ba ya ba
 fitšha naē, gae. Monna a tšhoma go tšwa
 madi ka dintong le ka gantong bjalo ka ge
 e ke ke kgomo e tšhakilwē. Mafellō a
 hwa ge letšati le ga madikēlō. Monna a
 lelwe, o dirile ka kgolē, o tšama a reola
 difu tša basho. O be a tšhakilwe ka leru-
 mē le la la gofa moku ge a e ya gagabō,
 ke lona le we la go tšhamba monna yewe a
 ga Matšhakwana.

851

3

K34/82

25.

Ke we dingwadilwego ka mo ma^llana leny a ka godimu, ke tšona bo^hhago^hhwa ne. Ba tšama base m^roneng, kganthe ge ngaka eka moleka ana po^eta morago. Ke moka ke lehu laqagwe. Long ngakanga ka, ge moka a ka moleka ana le mahulō o boela mahuleng.

Bjalo ka ^{Temab.} manna yo Mphoko Matibidi, o kile a ya a tšaba pudi ya sedimu yē na mang aile ba e tšabe, bjalo ba e tšaba. E rile ge ba mega gore pudi e fedile go tšwiwa, ge a fitlha are ba tšwi e pudi a hwetsana gore pudi a ena tšū ka teng. Manna a tšwa ka sa mafuri e tšaba. A be a sa rutšwa bongaka bjalo yēna ge ana le lesedi-nyana a hwetsana e ke ke yēna ngaka.

B^o ngaka ke selo se segolo, a senya ke go swariwa ke bana, se nyama motho yo a godileng, a owa yowe ke ngaka. Motlhankana a ka seke a ba ngaka le ka molha o le Tee. Manna wa ngaka ke yo mogolo, ka gabane le melao ya bjona e a imela.

851 Tema ya 7 Bongata kja Lekgowa masumu. 26.

⁶²
 I Le Kgowa Masumu, mpha^hō wa gagwe ke
 le-dikwa, pupaagwe e be e le Ntisi, mmaque
 Ngwa rakwane. Ngwa rakwane ke ngwana
 Moeng, bjalo ba ga Moeng makgolo wa bā-
 na Moeng e be e le ngwana e kgolo. Mo^llogola
 wa bōna Lekgowa a rutwa bongata ke
 ba ga makgolo wa gagwe. Manna yawe iku-
 to ya bongata ya mōbena ga batse, a
 kgona goloa ga fetisa moutisi, basho ba
 kikitimela gagaqwe.

⁶³
 Manna a tšwa a ya gošaba, bjalo pelega
 gore a tšwe, malome wa gagwe a mōšā
 gore wa kwa dingaka a diatšene, ge o e
 tšwa mo o kwetsāna dingaka tše dingwē.
 Ditla tšena ke mōkgwa e mentšī, ka goria
 lo mowe o hōkōmēle, fēla ba ka sethe ba
 go dira selo, ba tšaba ba ntšha ma^lthō
 ba go lebella.

⁶⁴
 O sale ngwana o tšwa ke o, o sethe wa
 ba e lekgeswa, ke kaba e kgolo ya ma^ltha
 mo e we ke gobohago yōna. Wa ya wa
 ba le ma^lthō a matelele, re tlatla re go-
 swala ohwile. Taba ya bobedi kgōšī a se
 selo, selo ke ngaka, ke mowe o kwago bare

851

K34/82 27.

Ngaka ke Kgoši. Ka gobane ge oile wa
fiitha seleteng, dilō ka moka ditla go wēna,
o ja nama a o šebe ka morago, mabjalwa ke
mabjalwa ga gona tšhaka a o tšhake seb. Ba-
tho a bana tšhaka dingwena tše dingwē dilebe-
letšhe wēna, le gonyana ditšela tša gore bago-
botaš.

O sethe ⁶⁵ wa nwa bjalwa kudu, o fonwa
bja go lekanelela gore o tšhalefē, o dirē
modirō wa gago. O sethe wa ba le lehuša,
ge ngaka e ngwe e ka fiitha wa bōna ba-
tho ba kitimela ga gago, wēna twala ditšē-
bēle tša gago o fetelē pele. O tlogana ge
yēna ~~o~~ a go tšhama, mowe o swanetšhe go
lwa tšhaka, o tšhaka moka ka gobane o go tšh-
mile pele.

Kgwedi ge ile tšhaling, o sethe wa tšhaka
wa lada, le ge mōho a ka tšhaka a e na le
tšhalele e nšhi o gane. O e lese e bala-
mē, bjalwa mowe ditšhane ka moka dibone,
o ditšhane, o kgone o laola. O sethe wa
tšhaka le gore wa tšhakelela mōho, ba afe
ditšhane bōna beng ba tšhakelelane ka bōna
ka noši.

851 ^{66.}

K34/82

29.

⁶⁶ Gosinyu matšwa, o seke wa ya mowe mong wa bamumondi, wêha o ba⁶⁶ê di⁶⁶thare ba yo dira ka no⁶⁶i. Le pe m⁶⁶o⁶⁶ a swese ke letšwa, o seke wa m⁶⁶o⁶⁶abêla, bôna ge bam⁶⁶aka se⁶⁶thare ba⁶⁶pe, ba yoba ba⁶⁶thabêlana ka no⁶⁶i. K⁶⁶u⁶⁶ o swanet⁶⁶ê go gona ka gobane m⁶⁶o⁶⁶ yo⁶⁶pe ke maloi, o bolê⁶⁶ê gore a ke di⁶⁶šêbe, ka gojalo mowe o⁶⁶la satana le ba⁶⁶tho ba naga e we.

⁶⁷ M⁶⁷oruti a tšwê⁶⁷la pele le go bolê⁶⁷la le mo⁶⁷-⁶⁷logolo wa g⁶⁷o⁶⁷we, a⁶⁷e ke e pha se⁶⁷bata sa go⁶⁷gobatš⁶⁷â mab⁶⁷o⁶⁷thata a bang⁶⁷aka. Le o ka se⁶⁷pela ka tsela e ke gobatš⁶⁷go, bo n⁶⁷aka bja g⁶⁷o⁶⁷ bo⁶⁷lla go lo⁶⁷kê⁶⁷la. Taba ya go t⁶⁷anyolla difu tš⁶⁷â ba⁶⁷tho bawe swese⁶⁷go ke letšwa le ka m⁶⁷o⁶⁷th⁶⁷o⁶⁷le tee o seke wa li⁶⁷kis⁶⁷a. Wa dira taba e we o napê o tš⁶⁷habê mowe naga e we ka gobane wêna a o mo⁶⁷aloi, o maloi ka gobane o⁶⁷êma ke baloi.

⁶⁸ Ke boletš⁶⁸ê le ntš⁶⁸u ta gore o ka fo mofa di⁶⁸-⁶⁸thare bôna beng ba yoba ba tš⁶⁸habêlana. Ke le boletš⁶⁸ê fêla ka baka la gore lena bana le nyaka hudu di⁶⁸š⁶⁸heka tš⁶⁸â ba⁶⁸tho. Kannet⁶⁸ê o seke wa dumelana le taba ya m⁶⁸o⁶⁸th⁶⁸o⁶⁸owe.

851

K34/82

29.

Repišō tema ya 8.

1 ⁶⁹ Tuba e bapisa ka e ngwê, e be gona le monna wa ga Raganya, manna yowe leina la gogwe ke Malem. Manna yo e be ele monna yo magalo, e le mong ngana. Lesana la dikgomo tša bongaka e le le diyo tšala, a tša bolaya ke selo se senyane. Malabo e le go tšama a se olla melabo ya batho. Bjalo ba molema ka mekunyō ya bōna, e sa modiri selo e tšala bjoeng.

2 ⁷⁰ Banna ba dula fose ba mologêla maanō, ba dira bjalo, ke mka ba rona moradi yo matse gore a swale pitsā, ya bjalo a yo fa ngana ka ngwatlong a we a dulago go āna. Ka gobane ngana e nwe le batho ka ngakala, e nwêla ka ngwatlong. Moradi a swala pitsā a tša ka ngwatlong we ngana, a fitšha a e be a molōna monna a dumêla. Moradi a dula naē, a nwa bjalo le moradi.

3 ⁷¹ Moradi a tloge o nwa le monna yola wanga ka bjalo, monna a di yo bōna gore ke la mosele moladi, a thāma go bolêla le moradi bjalo ka go moradi a sumilwê, a no thoma a dira gogana gana mafello a dumêla. Ngata

851

K34/82

30.

ya bea mosadi ka leka, mosadi a lomêga monna
ke moka modisô wa fêla.

†Yaba²² mosadi o phumutšê ditšhila tša ga-
gwê le monna ka le lopi a diswara. A dula
le monna yola wa ngaka, ka morago ga leba-
ka, ke moka mosadi a laêla monna wa
ngaka a matlogêla. A ya a fitšha a
ba fa, bjalo bare o Ngonne, mosadi, ba
napa ba dira ka mokgwa o we ba tšeba-
go, ba tšêla mosadi diêla noka tša
mmele²³ wa gagwê.

†Ba²³ thoma go dira ka mokgwa o we bôna
benq ba tšebaga. Ka morwama monna yo
mongwa wa bôna ba diri ba taba e we
a tšogêla go ngaka go laola. O be a ya
gabôna monna gore o bjang, a hwetšana
monna a lebaimeq tja bogelo kudu. Alwala
môtho yowe a gaba a dula lapeng la ga-
gwe, a molaudisêšê gore a awa môtho wa
basha le boroko a bobôna, a ve tšebe gore
molato keng.

†Môtho²⁴ ga e tšhekole, dihaola tša ga-
gwe le ditšêbêlê a hwetšana e le manaba
a gagwe. Monna a goma a ya a ba bo-

851

K34/82

31.

⁷⁵ Tša gore sefu se tanye, ke hwetsane ma-
⁷⁵ qwêra mogolo a tihaka.

⁷⁵ Monna o ile a taya, ele gore o ile a feta
 kgorong ya ga Mohlabe a hwetsane ba tše
 tše ditšola. A fittha a dumedisana nabō,
 ke moka ba mega ditšola. Ba diolla ba
 dišhela, e be ba lanta tša meso, bjalo ditā-
 ola tša moabēla, tša mōhā ge le eto la
 gagwe le sa loka, a yo gobala, eseng goga-
 bala mawe tšhōgō e tla tšogaga. Ba mōhā
 gore a gomē, a pette a ba dumela leyē-
 na ka nōi o be a dibōna, monna a laela a
 feta.

⁷⁶ Mokgalabje yo ^{temanaya?} Mafokha Mohlabe are go
 monna ge oka boya ga botse, ke tšāla
 ke goba kgomo. Monna are, tšā e ja mōtho
 lla. Ka morago ga go tšhubēga ga monna
 e rile ge letšati le ya madikēlo ke moka
 monna a ba šia. Ba ile ba-wala e le seto-
 to, bjalo wa bōna ngwana yowe a sa kwēgo
 o wetsē moloteng wa mohwelere, le hono e ka
 be a kwē, bjalo keng tša natše.

Moradi.

⁷⁷ Batho ba we a goba a yeya goba tanyolla

851

K34/82 32:

e be ba Ithoka kgomo bjalo ba mofu mošetana,
na, gore o tla tšea yêna qeucaba moradi wa
gagwe. Ga bakka ba šala ba Ithanoga morwa
wa gagwe Makwêné oile a šala a tšea
moradi.

IO kwile ^{78.} ga boše ^{Temana} mōllogalo, le kgeswa le
bo ngaka a dišmelane. Ke mōka ke go buthite
bjalo o ka tšwa wa tšama o šaba. Manna
a hunêla a tšwa ja sepela, a fiitšha a ba
hwetsšana a ya naba. A hwetsšana dišgamole
dipokolo gamōgō le dipudi. Manna go bonagala
gore o be a saya go šaba, oile o hwetsšane
mōllhologadi ya indugwe o dutšhi naē, ngwaga wa
fêla a saile.

Papagwe ^{79.} a šala a hwa, bjalo ba dio roma
mōka gore a ya tšama a monyakhêla, a swa
a ya a ya a mohwetsšana, a mōhā lehu la
papagwe. A boya naē, ke mōka a fiitšha a
lla lehu la papagwe, ka mōcaga ga sellō, manna
a gopola go boêla nšhago. Malomewa
gagwe aye, ngwana a wa kwa ka mōkgwa o
ya ka gobolêla. Mōšabi a robale wa robala
ba tšea le tšagago, o tla boya le nku e tšwi
ile.

851

K34/82 33.

Lehule thibile ditšebê temana ya 11.

M⁸⁰ Lonna a seke a kwa, ke lehu le thibile ditšebê. A goma a motšha a se wa bōna mosadi yowe e dutšigo naê, matlhantšha a gomelela go mosele ke lehu la gaga. O tšaba a nyaka go tšea lefu la gaga. M⁸⁰ Lonna a loka a sepele. Kgwedi a yaka ya fōtšha, ba fo okwa ba tšha bēlwa mokgoši, wa goge monna wa go tšha ka mowe boroka wa ga Masimuni a sapele. Ba phara ditšhaba ba ya ba boloka motšho yowe wa bōna ka ditšhabeng.

K⁸¹ a nnete matlhantšha a ka seke a bangaka. Ke mowe ba kgale e be ba sa dumele gore matlhantšha e le ngaka. E ka ba ngaka ku morago go lehu lapapagwe, mowe gōna a ka ba ngaka, ka gobane bo ngaka bjowe botšha tšwalong. Go ena le bongaka bja gorutšha, bjowe bongaka monna wa go tšha. Selo ge se sa golebana, motšho o tšebana a kganya, bjalo bongaka bja tšwalong, ngwana le ge a sale ya monyana ga gobelaetšhe o tla šoma ka mokgwa o we papagwe e molaetšego ka ōna, wa bōna a dira modirōwa go seloke le papagwe o be a lebjalo.

851

Temananya 2. K34/82 34.

INgaka ge e sena ditaola a ba-biki gore
 Ke ngaka, bare ke motibi. Ke gore o heba
 balwetši bja gore. Bjalo ka molho ya a ka fo
 tšebego ditlhare, molho yeny e ditheba ka
 ditoro, a lora toro e maha gore sepela o e-
 pa se tlhase sa gore, ke maha a ya a e-pa, a
 se sumisa ka mokgwa o we toro ya gagwe e mo
 kibego ka ona. Ke maha molwetši a folo ke
 maha ke molhase.

Bjalo ⁸³ ka mokgalabjê ya ^{Temananya 10} Thebe belane, e be
 e le monna wa go theba ditlhare. O ile a
 ditheba ka baka a ditoro, a lafa balwetši,
 bjalo ka gobane o be a sena ditaola, di
 rola o be a sa dibone. O be a theba go ala-
 fa balwetši bja tšeny e Kgwabedu, le balwetši
 ba tlhaka le ge molho a ile a kula ke bana-
 di.

⁸⁴ Tšeny e Kgwabedu, ^{Temananya 3} moaudi wa ga Matlhaba
 bare ke Manku o ile a swara ke tšeny e
 Kgwabedu, bjalo monna wa gagwe Malebogo a
 kitima le dingaka tša ditaola. Dingaka tša
 leka go alafa balwetši e mpa tša pallwa. Monna
 a tlhakana tlhago a se sa theba gore se tlha-
 se, se seka lafago molwetši e kaba sa mohuta

851

K34/82 35.

mang. Ka bama la gore dingaka kamoka o e netšitše.

⁸⁵
 2¹ Ka tšhā; le lengwē, quaba le bjalo matšeng wa ga Tselane, bjalo monna u ya go kgopela bjalo. Ge a fiitšile a hwetšana mokgwalabjē yowe a du tšhi kgorong a fiitšha a dumediša. Ka morago ga mo ba dumedišane, ka moka ba tšoššana, Tselane are aowa rena re tšogile re ka kwa lena Maṭhaba. Maṭhaba are aowa rena are tšoge, ke foka ke morapei, o bolaya ke teng e kwebedu. Tselane are tše ditwenyago ke tšewe.

⁸⁶
 3¹ Thebe a napa a bitša mokgonyana a bema naē ka dinggang tša bjalo. Ke mokgonyana ka bama la gore moratšo wa Maṭhaba o tšere mosadi ka lapeng la ga Tselane. A mofa bjalo a nwa, ba goma ba a tšwa budula kgorong. Ka morago ga magame uwe ba goba ba tšere, Thebe are go Maṭhaba ke a kwa ge ore mosadi wa gago o bolaya ke teng e kwebedu.

⁸⁷
 4¹ Monna wa ga Maṭhaba are gobjalo, teng e kwebedu a se bolwetsi bjo bo tšwenyago le swa-sella molho wa baṭho ba we. Maṭhaba Thebe

dipolêlo hā mōkgalabjê, e mpa a zette ase ke se-
lo. A Lihwa a Kropêla bjatwa la dikêla a boê-
la ga e gaqwe.

Ka mawana⁸⁸ ase go bage a papala mōkgalabjê yda. A fitha a dimasana naê bjalo
Mañhaha ase ke lila Kropêla seithare su te-
ny e Kqwebedu, moadi waka o bolaya ke teng
e Kqwebedu. belang ase go yêna a kempa-
ka, monna ase ke ja gore mōlthomang e ka-
ba le bēba diithare hā mohuta owe. The
te ase fêla ke tla leka, bollo no zita bja-
lo kage ba zitle qingaka.

Mōkgalabjê⁸⁹ goma^{temana} ga Tsetane a hēa kepiya
gaqwe a bēna seithare, a fitha a ēpa
metantane ya gaqwe. A goma a tla a e fa
monna wa ga Mañhaha ase sepela o ē o mo-
apele, a nwe ka mawanyana le ka mubanyana
Seithare ga ja lebage, monna a tloga a ya
a dira ka mōgwa owe ngaka e bolebegu
ka ôna.

⁹⁰ O ile a molaêla gore ku motago ga matsi-
a mabedi wa bōna a zekane, o gome o boê.
Bolwetsi bo tswenya go tšwa go bēna ga bu-
tswenye, a owa a thōma gorōbala borako ka

851

37.

K34/82

le tšatši la bobedi.

4Ka⁹¹ le tšatši la boraro monna a goma a boê-
la go motšhi wa bolwetši, are go yêna, mosadi
o kaone nyana, ke moka a tšhidi a mofa
a molaêla gore, a fagêlê ka buušwa, bja
kgotši ya lehô a fêlê a ija se tšhure ka
bjôna. A ya a dia bjalo, ka morwana mosadi
a seke a ya ka ntle. le tšatši la dikêla ba
ba barôhala.

5Tabu⁹² e we eile ya kweša monna bo tšhona,
a tšoga e sale gosa a boêla ga motšhi, a
fitha a bolêla tabu e. belane are go yêna
bjalo go luskile molwetši o fadile, ke gore go
see ka ntle, ke teng ga molwetši go kamile,
ka go tšhona mowe gotsile. ka morago o tla bô-
na a se tšhona wêna o seke wa fêla pelo
sepela o dule.

6Mosadi⁹³ a tšhwa a borwetšhe, bjalo go
le tšatši le ya madikêlô, ke moka mosadi
a se tšhona. A owa ke moka monna wa
ga belane o alafite, ke moka mosadi a napa
a fola. Monna a goma a boêla ga belane,
a motšha gore molwetši yola wagago o
fadile. belane are ke tšhe dibotse fêla

851

K34/82

39.

nna a se nna ngaka, ka gobane a kena di
 tsola. Monna wa ga Muthaba a se ke wena
 ngaka. A ntsha pidi tse pedi a mofa ke
 moka gwa fêla.

^{94. Tema ya il xokilewa ke basadi}
 Iyo kutlwa ke basadi, monna wa ga Mohlabe
 o be a sa bolele mabapi le gore mokgalabjê
 a moalafê, a owa o be a bolêla le mokgalabjê
 yowe fêla, ka ga molhalešetša bolwetšai
 bja gagwe. Ke le banna la magonwena mo-
 kgopê, bjalo monna yowe a gama beleny
 kabaka la goithabisa ke madi bjalo a goitha-
 na le Tselane.

⁹⁵
 Mokgalabjê yowe wa ga Tselane a se go
 yêna, bolêla therošo mesepete ya gaga
 Masagana le banna bahwa kabaka la go
 utiwa ywa bôna. Monna a leka go
 utamêla mokgalabjê, bjalo mokgalabjê a se
 ge nke oile wa sepela ka phôšô lebono o
 utiwa phôšô ya gaga o tla dikwa o le nozi.
 Monna a thelešô potelô ya mokgalabjê, ya mo-
 tsena ditšebeny.

⁹⁶
 34 thômā godula fase, a se, ke a kwama
 o bolêlago bjalo ke a boifa, ka gobane
 a se selo saka. Tselane a se wa kwala ngwa-

nana. A ba bolele ka leina, o fothaloša go
re keile ka sepela ka mokwa wa gore
ke motha bakla kgona go goga ditshane tše
dilebanego.

⁹⁷
Thanna yo we are, le ka n̄thusa papa, ke
tshaba ka gore dingaka difaya tšane, bolêla ma-
sadi yowe a godiritego re tšea: madi a gagwe
re kgone re gaalafa. A re go yêna, o wa kwa
la gobjalo, bjalo tšaba ya mokwa owe a
setaba. Tselane are wei bāna nyemana ke
bolobhe le papago, ke kwana naê, ke mokwa o
we ke ga kwêlaga bolhoka. Thakgoga re e ka
gao.

⁹⁸
Ke motha a thakgoga a sepela le mokgala-
bjê, fitha ka gae. Bjalo mokgala bjê
are, na bolêla mokwa wa mosadi fêla, o sete
wa bolêla leina a gagwe. A re aowa molho
yowe ke moqwêna waika, bjalo keile ka mita
a tša mowe ka gogathana naê, bjalo ka re
go mosadi ke goithologetše. Mosadi are, golukile
wa mpōna.

⁹⁹
Ka motha gore a ka maithologêla ka maitho
ke goithologetše ka mokwa o moqwê. Mosadi
are, ganna, go ka sete gwa kgonêga, ka ba ka

851

K34/82

40.

la gore ke bone kgwedi, bjalo nna ka mutšisa
gore o e bone go thoma neng, a mpotša gore
bete ela ya go feta. Bjalo e šu wa ya noko-
ing, are keile bjalo lehono anyaka go nna ka
maanô.

M¹⁰⁰osadi are, ganna a ke gokone ka maanô, ke
gore molaš wana, madi are go fêla ka fetša
bete ya bobedi, manna a sampatamele. Nna
ka seke ka kwa mowe mosadi a go bolêlaga,
bjalo ka kateleša mosadi, bjalo mosadi are
ganna, o dira ka kgang, ka seke ka mofe-
kola. A se ganna o tla dikwa o le noši motšefa
wa matšhidi.

šyaba a¹⁰¹ ke wa lebaka le polêlô ya mosadi, nna
ke hantšhe se we ke senyama go, bjalo kaba
ka senyama. Ka morago ga modirô o we mo-
sadi are ganna, o seke wa bola nna ka go-
bane ke go kutšhê wena wa ganna, le ge o ka
mpola nna ke tšilo ganna. Ke mokgwa o we
ke sa ratêgo gobala bjalo lehono ke kwile ge
le tšhaba nyepô ela ya go tšhaba ke mosadi ya
gore o tla dikwa o le noši.

^{102. Tenana ya 2.}
Ibelane, are basho ba bantši ba kwa ka ôna
mokgwa o we, wa go setšwe, wa kwa mōtho are

851

K34/82 4I.

a ka loka mollogêlê, matsatî; a fele gothaba
ba o tla no tloga o gathane naê. A o ke o
e kwa seema se barego pōpōtēla e e sakwe
go e wetšē moloreng wa mokwilere, ke ôna mollō
wa mohwitiri.

¹⁰³ Mohwelere wa o tšeba, ke molihare wa molo-
ra o montî; bjalo ka gare ga molora wa ôna
gona le magala. O tla nobōna e foba molora,
wa gapola gore, magala ga gōna ka gare, o seke
wa lekisa, magala a gōna. Basadi le bōna ba
bjalo ngwana wa mogwēra waka, o seke wakwa
ga bolēla gore madi a fedile ka tšatî la gore
waga, a owa molese, a fetšē beke, matšona
a tšaba a fedile, bjalo o kgone o tšena ma-
laeng a gagwe.

¹⁰⁴ Ke moka a tšea metāntšane ya gagwe a mo-
fa, a tšea tšhidi e ngwe a mofa, e we yê-
na mong a soba a koma. A tšea e ngwê
are go yêna e ga elewe, ba gothabêlê di-
êta noko, ba gošithêla ka yōna. Makhura
a go šithêla ke molihapologo wa gago, bja-
lo e, ba a pee se gokgō se, ke moka ba fê-
le ba soba batšhela ka se gokgong o enwa
na yò.

851

K34/82 42.

105

^{4.} Monna a ya a dia ka mokgwa owe, ke moka
 'bolwetsi' bja mohlōgela. A boela a botša Tselane
 ne gore mohlhane o la o nkhutšē kudu eke
 ke mo e be ke likile ke wēnē. Mosadi o ile
 go ntšha ka mokgwa owe ke moka ka rōbala
 boroko. Tselane a se fēla nna a se nna nga-
 ka, dingaka ke tšhōgoba le ditšola tšona ba
 difa ditō. Ke le buqile go o fodile ngwana
 aKa.

106 Temaya 12 + ya makgaweng.

¹ Monna yowe wa ga Mohlabe a tloga a ya
 makgaweng, a ya a bēšeka. A goma a boya,
 a lebala mohlhōsi wa gagwe, mokgalabjē wa ga
Tselane a fohomola, ka baka la gwe, aKa a
 moeta gore a moalafē. Monna a goma a bo-
 eletša, a gopola mokgalabje yola wa ga Tselane.
 Bjalo Tselane a se go yēna a owa, nna a se nna
 ngaka, sepele ga dingaka digoalafē. Monna a
 goma, a ya a boya a tšwere dipontō tšepedi
 a fitšha a kgopela gore mokgalabjē a moala-
 fē, dipontō o lefa molato o la wa pelegoria-
 lo Mohlabe.

107 107.

² Mokgalabjē a se, mola o be o se ngwana
 waka nKabe ke sa gafe se tšhane bjalo ka
 gobane o ngwana wa mokwēla waka ke tšha

851

K34/82 ~~31-82~~ 43.

gofa. Ke moka a mofa, a mofa gore wa
 bōna nwanana le ge o ka fomphe le so-
 kisi golukile. Monna/a ya a dira bjalo
 kapela a fōla. fōllaga ka lona tšūtšī le
 we a se salebala mongalubjē yowe le
 yēna a seke a mofabala. Bogwēna bo
 sinya ke sešāēla.

¹⁰⁸ Ngaka ya gae, gae līhalibje, se we ke
 seema. Ke nnete ngana ya gae, e la-
 molēla mōlho. Thoka ya kgole a e la-
 molele. Je o kikitima o tšhela dina ka
 le dinokana, ge o se ke a boya o hweha-
 na gore naga e tšhabile. Ke ōna mokgwa
 o we go bolēlwago gore thoka ya kgole a
 e lamolele mōlho. Ngaka ke ngwana e
 a fofaforantšhetšā, bjalo a a dira o mo-
 fa golukile.

^{109 Tema ya 13}
 I tšelane o tšeba le ditšhare tša mo mōlho
 a ōpa ke līhōgō, bjalo ditšhare tša goro-
 la tīhōgō a go o rediši bjalo ka dingaka,
 a owa, o šitšhela se tšhare go dikulūša
 līhōgō ya gago, bjalo a gotlema ka lentšī.
 Je o kwa go thoma gore ke a fīšā ke mo-
 ka wa lītemolla ka gobane o ka lōaga wa wa

851

K34/82 44.

tlhōgō. Lega go le bjalo Tselane a se ngaka,
Ka bakka la gore ana ditšala. Ke motibi
fêla.

Ma mēlē Mabakane, ^{110. Temaya 14.} monna yowe le yēna a
se ngaka ke motibi fêla. Ka lona lebaka
la go tlhoka ditšala. Bjalo Mabakane o
tšeba go elafa malwetšai a mohuta o: Mo-
tlhapō, melala le sefola. Sefola a se bolwe-
tši, ke molihare wa bathumi, gore ge bathumi
le ba ē ba bolaē diphōōfōlō. Bjalo ka govi-
elo mowe re ka fo bolêla gore ke bolwetšai
ka gobane bathumi e ya a dumala o a la-
pa.

^{111. Temaya 49.}
fo lapa ga gagwe, o tla dio sepela ka ga
e kgaga, bjalo ka galapa mowe, ke bjona
bolwetšai, le dimpja tša gagwe o tla bōna
disathaba, ka gobane ditšaka tšene tša ko-
kona lešupō. Ka nnete gore bathumi o wa
bajja ka mawana ge a tšoga, o tla bōna
a e ya ngakeng gore a yalaala a kwe gore
molato keng diphōōfōlō di molihalefa. Mo-
we ngakeng a ka tšene a baya fêla o tla
baya a swere ditlhare a filihê a ekata-
fê ga mogo le dimpja.

851

K34/82 45.

Ka moswana ge boesa ke moka o tšea mela-
mo ya gagwe o walhōma o ya go tšema ge a
boya a bolaele, motšumi o wa tšaba. Bjalo ba
ya ga Mamêlê o bakgetla. Monna yowe ona
le mpholo wa maatla kudu, bjalo motšumi ge
aile a bolaya, phōōfōlō e nqwe o swanetšê go
e fa motšgetli. O dirêla gore ge ditšhare
dika mofella, a kgone go boêla gapê.

M o tšhapô ¹¹² Temainaya 3.

M o tšhapô ke bolwetšhi bja ba banyana fêla
le ba bagolo boya ba tšena, kudu bohwehwa
ba neng. Motšibi wa bjōna ke yêna Mamêlê
fêla ge la a be ana le ditšola e be a tšabi-
niwa ka gore ke ngaka. ¹¹³ Temainaya 4.

Melala, ke bolwetšhi, bja melala, ke gore bo-
tšaba ka madi mo melaleng, molwetšhi a du-
la a tšekalešê. Ge a nyaka golebella
mōho o sokologa ka mele ka moka a kgona
a golebella. Bolwetšhi bjowe ngaka ya bjō-
na ke yêna Mamêlê.

Mamêlê botšibi bjowe bja go kgōna go ala-
fa molwetšhi a a ka godimu, o ile a ruša
ke paraagwe. Go bjalo ka bolwetšhi bja mokoka
bo a lafa ke yêna Mamêlê.

851

115 Temaya 15 Mats'okots'a Mongale. ^{134/82} 46.

¹Mats'okots'a Mongale, ke monna wa go ntšha ba-
tšo mēnō, ke gore go mōtšo e o piwa ke
leinō, o kitimēla go yēna, ke moka a fitšha
a monšha ka morokola. Ke mokgoni a se-
ngaka. Bjalo monna yo wa goe Mongale o na
le ditšola tšē nne, a nyaka gore a tšibiwe
ke bašho gore yēna ke ngaka. Ditšolēwa
ka ngwakang.

²Monna yo Mamēlē,¹¹⁶ o ile a hwetšana a la-
ola ka ngwakang, bjalo monna go a fitšha
are tama kgoši, monna a phuthēla ditšola
tšā gogwe ka le gogwana la tšōna. Yaba
monna o mone. Mongale a tšwela kanile
a dula le Mamēlē. Ba butššana maphē-
lo.

³Bjalo Mamēlē¹¹⁷ e napa a gopola gore ke
nape ke bōnē ga bobē gore naa monna
yo ke ngaka. A se go Mongale ke tšilo
kgopela ditšola, Mongale are nna a se-
nna ngaka. Mamēlē are mokgalabjē ke a
kgopela, ke nyaka gokwa gore e kaba bo-
tšomi bo gona.

⁴Mongale a bitšha¹¹⁸ monna a tšena na ē
ka ngwakang. Mokgalabjē yo we wa goe Mongale

851

K34/82 47

ale ke ngaka ya botata, empa a hibji ke ba^hho, o t^heba f^hela ke basadi. A nyake monna ge a laola mowe go y^hena, o t^haba f^hela ge go laola basadi.

¹¹⁹ A ra Mam^hel^he gore a olle dit^huola, ke moka a diolla, are go y^hena dihuwet^he ka moy^ha a dira bjalo. Ke moka molaolwa a bot^hela sewe a nyakago gore dit^huola dimot^he s^hona a di^hhela godimu ga legago. Ke moka a th^homa gomolaola, molaolwa a f^hela are seafoma, a mot^ha dika t^hewe monna a di^heba go, a ba a b^hona monna a t^hira t^hira a dula ga bot^he.

¹²⁰ Ka go t^halo mowe ke gore monna dit^haba di mot^hena ga bot^he. Bjalo monna wa ngaka ka gobane a nyake gore a t^hibiw^he a dira t^haba e ngw^he gore le ka mol^hha olete e a seke a boya. A bee a monyat^he gore a se ngaka. Dit^haba t^he a mot^hago t^hona e be e le dit^haba t^hu nnete, t^he molaolwa a gokgolwa ka t^hona.

¹²¹ A goma are go monna dioll^he, monna a diolla, a goma a di^hhela, a dilebella are gomolaolwa, a owa ba mot^heng b^hona baphela

851

K34/82 48.

ga botse, fêla ga elewêna, a owa bophelo ga bogona. ^{Matiati} a mararo a ka sena a fêla, a o bone ke banna ba bu gorwele le ke lebitla ba go felegethâ a o bone modimo o gohoreletšê, e ke phiri ere nna ka rwala ke rwele, morwalo wana otiile. Monna bagobolaile.

¹²²
A rebe o ke o diolle re bone gore re ka sena ra nyaka morana. Bjalo ba thôma golaolêla dipheko. Dipheko ka moka tšê gona phiri ya tšwela pele le morwalo wa yôna. Monna a molaolêla tšhidi ya lekgopo, ka yôna tšhidi ya lekgopo, re tšê yôna, o e phorôla ka yôna, bohlomi bagona. Re botšê wêna wa mathô a gobôna, monna ke moka a ditšê la fase.

¹²³
Ngaka yase, monna go boima, e fêla ke moka o re šiiile. E no tšê yôna tšhidi e ya le kgopo, o tšogêlê ka nokeng, o è o tšha-pe. O re goboya ka gae, ke moka ore moradi wa gago a ale legogô ka ngwaxong a go phorôlê ka tšhidi e. E noba gona gore ge mathô a tšê ke noka o leka go owarella medi e^{ya} no tšhaogga-

851

K34/82 49.

Monna a goma a boela gae, a sa thaba
 mantšū a ngaka a mōshēhībē bolwetšī.
 A robala a sa e psine, a baya e sa
 gosasa a ya nokeng go tšhapa, a baya mo-
 sadi a morphorola ka mokgwa owe ngaka
 ya go bolēla ka ōna. A tšwa ka ntlang
 a dulca kgorong are tšwa.

¹²⁴ Dikgogo tšwa bu disela mowe kgorong, a
 bōna mokoko wa gagwe o mogolo owe are-
 go o be a mōšōšā bošego, a napa a oitia
 ka rāla a o bolaya. Mosadi go a akwa
 o phapātšela ka kgorong a tšwa ka lapeng
 are go monna a mōšōšō keng, monna are
 ke nyaka go ja, a seke a mōšōšō go se
 a lla lebitla la gagwe ka bana la gore
 mosadi a ka tloga a lla.

¹²⁵ Kgogo e we a yaka ya rušhēhēšwa
 metsi. Yaba manna o napile o a e thaba,
 a e a pea, kgorong. Mosadi wa monna ya
 we a ji kgogo, goja fēla monna le bana.
 Ka mabanyana a tla a e fetišā, bošego
 bjowe monna a lala a sa robala ka ba-
 ka la go bipēlwa, o llē kudu, bjalo a seke
 a gopola gore o bipetšwe, a gopola gore le

851

K34/82 51.

monna a e ba le leshelane, bjalo wena o dia
 kenq, are ke fo nyaka goja.
¹²⁹
 heshelane ke takatso, bjalo leshelane le feta
 takatso. Ke selo sa basadi, ge mosadi a thō-
 ma go feta ke kgwedi, ke mōka ba tla bōna
 tše dingwē dijō tše a goba a dija a sadi-
 nyake. A nyaka sejo ka setee bjalo ka busu-
 ōwa bja lehea, a nyaka bjōna, goba a se bonya-
 ke a nyake lobā. Be bangwē ba nyaka go tše-
 ba ka nama, goba ba nyaka morogo bjalo o
 tla kwa basadi bare, mosadi yo ona le leshel-
 lane. Ka goriso moe ke gore mosadi o
 imilē.

¹³⁰
 Dikgogo ga disale teng, bjalo go tšhē me-
 iêtlêlana. Monna a seme a bōna gore
 nama a ka e bōna ka. A thōma go tše-
 ba ka morogo, megošane ya fêla, a bōna
 bethe e bile e fêla, a kwara bethe ya bobedi.
 Monna a thōma go botšā mosadi wa ga-
 gwe, gore o bōne kowa ke bolaya dikgogo,
 mosadi a dumêla, are e be ke sa diri ka
 kgole, ke ile ka ya go ngaka gore kolala
 mmaru, bjalo ngaka ya mrobā gore ke hwile
 matšatši a mubedi a ka sefêlê.

851

K34/82 50.

baka le filihile la gore a hwê, a nobôna bobite boesa.

¹²⁶ Monna a goma a bolaya kgogo e ngwe ya tshadi ya lesegesela, ka ntle le go botša mosadi wa gagwe. Mosadi a thôma go ômana bjalo monna are go mosadi, mogatšaka ke nontšha lebitla la ka. Bjalo ka ge a ka seke a dira molato, ke moka mosadi a homola. Monna a e pea kgogo a ja. O be a e ja lona la mpuna palêga, bošego a lala a khibe megošane.

¹²⁷ Monna a bôna bo mosetšê, bjalo ngaka e malešê matsutšê a mabedi goba a mararô. Monna a bolaya mmago dikgogo, bjalo mosadi a thôma go matšala gore monna e ka ba o wa gaga. A seke a bolêla seto are nka fetelwa ke ditô. A e a pea a e ja a e fetšê, bjalo dikgogo go tšê meretšelana, monna are tšê batla šala ba dilela.

¹²⁸ Temana ya 3. O nyaka nama ya kgomo.
Monna are go mosadi wa gagwe, a ke tšebe gore kgomo nka e bôna ka e, ke be kenya ka gobolaya yôna. Mosadi are go monna a o tšene ke le tšhelane, are o kile wa bôna

851

K34/82

52.

Ke mokgwa o we wa go bōna ke bolaya di-
kgogo bjalo wēna ke be ke tšhaba gogobotsa
ka bakka la gore o be o kalla. Bjalo mosadia-
re, o gopola gore ngaka e we e gobutšitšē
maaka, monna are ee, e mpošitšē maaka.
Mosadi are, gopola seema se, bare ga gona
goga galēgalē pula ya modupi e e tla.
Pula ya modupi.

¹³¹ Temana ya 4 Pula ya modupi.
Modupi ke wa pula, ke pula e e tšhwago
ena letšatši ka moka, le bošego, molthomong
ya tšea matšatši a mabedi le mašego a ma-
bedi. Batho ba goka e ka le bakka lewe
ba dutšī ka dišlong, ga ba tšwele ka ntle.
Modupi ke bolwetšī ka gobane wa tšeba go-
re, mošho ge a babja, o babja a le Hanynwa
kong, wa bōna a le ntle ke molwetšī wa
bašhong.

¹³²
Mosadi a napa a tšhaba monna wa gagwē,
ka seema se we. A re go mosadi o sekewa
bolēla ka mokgwa o we, a le kwane le monna
wa ngaka gore ke hwē, le beile letšatši la
lena le we le tšago mpolaya ka lona.
Mosadi are, a owa nna ke kwa wēna seo
sebolēlago. Monna a se sa fetola mosadi.

851

K34/82 53.

a mōlogêla a lebjalo.

^{133.} Monna yowe wa ngaka a hwa bjalo monna yola are, o be a sehaolêla, nna ke sešêšê. Monna yowe Mamêlê o be a balêla ka nozi taba tšê. O re gore monna yo we wa ngaka a tšholetšâ lehu, ke šêšê ke feditšê mengwaga e mintšâ disêgo ke feditšê disêgo tšê dintšî. Motholla mengwe ga tšibjî, monna oile o wllholla lehu kgantšhe o a sešholla.

^{134. Tema ya 15 Xon tšhîwe xa mênô.} Motho wa go ntšha mainô ge a ôpa, motho yowe a bitšwi gore ke ngaka aowa ke mo-kgont, o kgona ga ntšha mênô. Mênô a ntšha ke ba nna fêla. Bjalo mênô a be a ntšha ke Ekayase Mangall, mênô a be a ntšhwa ka masokola. Matšatšî a mešheng e no ba ntšha ka ditšhipi tšâ mangowa. Mo ntšhiwa o ya a swere kgogo, ke yôna tefô ya gôna.

^{135. Tema ya 16.} Malwetšî a diruwa, diruwa dina le maha tšî. Dikgomo, dina le mehuta e meraroya malwetšî, ke ena: kehwele, tšhakwane le tetšika. Malwetšî ana mararô e ana le batho bawe ba kgonago goalafa ke ba tšibi.

851

K34/82 5k.

Bolwetši bja lehwele, bolwetši bjo gore Kgomo e bolaya ke bolwetši bja lehwele, o tla bōna ka masera a yōna, e thōma e nya di-kgokolwana bjalo ka masera a dipudi, kamorago kemoka e a ēmaf. Mong wa Kgomo o swanetše go nyatšiša molho yowe a tšebago bolwetši bja lehwele. Mōthebi a ēpē ditšhare a mofē a yalafa Kgomo e folē.

¹³⁶ Kgale, ge ditšgomo tša gago diehwa ka bolwetši bjo we bja lehwele, bjalo molho a tla a dialafa tša fōla, O be a lifiwa ka Kgomo. Bjalo matsiši a balehono, monna yo mongwē le yo mongwē yo we a nago le tššaka o tšeba ditšhare tša lehwele. He ge molho a sa tšebe, a bōna Kgomo ya gagwe e eme a ya go yo mongwē yowe a kwago bare o tšeba bolwetši bjo we.

¹³⁷ Ge a e ya a kgopela ditšhare tša bolwetši bjo we o anapa a motšhe maina a ditšhare tšewe. Ke gore bare Kgomo a ena mong, kamorwana o tla hwetšana ba bolaike kemoka ba mosegela a ja. Goba ka morwana ba ka tla ba nyalla ka yōna, molthomong kabe le molato kaga ka koloka.

851

K34/82 55

Diithare tša bolwetsi bja lehwela, ke tšena: lehwela la tšhōlō, tšhinkinyane le kgōpa bjalo dibolaêlwa ka serokolo le phela. Baithanana ba ga meti, ke moka a a tšhela ka moeteng, bjalo monna a dira diithare tšewe ditšhela. A diênêla ka moeteng gore dilalê dikoloba. Ka mosana ba kga meti a di tšhela ba a tšhela ka le nakeng, bjalo ba nweša dikgomo ka moka le tšewe tšagoba disaêlo babja ke moka di ka se sa babja.

Nama.

^{138 Temana ya 2}
 Nama ya kgomo ya lehwela, a ena motšwa, ke gore a e ukhe. Bjalo marapō a yōna a swanetše gore a tšhubellwê. Ka gobane ge a ka seke a tšhubellwa, dikgomo ditla a kokona tša tšena ke bolwetsi. Bolwetsi bja bja lehwela e be botšeba ke baqa Moeng, ba sa nyake go botšha bašho. Kgomo ya gohwa a ena moabê.

^{139 Temana ya 3}
 Tšhakwane, bolwetsi bja bokotše kamatlā bja tšena dikgomo, dikgomo di ka tša gofêla ka moka ka lešaka. Kgomo ya bolwetsi bja tšhakwane wa bōna e eme ke moka e hwile. Ye o bōna e eme napa o tšee

851

56.

K34/82

lerumu o bolaē.

¹⁴⁰ Bolwetš'i bjowe bja tšhakwane ke bolwetš'i bja madi, gore kgomo e bolaya ke bolwetš'i bja tšhakwane o tla e bona e tšhoma go tšhota k-tšogō. Bjalo ge e hwile, o lebelletš'ika tš'he letšogō lela ya goba e tšhota ka lona, o tla bona tš'he e ngwē e tšhe madi go fitš'hela ya dia ditš'hikanyana tš'he ditš'hane magetleng go bontš'hagalca gore dinapa die ka pelong.

¹⁴¹ Mele wa yōna ka moka e foba madi, letšogō lela ya go tšhoma ka lona go tšhota lona le bodilē. Nama ya kgomo ya go hwa ka bolwetš'i bja tšhakwane ga tšhe e bile ena le monšogō. Ga e tšhake, e fo sobogana le ge e sale tala, ge e apelitš'we go naga e bolwe. E nobutš'wa e saphela.

¹⁴² Ditš'hare, temana ya 4.

Bolwetš'i bja bja tšhakwane, baile bja fetš'a dikgomo, go sa tšhaji ditš'hare tš'he goalafa bolwetš'i bjowe. Dikgomo tš'he Suai diile tš'he hwa ka mokwa o o makatš'aga, gwa tšhoma ka dikgomo tš'he dipholo, ba bona e e me ke moka ba fo tšheba ga bahe gore ke moka kele-

851

K34/82 57:

hu la yōna. Ditšomo tšewe diile tša hwe
Kudu. Mowe batho ba gore ba tšeka dinamama
tša tšona ba ba bantšha matšho ba lebella.
Nama ya ba lepoa.

¹⁴³ Ba o kwele monna wa ga Rakgwale bare
ke Sebešelebē gore a kgōna go alafa balwe-
tši bja mohuta gwe. Ba melata, monna
a ya a bafa ditšhase, aye go bōna le di-
sile ka gore kgomo ya mathōmō ya re go-
hwa ke moka laja. A re tšebe, aye go-
lukile sepelang la a kunyetsa ka tšona
ditšhase tšewe. Ba tšoga le ditšhase ba
ya ba nweša ditšomo, ke moka ditšomo
tša se sa hwa.

¹⁴⁴ Monna yowe wa ga Rakgwale a ka a
ba šupa ditšhase. Ka morago ga mo di-
kgomo difodile, ke moka a filiša a gupa
kgomo ya ditšhase tša gagwe. Monna wa
ga Raganyer bare ke Mathutshu a tšea
medi a e lebella ga botse. A tšeba di-
tšhase tšea, a tšhama go botšha batho gore
monna a regapela ditšomo ka balwetšinyana
na bja phaku.

¹⁴⁵ Re na a tu tšwela matšha o wa gore di-

851

K34/82 5:8.

Kgomo ge difokola, se lifišane, dikgomo a di-
na mang. Baitho ka moka bawe banego
le mašana ba tšeba ditlhare tšewe tšabo-
lwetši bja tšhukwane. Ditlhare tša bolwetši
bjo we ke tše. Morotšho mangata a oña, medi
ya mpele boithoko bja makola.

146 Temaya 17 — Lešika.
Lešika le lona ke bolwetši bja dikgomo, bja
bolwetši bjo ga bokotse, ka gobane kgomo e
ka tšea lebaka e lithoša. Ke goe e foitho-
ša le-tšogō la pele, go fula e fula. Ke
goe kgomo e wei e bolaya ke lešika. Bolwetši
bjo we boalafawa ka lešika fêla, ke lešika
la kgomo, bawe ga na kowa leotong lela e
lithošago ka lona ke moka ba thula hamo-
rokola, ba fêla lešika ba e lemella ka lo-
na kemoka kgomo e a fêla.

147 Temaya 18 Dinitho.
Dinitho tša dikgomo le tšona dina le di-
tlhare. Ge kgomo e nyetšō diboko, baithoma
ba e fata diboko pele. Ba tšhethō me-
tši, ke moka ba fata ba lithakwa ka oña
Ba kgone ba tšhêla seithare, mola diboko
ba difatile ka moka.

851

K34/82 59

Seilhare sa dintho, ke molihare o tee o we
o tšibjago, leina la ona ke legoathatsa. Ke mo-
Ihare o o melago dinokeng le dinokaneng le
meeding. Molihare o we, o baba kudu le gona
o bile o a ferella. Ba e pa medi ya ona
ke moka ba e kqatla, bjalo ba o šila yaba
le role. Ge molho a šila ona o ltheya phe-
fo goe wa seke wa molupela, ka gobane
wa go tupela o tla go ferella tše nkego ga
se ga fela.

¹⁴⁸ Tema ya 19 Kganélo ya molihana.

Ihe bjona bolwetšhi bjowe bo tšibja ke mang le
mang. Boalafina ka molihare o morešwa
le ona o mela dinokeng bjalo ke o morešwa
a wa tša. Ba e pa medi ya ona, ke moka
ba e kqatla, o a tšepoša, ba o tšhela ke
metsing ba a tšhela, ba e nweša ke moka
molihana o we tšwa.

¹⁴⁹ Tema ya 20
Dinku, dinwana tše a tša lthoya ke malwe
tši kudu. Johwa gona dinoya tšhwa bjalo bo-
lwetšhi bja tšona ga bo tšibwi. Nku ke phoofolo
ya swele kudu, ka gobane le ge e babja
o ka seke wa kwa e tšhela bjalo ka
pudi.

851

K34/82 - 60.

Go tswenywa.

Ke kwile morena, mabapi le go tswenywa ke di letšê gamôgô le diphôšô tša sepêng ke tla le ka ka maatla.

150 Tema ya 2 Nku.

I Ge e ile ya baba ke nthô, mong wa yôna a seke a phakiša a e lemoga, nthô yaba ya e trena kudu. E tšhaba le naga, ke moka e se nêla le šoka go fi tšhêla yo hwêla ntše.

151 Tema 21 Dipudi.

I Ke diruiwa tše ditšhoilega ke malwetš, bjalo ka bolwetš bja dikwatla. Bolwetš bi bjowe bo bakiwa ke masepa a tšôna. Moruiwi wa dipudi go nyaka gore a bêle tšhokômêlô e kgolo. Ke magwa o, a agê lešaka ka tla se, ka godimu a agê nywakwana, gore ge pula e ena ditšhabêlê ka ga yôna, ke gôna go nyakêga gore gobe le mafika di emê godimu ga ôna.

¹⁵² Dipudi ke ditšhaga ga dinyane le raga, bjalo ge go sena le mo diha tšhabêlagô gôna, tša e ma godimu ga mafika, tša e ma mo we godimu ga malêkô a tšôna ke moka ditšhagêlwa ke bjôna bolwetš bi bjowe

851

K34/82

6I.

bja dikgwatla.

153. Gophatallat emana ya 2.

¹Dikgwatla tša tšona diaphatalla, ke moka tša thōma go tšhotša. Ya gona setlhare sa go a-lafa bolwetši bjo we. Mafellō ke moka diahwa.

154 Temana ya 3. Setlhogwana.

^ISetlhogwana ke bolwetši bjo bongwê bja dipudi; bolwetši bjowe, bo kōthe ka maatla. Pudiya bjōna a e babjē, wa kwa e re mme e ke moka e hwile. Bja tpena le šateng dipudi dia fēla ka lešaka. Bolwetši bjo bja setlhogwana a bona motšibi.

155 Temana ya 4. Mathaba.

^IMalebogō Mathaba, o be a na le dipudi tšē dintšī. Dipudi tšewe tša gagwetša tšena ke bjōna bolwetši bjowe bja setlhogwana. Manna a se sa tšeba le gore a ka dira bjany. Ye a tšwia pudi lehono ka moswa ba tšwia e ngwe bjalo bjalo.

156. Gokwella.

²Manna a kwella gore go na le manna yo a tšebago bolwetši bja mehuta owe. Manna e sale yēna Sebešeletšē Rakgwale yo-la wa go tšeba bolwetši bja dikgomo bja

851

K34/82

62.

tšhahwane. Monna a napa a ya mowe ga monna yowe. Monna a ya a mofa ditlhare, ke moka a fitlha a nweša dipudi tša gagwe. Dipudi tša tšwêla pele legohwa go fitlhelā dipudi difella ka lešaka. Mowe gwa šupagala gore bolwetši bjowe bja dipudi ga bōna setlhare.

157 Temana 5Monna ya Makhinē.

Monna yowe leina la gagwe bare ke Makhinē Thobetšane. O be ana le lešaka la dipudi bja lo a kwe botlhoko pelong ya gagwe, are ka moswana go tšhohwa tšaka dipudi.

158 Tōrō.

Thobetšane are ge a rōbala a gopola kudu ke lehu la dipudi. Monna a loxa bošego a na le mohu wa gabō, a mošupa ditlhare tša go alafa bolwetši bjowe bja setlhogwane.

Bolwetši bja dipudi e be botlilē ka buima. A troya goasa a bolēla tōrō ya gagwe, a bile a gopola le ditlhare tšewe.

Monna a tšea kepi, a tšama a ēpa ditlhare tšewe. A tšōma go nweša dipudi, a owa dipudi tšela a go dinweša ke moka tša sonta.

851

K34/82 63.159 Ge dithōma.

³Ge dipudi dithōma go hwa ka lehu lewela setlhogwana, ke moka baruiwi ba dipudi ba kitima ba e ya go yēna. Monna a ba fē ditlhare tšā go a lafa dipudi, ke moka dipudi difōla. Ba we a ba lafetšego dipudi tšā bōna ba molefa ka pudi pudi, ke moka lešaka la monna la napa jagola.

160 Temana ya b Dilō tša batho dia bolaya.

Ike kōrō ya bobedi, ge a be a robetšē, e e go monna o gapile go lekane, dilō tšā batho di a bolaya. Se, uiwa a sena mong, wēna o ka zhuša ka mokgwa o we a laetšwego ka ōna fēla o seke wa tšea dilō tša batho.

161 Agopola.

²Monna a gapola, malwetšī a dikgomo, kamokgwa o we batho ba bantšī ba fiyo butšiwago, ka ntlē le tefō. Ge yēna a thōma go botšā ba ruiwi ba dipudi ba lwetšī bja dipudi. Yo mongwē le yo mongwē a e ka lafēlō dipudi tšā gagwe, a owa o ile a dia ka mokgwa o we kōrō ya gagwe e ilego ya matšā ka ōna. Batho ka moka ba tseba ditlhare ka yēna.

851

K34/82

64.162 Temana ya 7. Maina a ditlhare.

IA na ke maina a ditlhare tšewe dialafa-
go bolwetšhi bjowe bja sebokwana, ke a. Molaka,
motlhapa-tšhila (Moseitla); le morothô-mabela
ba phatlhagantšhe le sebokwana ~~na~~ pudi ya go-
hwa pele. Se-rokolo le phela le mailane tšô-
na ke molatô wa gare ditšene mowe ditšetlong.

163 Temana ya 8. Seboko.

I Pudi ena le seboko ka gare ga tšhōgō ya yō-
na. ke a gorialo mowe, dikgopolo tša bathoba
be ba gopola gare bolwetšhi bjowe ba ba ka ke
sōna se-boko se we. Manna yowe wa ga Thebetšā-
ne, a batlhalošetšā gare, a se sōna, a owa ke
bolwetšhi bja madi. ke ga gole bjalo le ina la
madi a le ditšene dipelong tša batho, le ina
ke sōna sebokwana.

164 Tema ya 29. Dipôkôlô.

I Dipôkôlô ke diruiwa tšhe ditlhoilwego, malato
wa tšōna ke gōna go selewê, le ganthe pôkô-
lô ena le moditô o magolo. ke ge ba e bōna
e eme, e sa fule a bana taba nayô, e
tlaba ya no e hwêla ga na mowe, kganthe
diruiwa tšhe tšā golewa, e nohwa ba e fa
ditlhare.

851

65.

K34/82

165 Dintsho tša dipokolô.

²Dintsho tša dipokolô tšona ba bangwe ba leka go ditlhokomela. Ba bangwe ba napa ba ^{v.v.}sisingwa le go ditshela ditlhase, go fitlhela e bile e bola- iwa ke ntho. Ntho ya pokolô a e fole ka pela, e nyaka motho wa sedi kudu.

166 Temaya 23. Dikolobê.

¹Dikolobê dia lewa, bjalo tšona a disetšwi; goba kolobê o tšoga bjang a ba na taba nayô. Ga gona le motho ka e tee yowe a tšebago ditlhase tša goalafa dikolobê. Le ge ba ka no bôna e saji moroko, setla noba se epônêla.

167 Temaya 24 Dimpja.

¹Dimpja le ge di sa lewe, empa tšona tlhokomelonyana e gona. Ba bôna gore e a ba se- betšä empa ditlhase tša gofa dimpja a digona. Bjalo mowe go belêlwago tlhokomelonyana, ke gore ge mpja e babja ba e ripa tšebê gore madi a fallê. Motlhomong e tla fôla fêla le ge e ka nohwa a ena taba ba goga ba ya latlha molatlha digola. Mong wa yone pelo e tla noba e baba ka mokgwa owe a tšebago mpja ya gagwe ya goba e šoma ka ôna ge aile go- tšoma.

851

K34/82

66.

168 Temana ya 2 Dibokwana.

1. Gore nnete dimpja di a šetšetšwa, o ka bona ge dimpja e sale dimpjanya. Ke a gobane ka le baka le we diba le dibokwana. Dibokwana tšewe diba kēla dimpjanya bolwe tši. O tla bona mpjanya e sa nyane goja tša goja. Dibokwana tšewe di tšwa mme le kamoka bjalo mong wa dimpjanya, o swa netše go pitla dibokwana di tšwē mmeleng wa mpjanya. Ge di tšwilē o tla bona mpjanya e ija dijō.

169 Le tšhabula.

2. Dibokwana tšewe di tšwa dimpjanya le bane ng la le tšhabula. Ke a baka la gore le tšhabula ke lebaka la go fita bjalo matšetša a tšaba kudu. Ke o na a we a dirago dibokwana. Dimpjanya tša marega ga dibe le dibokwana.

170 Sebokwana.

3. Sebokwana, se tšwa dimpjanya mola dišetše di le tše di Hgotwanyana. Se di tšwa ka fa se ga le leme, bjalo gona le ba-rite ba gongōna go ntšha sebokwana se we, mong wa yōna o kgopēla motho go a kgonago ke moka a ntšha. Ke

851

K34/82

67.

moka gore ba ntšhe bolwetši bja mpja bo fodilê.

171 Temana ya 3 lekgwa kgwa.

Ihe bjôna lekgwa kgwa ke bolwetši bja dimpja.

Bolwetši bjo we bodira gore mpja e zhabêgê bjô-
ya bja yôna. Mmele wa yôna ya poba lekgwa-
kgwa fêla, go senqwanya ga yôna ga gofele.

172 Temana ya 4 Ditlhare.

IBa leka ka maatla go enyakella ditlhare tša
go e alafa. Bjalo setlhare sa yôna ba etlotša

ka mahuya gore lekgwa kgwa la yôna le ologê.

Meziheng ena bjalo ka ge gona le ditipê tša
makgowa, ba ditšea ba e ya ba ditipa ka di-
tipeng. Tipê ke sôna setlhare sa makgonthê.

173 Temana 25 Dikgogo.

IDikgogo ke dinonyana, bjalo le tšôna dina le
bolwetši bja tšôna bjewe bo bitšiwago gore ke
sebeta. Wa bôna e tšoga e e namile, kemo-

ka e hwile ga go sana setlhare sa go e a
lafa, bokaeone ke go alafa tšewe disuphelago.

174 Temana ya I Kalafô.

Kalafô ya dikgogo, dia lafiwa ka sebeta
more, ba phatlhagantšê le molaka, ke ôna mo-
zlhare wa madi. Ba dišila ba ditšela ditšêla
ka gore ga metšei kemo ka tšê nwa. Ke moka tšê

851

K34/82

68.

we dišetšego ditla šala tša phela.

175. timanaya Go tšiba difate. Temaya 26.

^I Go tšiba difate, ke gore ba tšibela malwetši a go tšwa ka difate. O we ke modirō wangaka le kgōši, ba tšiba kgatlo tše nne tša lefase. Ba dišela gore malwetši fu seke a tsena mono le fase ng la gešu. Bjalo ka dišhupō tše ditla go ngwadiwa ka mafase.

Temanaya 2 Se kgagane.

^I Se kgagane ke bolwetši bja batho, ke bolwetši bja go tšwa ka difate. Bjalo bolwetši bja bja tšena le lapa le lenqwe, ke moka ba tlopa ba yo bega ka mošate, gore matse wa bohētē a tsene ke se kgagane bjalo ba tšho ka moka ba tšibišwē gore ba seke ba tsena mowe motšeng o we.

177.

Mphokō.

² Kgōši e tšaya ya foka mphokō mowe motšeng o we, ke moka bolwetši e tšho foka bja motšeng o we, metšeng e mangwe baka se sa tsena. Bjalo ba tlofoba ba alafina ga na mowe.

178.

Kalafō.

³ Bolwetši bja bja se kgagane boalafina ka le-tsoku le maretō wa tšhwene. Ba lala ba e netšitšie moroto wa tšhwene, ke moka ba

851

K34/82 69.

tsoga ba tlotša molwetši ka ôna, bjalo ba šila
letsoku ba le phatla-ganya le moteto wa tšhwe-
ne ba batlotša, a se lapiši ke moka o a fola.

179 Temanaya I Sekokonyane. Tema ya 27.

Bolwetši bjo le bjôna ke bolwetši bja gotšwa
ka difate, le bjôna bja tšena motšeng ba
swanetše go bega mošate, ke moka ba mošate
ba tle ba fokê mphokô mowe motšeng o we.

180

Motšeng wa Makôkôpô.

2 Motse wa ga Makôkôpô, bolwetši bjô bja seko-
konyane bo ile bja tšena ka monna, monna yo we
le ina la gagwe e be bare ke Matšê Makôkô-
pô. Ba ya ba tšibisa ba mošate, bjalo bama-
šate ba ya ba fokê motse o we. go a lafiwa ba-
tha ba motse o we.

181

Kalafô

3 Bolwetši bjo we ba boalafa kamokgwa o, ba
tšhaba madi a motho yola wa gotšena ke seko-
konyane pele, ke moka ka madi a gagwe ba
thêmela ba we se sešugo sa ba tšena. Le yê-
na ba tla no moalafa ka ôna mokgwa o we
fêla yêna setla modira kotie ka gobanere
tšene ka yêna. Ba la bangwê bôna aewa
ba tla sonta.

851

K34/82

70.

182. Setlhare.

4^S e tlhare se segole sa bolwetši bja sekokonyane, ke madi a motho yowe wa go tsema ke sôna pele le mphôkô fêla. Bjalo bolwetši bjo we le bjôna bo nyakile zwana le sekgagane. Ke bjôna bolwetši bja go tšwa ka difate le bjôna bo a fukiwa.

183. Mokgwa wa bolwetši.

5^S e kokonyane sena le dintshô tšê dikgolo tšê we disinyago motho. Bolwetši bjowe bonyaka kudu matlhô, bo sinya matlhô a motho e seny matlhô se fa-tlhago, mowe sefatlhagong sa motho gôna go a napa gwa sinyêga.

184. Se kgagane.

6^S e kgagane sôna, ga se tšwe dišô tšê di bôna galago aowa, ke mmele fêla o fo šiša, bjalo wa ke-ke tla.

185. Mabadi a maso.

7^M onna ya Mateke Makôkôpô seile sa masinya kudu matlhô a gagwe, le ge aile a fôla. Matlhô go bolêlwa ka sefatlhago sa gagwe, goile gwaba dipabedi tšû mabadi a maso. Ke mabadi a direteletšû a magolo a maso.

851

71.

186. Tema ya 28 Koša. K34/82

O ka mokwa ^{Temana I} ge a bina Koša ya montšegêle, ka gobane Koša e we ke ya gotlhabakanya di-êma fêla. Yêna seema sa gagwe ke sa bolwetš'i bjowe boilego bja morinye. O re dumêla Se-ritshê MaKôvôpô ke be ke le ngwana yo bo-tse ka sinyala, sekokonyane se utlê matlho ng.

187. Se-ritshê.

2/ya se leina la gagwe, mong leina la gagwe ke Mathêkê bjalo le la Se-ritshê, o e thêla ka mogo ga mo a šetš'e a llê ke rōna sekokonyane, a bolêla gore se-ritetš'e matlho a gagwe se seke la bolêla gore ke bifile, ge ke sa ngwana ke be ke le matlho yo mo-tse.

188. Thibêla malwetš'i.

Ba gologolo baxe ^{Temana ya 2} thibêla malwetš'i e phala ka-lafô. Se we ke seema, bjalo ka goialo mo we kgoš'i e swanetš'e gotlho komêla naga ya yōna. Ngwaga o mongwe le o mongwe, o thiba difute, gore bolwetš'i bja bongwê le bjo bongwê bja seke bja tsena nageya ya gagwe ka matla.

851

K34/82

72.

189 Temaya 29. Ntwa ya Jeremane.

^{Temaya I}
 ka morago ga ntwa ya Jeremane, goile gwa-
 ba le bolwetši bjo bogolo, bjalo batho baile ba
 a hwa, mono nageny ya gešu ga baka batha
 ka bolwetši bjo we bja Jeremane. ka baka
 la gore boile go bo fitša bja hwetšana gore
 kgōši e šetše e thibele dfaite. ke mowe go
 hwetšwago gore thibela malwetši e phala Kalafō.

190. Bathuši.

^{2M}
 Lehuta owe ošego wa thūša xudu ba-
 keng sa bolwetši bjo ke makgowa, le bōna
 ba šumiša seema sewe sa thibela malwe-
 ši e phala Kalafō. Ba thōma go bitša batho
 ka bontši gore ba kgobakane, bjalo batho ba
 dira bjalo.

191. Se Kolkonyane.

^{3B}
 Batho base kowa ba kgobakane ka bontši,
 bjalo bathōmē go ba bontši gore, go na le bo-
 lwetši, bolwetši bjowe ke bolwetši bja dišō.
 Bjalo ka goialo mowe mmušō, o ntšhitše di-
 thase tša gore matšo yo mongwe le yo mongwe
 a thabiwē, ka goialo mowe ke go thibela
 bolwetši bjo botlago.

K34/82

192. Temma ya 2 Dikgopolo tša batho.

Dikgopolo tša batho e be disa kgolwe, dikgopola fela gose ba tšilo ba ka bolwetši. Makgowa a se fentše, ga gona se we motšo a ka se dirago, a owa go a kwala ba-nna ba makgowa le ka nodisa ka makgwa o we le na beng le tšebago ka ina.

193. Leina la bolwetši.

Leina la bolwetši tjowe le se Heng, ke seko ko nyane, se ko ko nyane mutha a motšo. Golukile se le tšhaba se-ko-ko nyane. Ba thoma go a nabō ba ba tšhaba difaka banna basadi gamō-gō le bana. Ba ba tšhaba ka motša, ke motša ba gama.

194. Gobaba.

3. ka mogo go mo makgowa a tšugile, ka mogo go matšiši a se makae, ke makamo la ba tšhabilego gwa thoma gobaba, ba bangwe gwa fōla. Bjalo batho ba thoma godumaduma bakeng sa gobaba, base se boletše sa se ba tšilo se tšhela bolwetši. Ba we goilego gwa se babē ba bolēla goe nna baile go tšhabe, ka phakiša ka phumula. Rena se tšhabile ka goe baile la se phumulē.

851

K34/82

74.

195. Dipetsêxa.

⁴⁰Dintso tšê we tšâ baba gofihêla difôla, mabadi a gâna ya dioba dipetsêxa. Le badi lantshe ga lehwelle. Mabapi le mangatla gâna e be, go kwisâ botlhoko ya we bailego ba ba ke dilo tšêwe.

196 Temana ya 3. Ngwaga o maswa.

¹Ke a ngwaga o maswa, mangowa ba ntšha tuêlo ya tšena go Kgoši gore ka tšatši la gore batho ka moka ba khabakane gona kowa la go kgobakana ntšhe. Go tlilo tshabiwa sekokonyane, se sale kgole se a tja batho bakatla ba gobala.

197. Matlhomi-sefero.

²Phalafala ya lla, molitši a tshaba mekgôši a se kotokoto tšuti šala le lenaka, ka tšatši la gore rapatlhama matlhomi-sefero. Go tshabiwa sekokonyane, dipelo tšâ batho tšâ thoma go se kôkô, Kgoši a dirêlang ge a sa gune taba e.

198 Phuti šala le lenaka.

³Phuti šala le lenaka, ke gore mtho yo a sa ego, o tlilo ntšha pudi. Mang le mang o swanetšê goya, masoguna me tšhepa butswadi ga môgô le bana ba bôna. Ke tuêloya

851

K34/82 75.

gotšwa ga mangowa, Kgoši o e fa batho ba ga-
gwe.

198. Batho ba Kgale.

4 Batho ba Kgale e be ba e kwa molaô, wa Kgoši, ka
moka ga bôna ba tlaya mowe phalafala e ilego
ya ba šupa gôna. Ba ya ffêla ka gotšhaba
molaô dipelo tša bôna a tšga lakologa. Jo mo-
ngwe le yo mongwe a se na ge ba ntlhaba ke
tla phumula. Ka gošalo mowe o dirêla
gore gwa seke gwa babca.

199. Go phumula.

5 Ka moka bana, masogana, methepa, basadi, mang-
tla, ba nna, ba galabje, le ba kgemolo ba ya bakgo-
bakana matlhami-sefara. Mangowa a fitlha a
ba tla tšalo yo mongwê le yo mongwê a phu-
mula a ntamile ka gobane e be ba rahêla.

200. Madi a magolo.

6 Le ge ba ile ba phumula, ba we bunagole
madi a magolo kudu bane (mmele mobe) goile
gwa nobaba. A owa go fitlhêla mowe batho
ba baga ba kgolwa gore ke nnete banna ba
mongowa ba thibêla bolwetši, ka baka la gore
bolwetši bjowe bja senokonyane a basale
gôna.

851

K34/82

76.

Matlhami-sefero 201 Matlhami-sefero.

Matlhami-sefero ke le tšibugong le legola la naha ya Manhutšwi, ka fase ga thuba ya lephatšhi, ka godimu ga le tšibugo le we go tshwana Se-gwai le Manhutšwi. Bjalo ka fase gu le tšibugô le we gona le paku e kgolo e tshwa e e nepago e leba matlameng le pellê. Matlhami-sefero e be go e tla gata ya botula. E gona felô mowe ba go tšoma go tshabiwa sekoko nyane ntshe.

202. Thibêla malwetšhi.

Bjalo ka mo matlameng a ka godimu, go tshwa lušitšweê ka malwetšhi a batho. Bjalo thibêla difate a se go tshêbêla malwetšhi fêla aou le boraba, bona ke manaba a we a tla a dia Kotse, mo nageny, Kago-bane manaba a we a tla a dia Kotse ke moka go tšena bolwetšhi bjo bogolo bja batho kamoka. Manaba a we a tlangwadiwa ka golatêlana ga ôna ka motlase.

203 Temayašo Le naba la pele ke ledimu.

Lêdêdimu (phefo e kgolo) ke le naba-kudu ge eka-re le tshaga la hwetšana mabêlê e sa le thêbê goba a budule ba šetšê ba tla tšoma.

851

K34/82 77.

gabunwa. Ge e foba ledimu fêla aowa a
ga le kotse gagulo ge mabêlê a budulê ka
gobane mabêlê a tla wêla fase bjalo ba-
sadi ba a šala ntago ka go tšama ba topa
awe a welego.

204

Ledimule pula

Ledimu la pula te kutse kudu, ka gobane
mabêlê a tla wêla fase, bjalo ke moka kama-
swana pula ya tšaga e na. Mowe gona ke
moka ke tšala e kgolo, ka gobane mabêlê a
tla mela. Ge pula e kare gona maru a fo-
bipa, ga kaba kane ge e kare gona kemo-
ka la gona la fšā ka morwana ga pula e
we mabêlê a tla ôrêla.

205

Ledimule baka

Ledimu le baka ke go rēma ditlhare tšē
we diilago, ditlhare tšē, mothudi, mogamaka le
mphatla. Ditlhare tšēwe diaila, bjalo dina
le lebaka le we ba rēnago ka lona. Ba di-rē-
ma ka morago ga mo ba šetšē balumile, mowe
ga gona taba, ka gobane le ge ledimu le katla,
le tla hwetšana gore mabêlê a budulê. Mo-
tha a rēma pele ga molaō a hwetšwa alifišwa
ke ngoši ka kgoma.

851

K34/82 ^{78.}

206.

Ditlhaga.

Ditlhaga le tšona dibaka ledimu, motho a dumê-
lêlwa gore a tšhubê tlhaga le tlhabula, ka go-
bane diphula ledimu. Ge motho a ka tšhuba
tlhaga a bônwa le yêna o lifišwa ke Kgōši ka ngo-
mo.

207.

Matsobe.

Basadi ba folema mašemo a bōna ba bokella
matsobe a bōna tšhemong. Ga gona maadi le
ka o tee yowe a ka tšhubago matsobe ka baka
la gore matsobe ke ngwanabo tlhaga, ke motlogolo
ka gobane ge. a ka tšhuba le tšobe go phulega phe-
fō.

208.

~~Matsobe~~ a thōma ke ba mošute go tšhuba, e
seng basadi ba mošute ka moka mohumagadi
ka gobane ba tla ba ba hupile gore moši wa
lona le ge oile godimu wa sethe wa baka
ledimu. Letsobe le baka motlogolo wa ledimu
elego phefō. Ka mogo go mo mohumagadi a
tšhubile letsobe la gagise, ke gōna bjalo ba-
tho ba ka tšhubago matsobe a bona.

209. Sefako le naba la babedi.

Sefako ke le naba le lengwe le we le sinyago
dibjalo tša batho gamogō le diruiwa le motlhamo

851

K34/82

79.

sa mohwetšana se a bolaya. Gona le sefakōnyana
sewe a sena Motse, Kabaka la gore sena le ma-
fisa fihana a manyana bjalo mang sefakō se sego-
lo sena le mafisa a magolo, a motšwenatšoga.
Mona parame ya gešu, sefakō se segoalo e šu se
ke seena, go nōfela go ena sefakōnyana, Kabaka
Ka la gore Kgoši e ba e thiba difate.

210. Naga e hwile.

Naga e hwile Kabaka la gore, batho bala-
tlhile melao ya gabo, ba tšakša sekgowa ba sa
tsebe sekgowa gore se sepela bjant. Ka nqwaga
wa 1949, le tšhabula la ōna, ba bagolo ba hwile
go šetše ba banyana. A ba sadira medirō e
we barapa kōna ba goba ba e dira.

211. Ke tša kgale.

Marasana a ba kgalahjēba wēba šetšego ge
a ba botša gore bo papago lena naga e be
ba e aga ka makgwa o, bjalo bōna dikgoši
base ke tša kgale. Ka ōna nqwaga o
we goile gwana sefakō se segoalo, sewe se
ilego sa dira ditšaba, mabêlê e be e zale
ditšalane

212. Bošego.

Sefakō sewe seile zana bošego, kumowa-

851

K34/82

80-

na ge boesa, ba hwetšana e ka dikgomo ditlha-
getšhe. Kgale mašemang le mowe le bêtê lagobale
legôna o ka seke wa le bôna. E be seña
ka ledimu le legolo. Ga gwusa gwaba le molimi
ka otee yowe ailego a topa selo.

213 Difatê Tempa 31.

Difatê ba dithibêla malwetšhi gamôgô le ôna
manaba a we a šetšego a ngwadilwe kamo-
matlakateng a ka podisu. Go thiba difate ke
modirô wa kgosi, o fâtla diphate tša mathiba-
difate kemoka a difa mukgomana a tšama
a thiba difate. Diphate tšewe bu di hupa
ba ditlêma ka dinti.

Ba tša ²¹⁴ ba kgale, e be bu tsebu molaô gamôgô
le bôna ba bôna e be ba sepela molaong. Ka
bana ka gore diphate tšewe e be bu sa ditlošhe
ba ditšhaba bate ba ka golofala. Metlhe-
ng ya boleho le ge ba ile bate ba likiša
go etša ba kgale, a ba thušî selo, ka gobane
ba thankana ba tlofona ba tloša base a dina selo.
Ka nnete ba tloša bu bôna bu sa tihagete
ke selo.

²¹⁵ Kgathe ga gobjalo a ba dibêla gore dibolaê
motho, a owa, ba dibele fêla go thiba bo

851

K34/82

81.

naba bjo bongwê le bjo bongwê bjawe bo ka
tshagaga. Dilô tša go tshagisetša motho ko tse
ke melexô. Go tshiba difate ke modirô wa
ngwaga o mongwê le o mongwê ge o thômêga.

216. Gohupai. Tena ya 9.

Manaba a go tshaga a se ôna fêla awe a
ngwadilwego ka magodimu awe elega ledimu,
Sefanô le ditshaga gamôgô matsobe aowa.
Manaba a mangwe kea: tšie, dinonyana
le sefenefene. Bjalo manaba awe kgoši e
swanetšê gore e a hupê, a diêla gore a seke
e zinya tēmô ya batho ba gagwe. Tša tse
na nageny dibaka tlala.

217. Tsie segongwane.

Ditšie dina le mehuta e medi, e seng le di-
tšie tšewe se phelago na tšô, aowa gobolê.
la ditšie tšewe ditshagaga le watlê. Ditšie
tšie segongwane le mupêre ke yona mehu-
ta ya tšina. Ditšie tšewe ke dira kudu
ge difixha nageny dinyaka gore kgoši a dihu-
pê ka pha-bašemane.

218. Pha-bašemane.

Pha-bašemane ke setshare, se we leina le
le ngwe ba tšego ke moromella. Moromella ke

851

K34/82 82.

mesobō ya masoboro, e we kgōši a e hwetšanago
ge gabella kōma. Ge aile a hupa ka pha-ba-
šemane tšie e tla feta e a kaletše godi-
mo ke moka ya ya ya robala kgolē le tēmō
ya batho.

219. Segangwane.

Segangwane ke tšie e nyana, e tšhetlha,
bjalo tšie e, e katse kudu, ka gobane ga
e rōbale godimu ga ditlhase, e nyana kudu
gorōbala fase le godimu ga matšane. Tšie ga
ena lebaka le e sa jigo, bošego le mošegare
go fofa swana e a ja. Ya rōbala tšhemo-
ng ya matšo, mong wa tšhemo e we ke moka
o lobile fēla ka gobane e sepela kamo tlu-
pe, e seke yaba tšhemōle tla-ba temōng

220 Bagodi.

Bjalo tšie ke lenaba empa batho, ba egōla:
ge ba ka e bōna e fofa godimu a tla kwa ba-
re belebele tšienng, mongōši o tšalla kamo-
ngwa o we o e ya mowe tšie e yago gōna
Masogana ba kitima ka mošago go le bella
mo we e rōbalago gōna, ke moka ba gōmē
ba ya ba botšā gore e robetšē moluleng
wa bokētē, ke moka bagodi ba tšee mekotla ya

851

K34/82 83.

bōna ba ya e gōla.

221 Temanya? Banna basadi.

Banna, basadi, masoguna le methepa, batšwa
letsolo la gogōla tšie, bjalo batho bame ke
lešaba, ka gobane e ka go naba ba na bamona
ga gošu fela. Gotla baya metšokwê le bama
khutšwe le bōna ba ga mohlabe gamōgō le Ba-
rōka ke gore batho ba godula malaleng. Ba
phalla makgoši wa tšie.

Ye²²² ba fišha mowe e robetšego gōna, ke moka
ba goja mellō ba rōbala. Ye mahubê a hlabu
ke moka ba thōma go tšoga, bjalo ba go tšoga tšie
bošego ba ka e gōla ka gobane e ka fofa
ka gore a go tonye. Ye e godiwa gore ga
temō tšie e a zinya dibjalō bjalo batho le
bōna ba zinya. Ka gobane a se motho ke
lešaba.

223. Maswelebethe.

Ba godi ba tšie bjalo ka ge go nqwaditšwê go
re bošego ga e godiwi le baka la re e ka fofa,
ke nnete. Bjalo le bana le le nqwê ke gore
o hare ke gōla tšie wa gōla le maswelebe-
the. Maswelebethe ke digugubi ka mehutaya
tšōna bjalo ka dinōga le methathaphala, mašegō

851

K34/82 ^{84.}

ge le tše dingwê.

224 Ge pu nō e bunwê. Temana ya h

ka morago gamo pu nō e bunwê, gōna kyōi a
e phae ka pha - bušemane go foelasetša. kemo-
ka ya rōbala kgauyri, ka gobane ga gona setō
se we e ka zinyaga. Mowe ke le thabō ka goba-
ne ba tla e gōla ba e dira mokhuša budina
bašeba ka yōna.

225 Maheere.

Maheere le tšōna ke ditšie tša go sepele
ka sethōpha bjalo oha ke a mahubedu a bile
ke a magolo. A rōbala godimu ga ditlhare,
a lala a oja diphēphē tša ditlhare. Genwe-
di a tagile a fofa le bošego, a tihare ke
phef maatla.

Maheere a kgone, bukeng sa go zinya dijō
lō tša batho, ka baka la gore a rakēga bo-
šego a rōbala godimu. Ke oha ba gōla kowa
boesa, ka gobane go tla ba go tonya a sa
kgone go fofa.

227 ~~226~~ Pha - bušemane.

Lege eile ya fitsha le baka la masega, ya
rōbala matlhakeng, batho ba lala ba e gōla goba-
ba e gōla matšatši a mabedi. Letšatši la

851

K34/82 85.

boraro, kgoši e swanetše go phaya tšhié e
tlogé nageny ya gagwe.

228

Bogokgola.

O e phaya gore e tlogé ka baka la gore, lehu
la tšhié letšwa tswakong. E ka êpêla muedi
yôna kemoka ya hwêla mo bjalo mae a tšôna
a phaphaša bogokgola mo nageny, ka gori alo mo
we bja zinya dibjalo tšô batho.

229

Bogokgola bo phaphaša selemô le gôna kamoragô
ga pula e kgolo. Pula ya mathômô é alama ma-
e a ditšhié, e seng pula ya kgokgola meoko a-
wa, pula ya mathômô ya go tshaballa lefase
gore ditthare le mabjane ditrogé ka borwa. Dittha-
re ~~munaga~~ dia olaga bjany bo ya hwa gwasala
ditšhié fêla.

230

Go gatla.

Ka pula ya babedi bjalo mae a ditšhié a
gatla, bjalo ka yôna batho ba lemu masemo
me tlhaka ba feditšhe. Go tloga mowe go tla
no fêla go ena dipula, mabêlê le ôna a mela
bjalo mae a ditšhié le ôna a phaphaša. Bogok-
kgola botšwa mabung, bjalo kemoka bo thôma
go ja dibjalo. Ya boramege, ka gobane ke di lô
tšennyanne. Ke le baka lewe kgoši e rakugotšhié

851

K34/82

86.

marega.

231.

Dinonyana. Temana ya H

Dinonyana ke ka karekšangina, ke gore leina, go-
na le mehuta e mentši ya dinonyana bjalo nanya-
na e we elego le naba ke mehuta ka o tee, ka
gobane o sepela ka mebapo bapô. Mohuta o we
ke teane bontši diteane.

232

Diteane.

Diteane dibeela mae a tšona ka gase ga ditlha-
ga. Ditlhaga tša tšona diega godimu dimuga
ditlhare tše dikgolo, tša dilekeletša, mowe motha
a ka senego a fitlha. Le gona ka fase ga ditlha-
ga tšewe tša tšona, o tla hwetšana gona
le bodiba. Dibeela melaleng dinokeng tše dikgolo
tše bjalo ka makhutšwi, le pelle le salate fase
melaleng.

233.

Ditlhôpha.

Dibeela ka ditlhôpha tlhophana, bjalo ditlilo
sepela ka ditlhôpha tlhophana tšewe tšatšō-
na. Ge difofa o tla bōna setlhôpha se feta,
ka morago wa bōna se sengwe, ka morago
se sengwê bjalo bjalo. Mowe elego gona o tla
kwa e se tšeke tšeke, a e divi e saji aowa
e bolêla eja, ge motha a fitlha a e rana ga

851

K34/82 87.

gofofe kaetee, e fofa kamoka ka setlhophana sa yōna.

234

Ke galene.

Nonyana e tšane ke kgaleke, ke gore e phanisa ka pela goja. Ye e ka tšana tšhemong yaba o kgolê le tšemo, ga o fihla e fofa wēnamong wa tšemo o tla sala owele megono, ellê e feditšê. Megono ka go swarella tšhōgō ka diatla tšê ped. Bjalo e rōbala dinokeng tšê le tšhakano. Ke yōni o hura nonyane e we ka pha-bašemane gore ya seke ya tšena nageng ya gogwê.

235

Se fēnēfēnē.

Se fēnēfēnē ke diboko, diboko tšewe dibēlēga ke ~~diboko~~ kutla. Dikulukutla ke diboko tšê di kgolo tšê diraba-raba. Ke le naba le legolo, a se rakiwi, bjalo mohuta owe wa diboko tšewe bare ditšwa le bathoka. Ke bana ke le, ge batho ba lla bare sefēnēfēnē bjalo bathoka bare le seke lae ke sefēnēfēnē le kaete ke bakge-kolo. Laete ke sefēnēfēnē le napa le sebakwa

236.

Go ipra.

Bōna beng bathoka bare, ba seipa ke ditšha-re, ga ba nyake go ipra napa ka moke, ba ipra

851

88.

^{K34/82}
mašemong a bōna, le mašemong a batho bayi we
bayago go motho yowe a kganago go ipa ke
moka a tle a moupêlê tšhemo ya gagwe.

237. Go selewê.

Ge mong wa tšhemo e we, aile go moupêla yōna, seile sa seje mong wa tšhemo a swanetše go fa moupêla mpošsa wa gagwe. Go o kwagala gore mpošsa ke kgama bjalo e ju go ke gobe le motho ka tse yowe ailego a liki ša ditlhare tše we tša bathoka.

238 Temaya 32 Mong wa naga.

Mong wa naga ka kgōši le rumu le lengwê le le lengwê le le lengwê le bōna ke kgōši. Kgōši a e šiti ke selo, go a bōna gore bakgekolo (sefêne fêne) ba tšene nagenz, o neša pula e kgalo ke moka tša hwa. Ke zōna setlhare sa bakgekolo

239 Kgōši ke ngaka.

Kgōši ke ngaka ya dingaka, ga gona ngaka e e ka fetago kgōši. Fêla ge gona le ditlhare tše a sa ditsebeggo, gaba gona le ngaka e e ditsebago, o a mitšša ke moka a tla a moruta tšōna, ka ntle le tefō. Ngaka e ngwê le lengwê ditlhare tše dikgalo ba fêla ba kgopêla go kgōši, tše bjalo ka mesobōle dilō tša basadi, ka gore maše

851

kamoka

K21/82

89.

ne a batho, a ga Kgoši.

240

Gotihabanêla naga.

Ja go motho le ka o tee yowe a ka tihabanêla-
go naga ka ntle le Kgoši. O ka bôna ka mowe
matlakaleng a ka godima kamokwa o Kgoši e
zwerego boima ka gôna bakeng sa go thibêla di-
simpi tša naga. Ja gona tefo mowe medirông
e we kamoka, ka baka la gore naga ke ya gagwe.

241

Modirô o mongwê wa Kgoši

Gore nnete Kgoši ke ngaka ya dingaka, o bile o ngo-
na le goneša pula ke ana modirô o mongwê wa
Kgoši, ke modirô o mogolo wa Kgoši. Je motho e le
Kgoši a sa tsebe goneša pula, motho yowe a
se Kgoši ke motho Kgoši. Dingaka tše dintši tša
mehuta tuta difana e mpa a dikgona goneša pula.

242

Matape. Temana 33.

Gona le batho ba ba tseba go matape bjalo ba-
tho ba we a ba ba bitš' gore ke dingaka ba
ba bitš' gore ke batsibi, bla matape. Bjalo
o ka hwetšana motho a tseba le tape, motho
yowe seka seke sa se o tseba matape cona
ke matsibi wa le tape:

243

Se kgomatholê. Temana 42.

Mona yo Se kgomatholê e be e le ngaka bjalo

851

K34/82 90.

a be ana le letape la nōga. Meraba ya ga-
gwe e be e leta ke nōga, o fo fitlha a e bea
atloga. Ga go motšo le ka o tse yone a ka
fitlhaga a tšia meraba e we. Ge a kare o li-
kiša go tšia ke motša o tla bōna nōga e moa-
kiša, ka mowe nōga e tšwaga a sa e tsebe.

244 Lepara

Manna ge a sepela o sepela le lepara, bjalo
lepara lewe o tseba kgau fsi le motšala wa
gagwe. Lepara lewe ke lona lewe le fetoga
go nōga. Le dithibeng tša gagwe e be go leta
nōga, ge motšo a qopotše goya go tšwa, ge a
fitlha ke motša o tšhama le nōga ke motša e tšhama
go moa kiša.

245 Se kgomatholē sa borwa.

Manna ke ge a e ketlile bjalo a e tšeta,
o tla kwa aye ke nna se kgomatholē sa borwa
ka le fetša nka le fetša se kgomatholē. O bo-
lêla gore ke na le dinōga tše dintši, ka dibu-
lêla dikwa le fetša.

246 Moledi a bolêla go tšwela pele.

Se kgomatholē e be e le ngaka bjalo, a tseba ga-
pê a letape la mosepadi, mosepadi heny a tša-
loša gore mosepadi ke lesepa. Ke letape le le

851

91.

K34/82

ngwê.

247

Monepadi.

O be a odira batheng sa batho ba goutswa dijô, ka gobane batho ba bangwê o ka gopola gore ba sepela ba kgopêla majalwa fêla kganthega go bjalo, ba sepêlêla dibedi. Ba tsena kangwa kang ba bôna nama ke moka ba rwala goba melatšä ya bana barwala. Bjalo ke mowe letape la gagwe e be go le šoma utšhe.

248

Mmago Mapulê.

Mosadi yowe mmago Mapulê, e be e le mosadi wa go bušwa ke bjalo, a ke tsoga ke moka o ya bjaloeng a sešu a ja zelo, o nwêla bjalo tla leng. Mosadi a nophela ka ôna mokgwa o we. Ba ~~ba~~ bjalo ka mmago ga mo lešaba le pulana bjalo badišä ba tihathêla di kgomô ba gopola melatšä ya bôna.

249

Melatšä.

Batswadi a ba na taba le melatšä, ba na le taba le bjalo. Modiši yowe mmagwe a di sileng bjalo ke moka ge a yo tihola molatšä wa gagwe, o hwetšana gore molatšä ga o gôna ke moka wa goma o butšišä mmagwe, mmone molatšä wa ka o go kae. Mmagwe o sumišä

851

K34/82 92.

dipōnē anyakella ngwana wa gagwe molatša wa gagwe, ke moka o hwetšana gore molatša wa ngwana ga agōna.

250

Mmago Mapule

Mosadi yowe a notšamo a dia kamogwa o we. Batho balla ka batho ba mabjalwa gore batho ba bangwe a ba tle mabjalwa, ba tala mašwa. Mosadi a litšwa melatša ya bana ba motse wa ga Mabakane, bana ba lala balla ka bana la tlala.

251

Mabakane. Temana ya 3.

Mabakane a ya go monna yo wa ngaka Se kgomotholē, o be a e ya go kgopela matšho a naga. A fitlha a dumedišana naē, kemo ka motlhalošetša ka mokgwa o we a tšwe nyimaga ke batho ba mabjalwa mabapi le melatša ya bana ba gagwe. Bjalo ka goialo mo we ke tle go kgopela le tšape le le ka letago melatša ya bana bana.

252

Se kgomotholē.

Se kgomatholē a se, go yēna taba ya ga go ke a e kwa, bjalo nka gofa fēla moepadi a ba a motlhalošetša gore moepadi keng. A dumēla a mafu, a se go yēna, o seke wa

ya wa o šumiša lehana. ~~Etla~~ e ge mo-
sadi wa gago, ge a dirile bjalo wa kemaka, o
motšhe a tšolélê boušwa lekgango ka letee
sekgerong bjalo a no ba bea le batong a sene a
buuta.

253. Mabakane a gomêla gae.

Mabakane a tšea setlhare a boêla gae, a
fitlha a seba go botse. Bjalo monna a se
a botšha mosadi wa gagwe, a nore go mosadi ba
tho ba we ba tlogo ba jêla bana baka mela-
tša, ba tla kwa bare batho ba lona, batla
gabala, nna ke na le moepadi. Mosadi a
batšha monna go se moepadi keng, monna
se a mosadi wêna dira bjalo wa o tla a bôna
tšha fonyaka go bôna.

Mosadi ke gabane o nyaka go bôna moepadi
anapa a dira bjalo wa tšho bantšhi. Tšatšhi
le we go nnewaga bjalo wa ke moka monna a
botšha mosadi wa gagwe ka makgwa e we
ngaka e ilego ya motšha ka ôna. Mosadi a
dira bjalo, monna le yêna a dira ka tšêlê
ya ngaka.

255 Ywa nnewa bjalo.

Ba kgopedi ba bjalo ba fitlha ba kgopêla bja-

lwa, a owa gwa nwa bjälwa gawena malata. Mo-
 dira tšona a fixha, e be ba a tsebe gore ke
 yêna, a owa gwa sebe le taba banwa bjälwa.

256 Selemetšego.

Selemetšego gautšwa se mosela nkgôpô. Mosadi
 di yêna ge ba e nwa bjälwa o lebeletšê tša
 gagwe. A bôna bôušwa bjola a bobeilego le
 batong, ke moka a naga a botšea, a bo utu ka
 makwa o we mang a febago ka ôna. A ya a boja
 gwa sebe taba.

257 Ka morwana.

Mosadi a tšhava e nwa bjälwa a sena taba
 le tšatšhi la dikela. A tloga a ya gae ga
 gwe kantle le phošô. Matla gosa ke moka mo-
 sadi a thoma go swasa nkantle, a tšwa
 a ya kantlê, a goma a boya, a fixha a robala
 ga robale ka kgolê, o kwa mmele wa gagwe
 o tšpile.

258
 Ka morago ga lebakanyana, ke moka le a
 motsoša, a thoma a ya kantle. O ile ge a
 boya a boya le masepa a phuthoga mastong.
 Ba tho ba motse ba thoma go makala gore
 mola to kenq, ya monqwê a mokwêla botšhato
 a ya a motšhakola, ge a motšhakola a ka a

851

K34/82 95.

'napa a baka, a tšwela pale gonyana masere
bjalo mosadi a makala, a matlogela a re a nwa
dikantlholla.

259 Ke le gōšōšō

Bjalo mosadi a thōma gobitšā moredi wa
gagwe Mapulē, a re mapulē nkgêlê metsingwa
na aka ke swere ke le gōšōšō, moredi a re
molato keng mwa, a re, ke re nkgêlê metsingwa
na aka ke belaya ke le gōšōšō. Ngwana aya
a nka metsi, ke moka a fitša a lam magwe. Mo-
gwe Mapulē a nwa metsi.

260 Gonyana ga bušwa.

Mabana a šala a nyaka bušwa, a bušwa
boga tse. Mosadi a re a nwa bušwa belimile, mowa
a re homola, o tla bōna. A nwa ba homola bwa
tse. Ngantše mosadi yēna o šetšō a belabeta

261 Metsi a baka tše kgolo.

Gore mosadi a nwe metsi, a napa a makela
tše dikgolo, bjalo a thoma go fonyana a robe-
tše. Mowa wa gagwe a re, molato keng
mogatšuka, mosadi a re ke belaya ke lešōšōšō-
gō, lešōšōšōšō keng mogatšuka, ke moka mo-
sadi a homola a re a mo fetole. Mowa a bō-
na gore mosadi o a babja.

85k

K34/82 96.262 Mamma aya ngakeng.

Mamma a tlhakana tlhōgō ke moka a tloga aya ngakeng go tšama a ladla mosadi wa gagwê. Ditaola tša botša mma gore mosadi wa gagwe, o balaya ke manwana. Sepela o mutšišen gore ka tšatši la gore oile a dirang matseng wa bina tlou. Matlang o we gona le bjalo, o lē dijō tša batho, ge a ranyane gagabotša, o ē mowe matseng o we o butšiša ba tla go botša zela zewe ba se belaelago. Ga gona setlhare zewe nna nka gofang, ke yē na mang wa zela zewe a tla^o go fa setlhare.

263. Aya a butšiša mosadi.

Mamma a gona, a baēla gae, a fitlha a bolē la le mosadi wa gagwe, a re mosadi o ke mputšiša nnete, gore ka tšatši le lehwē o hile wa dirang matseng wa bina tlou, mowe e be gona le bjalo ka tšatši le we. Mosadi a kwa gore go boima, a re, keite ka ngatha ba bušiša ka ja. Baile ba gobana ge o ngatha bušiša bjowe, a ke tsebe, ka gobane e be ke tagilwê.

264 Mamma aya matseng wa Mabakane.

Mamma a re, ngaka e mputšiša nnete, bjalo a tloga a ya mowe matseng o we wa ga Mabakane.

851

K34/82 97.

a fitlha a bitša monna a bolêla naê, are, ketlile mo ka putšišô, are keng, monna are, a gona sewe le sebelaêlaga mo. Mong wa motse are, kemelatša ya bana baaka. Monna are, moadi waka o mokatšhoang bjalo go ke mutšišô ke kwa gore oile a ja buišwa bja lo, buišwa are a fiwa.

265. Mabaxane are kemolato.

Mamondi are go matšišô ke molato, ka gobane le una ke tšese ditlhare tša batho, bjalo-mong wa setlhare o nyaka goe ditlhare tša gagwe ditšifwa. Monna oile a lefa melatšša ya bana ba we ka dipudi tše nne, ke moka a ya a tšhabêla kha di, lehadu la fêla. Ditaba tša fêla dietla mowe.

266. Letšwa. Tema ya 3h.

Monna yo Seqamathole e be e le ngaka ka gobane, o be ana le ditaola. O be a bile a tseba le le tšwa. Letšwa la gagwe e be e le la gore motho a gafê, a neke a nyaka ditšwasô tša gagwe. Motho wa lona, o tla no tšhaka le bakale le kelele, mafelo a lopê ka tšhōgō, a ke a hwêla ka gae, o fêla a hwêla šokeng.

267. Matšie Tema ya 2.

Mosadi yo ke ngwane hokweng, o ile a tšea ke

851

K34/82

98.

ba ga Masumu, monna wa gagwe e be e le Mpedi.
Bjalo moadi a loya ngwana wa Mamokradi
ngwana Masete a be a tšere ke ba ga Mokgatla.

268. Ba ga Mokgalababanyana letšwa.

Ngwana yowe wa gobana e be e le ngwana wa
mothepa, ba bile ba a mogetše dikgomo tša mowa
kete. Bjalo Mokgatla a ya ga mokgalabjê yo
we, ke moka a tla a sinya letšwa. Moloi o se
pela bošego, a fitlha bošego ke moka a dira ke
mokwa o we a tšebago, a ba a tloga le bošego
bjowe a sa bone ke mothe.

269. Lešafi.

Kašona le tšatši le we a go fitlha a sinya
Kašona e be gona le lešafi le legolo. Bjalo Kamo-
saga a modiró o we wa gagwe, Mokgalabjê are,
mokgalabjê robala, o tšere go tšoga e salegona
sa wa kgona a tloga, o ka gobala ka baka la le-
šafi.

270
Monna yowe wa ngaka are, pitšê e senago mollo
e sega ke ntši e feta ka fase. Phiri tšhaba
moamawa mokete, ke nnete phiri tšhaba mo-
so, ka baka la gore o tlile bo tšhatlolang bjalo nna
ke tlile galayana bjalo mo ke tloga a karwa-
nêla go bōna ke mothe.

851

K34/82 99.

¶ 271. Pitsā e senago mollō, e sega ke ntšai e feta ka fase.

Ke seema sewe, bjalo ka morago ga mo matšo a swere ke letšwa, monna yola wa mamondi a ya go monna yola wa ngaka, a matšā gore sefusa la se tantsē. Monna wa ngaka are, ke tšē dibatše, e be ke gona mala are ke iabalē, malaō wa o tšeba ke ngaka kgomo. Monna are, aowa ke mui le.

272. Tthalōšo ya seema.

Mokgatla are go ngaka, e ke o utthalometše seema sela sa pitsā e senago mollō e sega ke ntšai e feta ka fase. Monna wa ngaka are go yēna a lebona wena a ka ntšega, bakeng sa modirōwana, monna are a owa, go bjalo.

Pitsā ²⁷² e bela ka mollō o tuka, go mollō o ka tima pitsā e ka seke ya bela. Ntšai e a tšena ka fase go pitsā ka moka ya feta, ka gobane mollō ga o gōna, fela go mollō o le gona, o tuka e ka seke ya sega. Tthalōšo ke yōna e we, ke gore mollō o timile.

Mollō o tima ke matšo, ka gobane ge a a ka seke a tima, magala a tlabagōna bjalo magala ana le phisō ya oantšai e ka

851

K34/82 100.

seke ya feta kabana la phišo e we yama-
gala. Ge o sa tima hemotha, o tla tima
ke metzi a pitšā, ka gore e tla re kowa e bela
ya fufula ke moka mollō ka tima ke metzi
a pitšā.

^{274.}
Ge metzi a ile a tima mollō, ke moka utši e
a seya. Ge o kare a šela motho bjalo motho
yawe wa seke wa motanya a ga tshalefa, mo-
tha yawe a swanetše gošega. ke baka kele
motho yawe a go tše mahulung, ka gobane
o bone gore motho yawe o tšwaga go yēna
ke makete, bjalo ka go rialo mowe o tlatla
ganna, a na le dikgama-tše pedi, are ke
matšabelō ka sephi-ri, ka dira, bjalo, ke moka
wēna wa lebella gore o tla bōna tihaga
e swa wa seke wa bōna seko.

^{275.} Mokgwa wa ngaka.
Ge o ile wa ya ga ngaka wa motšā ditšā
gago, ngaka e we ge e tla go šamēla modirō
wa gago, e swanetše go tla bošega, ke moka e
dirē modirō wa yōna e sa bone ke motho,
e be e tlogē e sa bone ke motho, ka gona
mowe o tla bōna, modirō o we, o dirēga ka
baka la gae ga go tšebe motho.

851

K34/82

101.

276. Letšwa la matsië.

Ka morago ga mo bandië selô sa moku, kemo-
ka mosadi a thōma. O ile a thōma motlha-
ng ba nwa go bjalwa bja go tloša mexiri ya ma-
thōmō. A thōma gabotšā ngaka ya go alafa lehu
gore ba go file bjalwa bja modirō wa gage Keng.
Ngama ya rene ya mofetola, ka gabane potlō
e we a se a motho e a thabile gabotse.

277. Matsië a thōma go rogama batho.

Mosadi yowe Matsië a thōma go rogama ba-
tho. Batho a baka ba moledišā, bjalō ka gema-
lō wa dingana o bolētā gore ge le nare le le se
tšhileng la no bōna motho a dira dilō tša gage
tša go se tla-matšegē, motho a rene a moledi-
šā a ka feta e le katle-la motho yowe. Ana
roga ka mokgwā o we mong a kgonago bantšhi-
tše matlō ba molebeletše.

278. Mafelō a manoga a gagwe, ba bōna a kgusla
tšetho ya gagwe a thōma go e sotla, bjalō pitšā
e swa ke mollō e a bela. Mosadi a šala a le
fela a sa tšwara selo. Ba gabo ba moswara
ba matlemella malapi, a tšwela pele le go a rutlu-
mulla.

851

K34/82

109.

Mmalo! motho a diri ka Hqolē, monna a mowa-
ra, a magaga, a fitlha a matsenya ka gare
ga ngwako, a matwalêla. A boya go kgopêla bja-
lwa, ka morago ga mo bjalo bo fedile a bo-
êla ka gare, a thōma a bulae ngwako, mosadi
a are a tšwa, monna a mokganyana ka
gare ga ngwako. A bitšiša mosadi wa gagwe
gare molato keng, bjalo mosadi a seke a botšša
monna, a tšwêla pele le gonoba a bolêla medišō
ya gagwe e we ailego a edya.

280 Monna a bōna gore a kwane le mosadi wa gagwe,
a goma a tsolla ngwako wa gagwe ke moka a
tšwa, a ya ga matšalo wa gagwe. A fitlha ga
~~Lokweng~~, are go bōna nna ke dikana le ngwana
wa lena, seke a se dirago se a kgakantšha.

Matšalo wa gagwe wa monna are molato keng, mo-
kganyana are, a ke tsebe, lena le ka boya la bōna
ka noši.

281 Mašegwane, ke yēna rapago Matšie, a bitšša
mmago Matšie, ke moka mosadi a tla, bjalo a fitlha
a dula fase, a loša, bu dumêla. Monna are ke
kwa mokganyana wa gago, are mosadi wa gago o
a babja kudu bjalo ke se go wēna kitima o mōna.

851

K34/82

103.

O tlatla o mpošša bolwetši bja ngwana, moadi are tuu le baka le letelele, ka morago aya a tšea le pai laqwe, a wêla tsela kante le polêlô, mokgonyana a mošala nthago.

282. Ba sepela, makgolo wa gagwe o e tile pele, mokgonyana o šetše ka nthago. Monqwê o tlu kowa yola le yêna o kowa. Makgolo wa gagwe a fitlha motseng, a tsena ka lapeng la moredi wa gagwe a dula lapeng. Mokgonyana o sale nthago kudu, ka baka la gare oile a sala a roga. Bjalo ge a dutši mowe lapeng, a kowa tše dibolêlaga ke moredi wa gagwe ka gare ga ngwana, e le dinalete di thaba mmaqwe.

283. Mokgonyana a fitlha a bula ngwana, moadi a ga tlanetša monna Monyakhong gore o wa a tšwa, monna e goma a moetša ka lapeng ngwana. Bjalo are go makgolo wa gagwe tlang le bônê. Mmago moadi a tsena, are go moredi wa gagwe molato kenq. Moredi wa gagwe a lebella mmaqwe are tuu sebakanyana.

284. Ka morago ga sebakanyana zewe, moredi e are ke madiô a go no mamokokono go a nyama gompalaisa are yêna a šale a phela. Mokgonyana bile

851

K34/82 I04.

a swaba kudu, mangolo wa gagwe le yêna a se a
belêla selo, ba fo dula base tui.

285/Morediê a êma ka maoto, a sepela a libile mma-
gwe, a fitlha a mokelea ka le tswale, Kemona a
thôma go lwa le moredi wa gagwe, monna a e lamola
a sa e tlhoke. Ye, a lamotšê, Kemona mangolo wa
gagwe a tšwa ka lapeng ngwako a dula lapeng.
Mokgonyana le yêna a tšwa a tswalla ngwako a
dula le mangolo wa gagwe lapeng.

²⁸⁶ Mokgonyana a se go mangolo wa gagwe, ke tšona
tšê, tšewe ke lebitšetšaga tšona. Mangolowa
gagwe, a buiša moya moku, a se, o thomegile neng.
Mokgonyana a se go na le bona, e be se le kowa ma-
tšeng, a se wa go Mokgatla go nwea bjalo
bja se tšhila, bjalo a thoma ka go roga ngwako
ya go a lafa se tšhila. Ke moago go maroga
a se ke moku a napa a thoma tšê nactšê le
libônago a di sa.

287/Mangolo wa gagwe a se ke dibone bjalo ke boê-
la gae, go botšha papagê, ka gobane go ôka mo-
lwetšê, ke godula naê. Bjalo ya motšha ya se a
moleilego, o moleletšê godimu gana ka gobane
oile le gobona moiki wa ka. Mokgonyana a se letla

851

K34/82 I05.

ba botšā, mangolo bjalo ka ge lelena le bōneka
matlhō.

288. Mangolo wa gagwe a boēla nthago, a fitlha
a botšā monna wa gagwe. Are gomanna ngwana
gobōnagala gore ba matšheletšhe fēla se tihare se
we ba mo filego se a mo qatšā. Ditaba tše a
dibolēlagō ga dikwale, monna are ke dikwile, ge
aralo a napa a tharogaga, a tšea lepara la gagē
a wēla tšela.

289. Mokgalabjē yowe wa ga lokweny a ya a fitlha.
A hwetšana mokgonyana a dutšī lapeng, ntlo etšwa-
letšwe, bjalo are, molwetšī oile ke, mokgonyana are
oka mo gare ga ngwato. Mangolo wa gagwe are,
nka baka lang o motšwalēla, a o tšebe ge ba-
tho ba dutšī lapeng go aila go tšwalla ngwato
wa molwetšī. Mokgonyana are ke a tšeba mangolo,
bjalo molato ke o, wa bya o nyaka go tšwa a
tšhabē.

290. Are go mokgonyana bula ngwato ke mōnē, bjalo
mokgonyana a bula ngwato, a tšena le mangolo wa
gagwe. A no hwetšana gore moledi o fēla, o bile
aja ditšwara tša gagwe. Papagwe a butšiša moledi
wa gagwe gore e kaba molato. Keng bjalo moledi a-

851

K34/82

106.

lebella motho yo a bolèlago.

291 A mōna aba a motseba, a re dumèlang rapa, raparwê, a re, dumèla nywanana. O dira keng, nywanana, moredi a re ke madiō, a mma; matokokonono, o ile nna ke hōē yēna a šale a phela rapa. O ile a dirang nywanana, bjalo ke maka go fedile, a sa ba fetša o swere madiō wa gagwe.

Matokokonono. Tema ya 3.

292 Matokokonono a se leina, ke monwana o mogolo wa le tšogo. Monwana o we leina la ōna bare ke matokokonono. Motha a šuripi ka monwana o we, ke wa boloi, a go šura ka ōna o wa go tšoga, tšogani e we e ēla boloina. Monwana wa tšhura ōna motho ge a go šura ka ōna, motho yo we a go šurago ke mabai, o nyaka go bobalaya. Ōna mōiri wa monwana wa tšhura ge a go šura a bolele, ke gore o go tšhabiša madi.

293 Matokokonono, ge. o ka pošura motho ka ōna le ge o sa bolele o no homola, ga go bōna, o a tšeba gore a re go yēna matokokonono, mofetšhi wa batho, e ke a ka bōna keng. Matokokonono ka tšekōerwê ke maroga, a bopele bja basadi, ke ge motho a

851

K34/82 107.

roga mosadi ya mongwê, a sa mōsupi ka morwana
o we wa mamo kokono, gōna mowe o roga mosadi,
bopele bja gwê.

294. Motho a ka seke a dula a lehangwaxhong,
le baka ka moka.

Ba ile ba mātswalêla ka ngwaxhong tšatši lewe,
le bošego bjallōna, ka morwana, ba bōna gore ke
boima go dula ba tšwaletšê motho ka ngwa-
ko. Papagwê a se, muleng le boneng gore a tla
di-se bjang, ke moka a mola. A se go tšwa
ka ngwaxhong a thōma go fo tšhaba a bolêla
leina le ngwana wala wa ^{ma} Makgadi a se, o a mo-
rakiša.

295. A hwetšana mosadi goba bama a e ba tla,
ba bōna o ba foša ka mafsi ka bjalo bjalo. O
ile a tšhama ka makgwa o we go fitihêla a
di-se ngwaga ka moka. Ke a moaga ga ngwaga
a hwa, o ile a hwêla šokeng. A bōna ke ba-
diš^u, ke moka ba tšhaba mošōši.

296. Banna ba tšhologa mošōši ba ya ba mošwa-
la ba tla ba mēa ka ngwaxhong. Ba kgobakana ba
kgona ba mošša mabitleng. Matšie o e tšile
ka setopo sa gagwe, ditaba tša fêla ditamowe.

851

K34/82 108

Tema ya 35 Setwapa-monwana.Temana ya I.

297. Makōma, ena ke ngaka ya moradi, ketseutše mo le naneong la dingaka tša banna, kabana la gore ke ngaka. Dingaka tše dingwe tša banna dia tšhaetša mo go yēna. Go tšhaetša ke gore a dilekane naē, a a bu feta. Ngaka ena ya moradi ena le mehuta huta ya ditwapa-monwana. Mehuta e we ya ditwapa-monwana ke e: Setwapa-monwana, Setwapa-sa-metshetšha, Setwapa-sa-gotšhuku le Setwapa-sa-tladi.

Temana ya 2 Setwapa-monwana.

298. Moradi ya oile a tšea ngwetši ya gagwe, kabana la gobōna gore a na ngwana. Bjalo ngwetši a tla a bēlāga ngwana, ngwana yowe ke wa motšhanhana, bjalo leina la ngwana ga le tšibji, leina go tšibja la Disēgō. Makōma a be a kgōga motšoko le le banē, ka gobane le-bane lōna e ka ke molaō wa dingaka. Ka gobane ngaka e ngwe le e ngwe e kgōga lebanē, gamōgō le motšoko.

299
I. Ge a beile dilō tšewe ka ngwanong, wa gagwe, ke moka o hwetšana motšoko o tšholotšwē le banē le ntšhitšwē. Moradi a thōma go manala, a tšea

851

K34/82 109

ditaola tša qaqwê a laala, hjala ditaola tša mo-
tša gore ke ngwana wa qaqwe. A buutšiša Disêgô
are, motšoko waka le le baké ga utswitšê mang, Di-
sêgô are a ke tsebe.

2. Bohôdu a boxate ke ³⁰⁰ motšo.

Mosadi a bôna gore ngwana a a gana, a seme a mo-
tšhela phefô. Are go yêna go likile ngwana a se-
pela, e ke ke go butšiša taba e we, ke e katse mo-
tšhomong e ka ba ke wêna. Ngwana a tloga a tha-
bile, are ga aka abonwa. Ngwana ya gomai ya bea di-
lo tšela tša yôna ga na howa a dulago a di-
bea a tloga.

301 Disêgô a boêla a ya a utswa, ngwana e
boya ya hwetšana gore dilô tša yôna ga digana,
ditšhalotšwê. A butšiša mago Disêgô gore
dilô tšaba ga dikamoka, mosadi are a ke tsebe.
A gana a butšiša Disêgô le yêna a nogoma a
gana.

302 Makôma a boneketšê dilô tšela tša qaqwe
ka ditšhane tša setwapa-monwana. Dikôma di-
diloma beng ba tšôna. Ka moswana Disêgô ge
a dutšî le ba-gwêra ba qaqwe kgorong. Ba okwa
a thôma are joo monwana joo monwana, ba re

851

K34/82

110

go yēna o dia bjang, are o a ôpa e ke go tšene
tšhwana ka gare ga ôna.

303 Letšutši ge le tlhaba le ya godimu, bjalo phišô
ya mollô e fisa Kudu, ke baka la letšutši. Batla-
gêla mollô, ba a negetšê dimpa tša bôna letšutši
tšing. Disêgô a thôna golla, letsôgô la gagwe le
amile, le ôpa ka magtla. Mmagwê aya are molato,
ke ngwanaka, ngwana are letsôgô laka le a ôpa,
o dirile keng, are a ke tšebe.

304. Ma kôma o ile go kwa ngwana a sa thôma
gare ga, ba gwêla ba gagwê ba mutšiša a bolê-
la go ôpa ga monwana, ke moka e botšha mmaga
ngwana gare ke puya bokete, ba se, motho o wa
babja, ^{ke ya go} ke mofa metantane. Ngwana o šala a tšwa-
la le ~~ke~~ magtlo wa gagwe a segina. Ngwana e
fi yo tloga ka kpolê.

305 Ngaka ya ya ya dula motšeng o mongwê, bjalo
ge a dutšhi mowe, are, pelo ya ha e a remoga
a ke tšebe gare molato keng. Gae ke tlogile go
tlhoka le taba. Šêla motho o a tla, o tla le di-
taba tša bolwetši. Ke magônyana ga sebana-
nyana o bôna ngwetši wa gagwe a fitlha.

306 Ngaka yare, ke boletšê, motho yola o tšwele di-

851

K34/82

III

ta ba. Moradi ge a fitlha, a fitlha a êlu dikudu
 mêla are tsoxoro, dipelo tša gagwê dibina bind.
 A fitlha a dula fase, a lošana nabo. Ngama gare
 gô-rôga motšodishê, ke gore re botšê, moradi are re
 inakutšâ ke ngwana o a babja, molato, are ofolla
 are le tšôgô la gagwe le o pale lebile le a ôpa, utse
 be gore le dirile keng.

30 Ma kôma are, kôma o ba o lebeletšê ngwana
 ya we waka ga na bjalo ke a tla, ke sâ laêla
 beng ba motse. M mago ngwana a boêla que, moradi
 a šala a dula, kôma ba lebeletšê gore gane bjalo
 o a tla. Ba bôna letšatši le a madikêlô bjalo a
 goma a boêla, ge a fitlha, o hwetšana gore ma-
 twala wa gagwe a tshabile ke madi, a maitiša le
 ge fegêla.

308 Moradi ge a tšena ka ngwamong a we ba mēlega
 go ôna, matwala wa gagwe are, ngwetši waka,
 nna ke bone metihêlô, ge ke re ke tšwa ka kgôro ke
 moka ke tshaba ke madi, a ba a kwitšetša fase.
 Le ge ba ntliša ka ngwamong a ka dibôna, ba fologa-
 lo ba kwala gore, o seke wa luêla pelê^{mo} o yago laêla
 nthago o tšwago.

309 Ngama e šita le gobelêla, o bolêla le ntšu la gagwe.

851

K34/82

II2

letšwa Kgolê. Mokgekalo wa batho a bonagala gore
o kwa batlhoko Kudu.

12. ³¹⁰ Mofur-uwa a ne maanô, mosadi a ne lehono ke tswa
legetšô ke kgomo nagenq. Ge kgomo e ile ya tswala
nagenq, modiši wa kgomo a swanêla go tlogêla nana
ne šokenq. O a e e tetšô, mowe namane elapago o a
e swala.

Temana ya 3 goadima pōkōlō.

I. ^{311-M} Mosadi a thōma goadima pōkōlō le go kgopêla mo-
nna yo a ka moquripōago yōnas, gore ba e tshê motho
wa batho bawe ba mōšê qae. Beng ba motse ba e di-
pōkōlō tšōna digōna bjalo ke matlhanya, a setšê
dika-walago melwetšî. Mowe gōna mosadi motho o
swanetšê go bahja a le gae gagwê, mo le rena remo-
tšî.

2. ^{312.} Motšî a ne, batšung ngwetšî waka, mo go a
na lešidi, ke tla rōbala mo, a kitimê a yolebelle
ngwana yola waka. Nna ke nna yo mogole mokekwile
a ke na taba, peletšaka e babêla ngwana yola monyana
yola. Mosadi a tloga, a ya a lala a sa rōbatangwa-
na a lala a lla bōšego kamoka.

313. Ma kōma, o ile a dišêla mosadi maanô, anyaka
gore ngwana a dikwê, ke gore ka go iato mowe ola-

851

K34/82

113.

ya ngwana le mmaqwe, gove ge ngwana a di-ra pho-
 30 mmaqwe a moqale.

314 M Mosadi o letše a sa sibala, ka baka la mowe wa
 gagwe gamogō le mathwala wa gagwe. Galtlhana ke
 gophela, mela mothe e be a hwile nkabe mothe a radi-
 bone.

315 E rite ma mahuba a basadi a hubala, mosadi a
 tlogela ngwana wa gagwe, a baka mowe matswala
 wa gagwe a robešego gona. Letšatši le ile mde-
 tllhaba a tsena. A hwetšana matswala wa ga-
 gwe a sa kgometše, fela ba motse ba tsugile.
 A fitlha a tsena ka mowe lapeng la ngwana o
 matswala wa gagwe a leng kahtshe.

316 M Mowe wa lapa a se go yena, o sa robeše bu-
 la ngwana, o mōne. Mosadi a bula ngwana, a
 ba tsoga. Makgekolo a tsoga, mosadi a se le robeše
 bjany, matswala wa gagwe a se a owa, ke letše ke
 e kwa bokhoko, go na bjany ke kwa-ke leka oné.
 Ke butšiša wena go ngwana yila o bjany,
 ngwana go thathafile.

317 Makgekolo a se, nkemêlê, ke tsogê ke tla xepela
 nago go bona ngwana ya we. Makgekolo a tsoga
 ke mothe a laelana le beng ba motse, a napa a

851

K34/82 III.

tloga le nqwetši wa gagwe. Ba sepela ba ya batse-
na gae, Mokgekolo a ya ka mowe ngwana a lego
ka ntshe, a fitika a butšiša ngwana ngwana
a no bolêla bjalo kage a dula a bolêla le mma-
gê.

^{318.} Makôma are go mmaqwê ngwana butšiša
ngwana a go botšše nnete, kante le gore a bolêla
nnete, ga go bôka e e ka kgônago bolwêtši bja
ngwana. Mosadi a tšêletša polêlo ya mokgekolo, ke
moka a gopola gore mokgekolo o kile a belaela ka
dilô tša gagwê.

^{319.} Mmago ngwana a ya go morwa wa gagwe, are o
ke o bolêlê nnete ngwana, gore molato keng, bjalo a-
re, a ke tsebe gore molato keng. Mmaqwê are go
nke o ile wa utswa selo sa metho, o swanetše go
bolêla. Kante le gore o bolêlê gona, o tla nobu bjalo
ka ina mokgwa a. Ngwana are ke ile ka utswa mo-
tšoko wa bo mangolo le lebakê.

³²⁰ Mmago ngwana a tloga a ya ga matswala wa
gagwe, are, ngwana o, motšoko o la weno le lebakê
diile tša utswa ke yêna. Mokgekolo are o wa ma-
ketša, ga e le yêna; nkubê a tle a mpatše ka noši.
Bjalo mmaqwê, a ya a botšša morwa wa gagwê gore ma-

851

K34/82

II5

Kgolo wa gagwe, are, tla o mpošše ka noši.

321 Diségó a thakgoga a ya a fitlha, a dula fase, bja-
lo maKgolo wa gagwé are, molato keng, are, Heile
ka utswa motšako le lebaka maKgolo. O ile wa dirêlang
ge ke go butšiša, o sa mpošše gore go tšere wêna, eke
ke boifa. Mokgokolo a tšh ngwana ka le bjato, ngwana
a wêna fase, kemoka anapu a kgometše, a tla a tsoga
ge letšatši le ya madikêlo.

322 Ngwana are, go tsoga, yaba kemoka ofoile. Mokge-
kolo are, go motlogolo wa gagwe le tšatši ka letse o
seke wa tsoga wa bjeletšiša, ge ngwana a nyakazelo
o wa kgopele. Mola ebe o se ngwana wa ka e be ke
tla go lesetša wa hwa. Go tloga ka lona tšatši lewe
wa ngwana a la tšha monwana.

Tema ya 31a Motšhegga

Tema ya I.

323 Setwapa-sa-Motšhegga, ke sêna mang setwapa se
se tšibjang, go e na le moepadi, moepadi ke leina
la setwapa se we abega se sa tšibje, bjalo leha o
se tšibile gore setwapa se senywé se gôna. Bjalo
difapane ka medirô ya tšôna. Moepadi, motho le
ge a sepela goba a eme, o fonye bjalo motšhegga
onye a dutši le ge a robetše.

851

K34/82

116

324 Motshengga - mphē, bjalo mphē ke lesapa la dijō tšē motho ailego a dija di sa a peiwa bjalo ka mabea. Mabea a swanēla go lewa a sa butšwa, wa ja bjalo ka ditšhwene. Ge foile sa dija bjalo onya mphē, ke gore dijō dinokoya dile tala ge motho a e ya kantle. Bjalo setwapa se we motshengga mphē se bjalo, motho ga swere ke rōna, onya le-
sepa, sepa le lenqwē ya ba mphē.

325. Motshengga - mphē, motho ge a haie onya šo-keny o wa gona, ka gobane motho o tla ya a dula a kōkomaša gwa saka gwa tšwa selo. Empa ge a boya ka lapeny a dula fase, ke moka le a tšwa bjalo ka ngwana. Ke dio gona ge a dula fase, ge a eya ka maoto, a owa ga nye, le ge a ha ya a di lešokeny a letee, a nye, le nyaka kudu gae ga batho.

Tēmana ya 2 go swariwa ga Pētē
mabakane ke motshengga - mphē.

326 Manna ya Pētē leina la gagwe ke Mabjalē, bjalo ka morago ga gore a swariwē ke setwapa ke moka yēna ka noši, a napa a e-thēla leina le we la phete Pētē. Manna o be a utswa mabêlê a batho bjalo batho ge ba gōrōga yēna ke moka

851

K34/82 117.

o ya masemong go rōba mabêlê a batho a tliša
ka gae gagwe.

327 Ka letšatši le lengwê, a re, a sekêla bjane, ba-
sadi ba bangwê ba feta, ~~litšhweng~~ dišuwutšê ba-
na, ba nogopola e ke ke bōna fêla. A kwa ba balê-
la ka leina la ~~Mabjalê~~ bjalo monna a tšeletšê.
A kwa bare, monna yo we ke tšhaba kalla, ge ba-
tho ba gōrōga yêna o ya masemong bjalo ka morwana
batho ba tšoga ba lla. Fêla bana baile la sekê la
tšhediša phekô, le hōno ba yō molalla, ba tšamo-
swara.

328 ^Monna a napa a bōna gore batho ba mola-
kane, ka lona tšatši le we a sekê a ya. Ba
ya ba lalla ba sekê ba swara mothe, ba nofêla
ba e ~~ba~~ ba lalla, e re kwa batho ba e tšū ba
kōna ka baya. Monna o le mugile bjalo a sa
utšwa ka makanyana, e re kwa batho ba rōba-
la a kōna a e ya.

329. ^A ka morago ga mo batho ba robekšê, ga go
sana mothe yo a sepelago. go tšêšê go sepela
baloi fêla. yêna ke tebana le we a sepelago ka
lona. Monna o fetugile phiri o sepela bōšêgo
mola batho baile malung.

851

K34/82 I18.

330. Ka tsatši le lengwê a ya a utswa tšhemong ya Mafisi lewêle. Mosadi wa lewêle ge a fitlha mašemong a hwetšana mabêlê a gagwê a rôbilwê ka mokgwa wa šore. Mosadi a swala megone a tsama a lla a lebile go, a fitlha a batšha monna wa gagwe, goa motho yo mongwê o bunnê tšhemo yaka.

331. Monna a tloga le mosadi wa gagwe bayamo we tšhemong go bôna ka mokgwa o we lehodu le bunnego ka ôna. Ba fitlha, ka nnete monna a hwetšana lehodu le su utswa le dio buna. Monna are go mosadi, o seke wa tsena mowe lehodu le bunnego, wêna o rôbê mabêlê a ka tšhemo a we ke sa a sepelêla.

332. Monna a goma a boêla gae, a fetêla ka mošate gobega taba e. A se go Kgôši, batho ba nku-ksweditšê bjalo ka goialo mowe ke nyuka go bônêkêla tšhemo yaka. Ke malaô wa gore ge motho a utsweditšê yo mongwê kemoka, mong wa tšhemo ge a nyaka go sinya a yo bega Kgôši, gore Kgôši e bitšê batho ba yôna e ba botšê taba e.

Go eleletšha ka morwana ge motho a lla a seke are nna a ka dikwa.

851

K34/82

II9.

Temana ya 3. Kgoši ya bitšā pitšō.

333. Kgoši ya bitšā pitšō e kgolo ya banna le basadi, gore motšo ya mongwē le ya mongwē a sekwēle ka ditšebē tša gagwē. Batho ba kgobakana, kamoka le basadi. Bjalo Kgoši yare, le theletšeng ka motšo gu lena le futšhē ditšebē tša lena le kwē se we se tla gobolélwa mo. Kamoka ga kōna base morena re theletšitšē.

334. A ēma gore ga ešaba ure, le akwa motšo ya mongwē o tlile mo allā, ore mahodu a moutšweditšē bjalo ka gorialo mowe o nyaka go rinya. Bjalo le tšibitšwa taba e re gore motšo yowe a utswi tšego a sepolélē dibi tša gagwē. Kamoka Kgoši a dula fase.

335. Batho, ka bontšhi baye, ke tšherešo, re madi lōng la mahodu, bjalo le hono motšo yowe allago ke Mafisi. Ga gwaka gwaba le motšo ka otee yo we a go e polēla. Bjalo Kgoši yare, ke fa lewēle beke ka otee gore a ēmē a sene a boneketšā. Gorialo mowe ke gore motšo yowe a utswi tšego a ē go lewēle go rapelana naē. Mottšhomong o tšhaba go ēma ure ke nna mogare ga batho.

851

K34/82

120

³³⁶
 K. go fedile go rialo e le goši, pelakhanang, kemona
 lešaba kamona lapalakhana. Mafisi a kwa mowe Hgo-
 ši a go boletšego, ga gore o swanetše go dula
 beke a lebeletšē. A ya a dira ka mokgwa owe
 a dula beke, bjalo beke ya ffêla. A goma a boëla
 go moena a fitlha a re ga gobanale motho bjalo ka
 go rialo mowe ke zinya. A goši yare go Mafisi sepele
 o dira.

³³⁷
 K. Mafisi a goma a boëla gae, kemona a bitšaba
 le loko, ba tla, a ba botšha gore motho yowe a utzwi-
 tšego ge a sa se ponatšē le hona, a se molato wa-
 ka ke boletšē, ke zinya. Ba le loko bare sepele o
 zinya, motlhamony o tla se letêla, kemona ba palakha-
 na.

Temana ya K go zinya le go swanetšwa ke setwapa-

mpele.

³³⁸ go zinya ke boloi, ka gobane ka tšutši le le-
 ngwê motho o wahwa, ge moinyi a ka seke a mokwê
 la botlhoko a ya a motlhabêla. Moinyi ga na mola-
 to, molato o na le moutswi ka baka la gore o tšego
 e kuta. Mafisi a ya tšhemony ya gugwe bošeg
 a fitlha a zinya ka mokgwa owe ngaku eilego
 ya molaella ka o na.

851

K34/82

121.

339. Monna a goma le bošega bjawe a tla a rōbala. Bjalo monna o laile o lebeletše fēla ge setwapa se morwaēla lehodu. A tlihabēla moradi wa gagwe gore setwapa sa seke sa morwara ge a yo fetšišu moriana wa lehodu.

340. A gwaku gwa feta matšiši a muntšhi, setwapa se sešu sa swara motha a Dimakatšō Mabjalē a fona a dutšhi le banna ba gabo gorong, ke moka e thakga ga, a fitiha ka lapeng la gagwe. A tšea mabea a goōma, ba gopola gore monna o tliho ga dikwa dipale.

341. Monna a fitiha gorong a bea mabea fase, ke moka a tšea keha le lengwē e thōma gophura dithōrō tšea lona batala. Banna bathoma go matlala a seke a ba le tala le matlalo e we ya bōna, a tšwēla pele le morišō wa gagwe, ke a morago ga mo feditšē dithōrō tšea leha a thōma, gophura mo gogogathi.

342. Mmana Monna yo mongwē a re mmulo! motho a diri ka ngolē, o a babja. Mabea ka moka a dira bjalo a phuta le megogathi ya ōna. Moeleng dingakeng motho yo o a babja, yo mongwē a re otlē tšea batho bjalo mong wa tšōna o a belaela. Molesetšeng

851

K34/82

199.

a lebjale.

³¹³ 313. Ka moragonyama ga mo monna a tšetše a feditšhe maheca, ba bōna le sepa le a tšwa a filo ~~ditšhila~~ dula. Ba thakgoga ba motlogela Kgorong. Monna yomongwe a thoma gobitšha mosadi wa monna yowe Kaleina la gagwe, are, Mahodu, mosadi are ke a-raba, arella o tihakole monna wa gagwe masepa o nyele mono Kgorong. Mosadi are, a tihakole na nōi, nna ke tihakola mufapoga a bana e seng a monna.

³¹⁴ Basadi ba motse, ba kwile polêlô e we, ya gotlha kola masepa, bjalo ba tšwa ka malapeng a bōna. Ba yō bōna le sepa la mothe yo mogolo wa gofonya a dutšhi. Ba hwetšana ele gore go bjalo monna o dutšhi godimu ga le sepa, ba thōma go sega bure bjuaase, le kile la dibōna kae, monna⁹ a nyela a dutšhi.

³⁴⁵ 345. Makiale, a thakgoga a tšwa masepa a gagwe, a aya a latlha. Le bana la goja dijō la litlha, ke moka marišwa a kgobekana Kgorong. Ba dula fase ba tšapa diatla, ge ba thōma gore ba ja ke moka a goma a nya a dutšhi, monna a thōma gore pete. Ge arialo o ēma ka maoto, o kgopa ditšhila tša gagwe, o dilatlha.

851

K34/82

123.

346 Banna ba rwala megopo ya bōna, ke moka ba motlogêla, bare, monna o re jiša ditšhila. Kemo-ka monna ke modirō wa gagwe wa go fanya a dutši bjalo go a thutšoga a kgopa musepa a gagwê, ofêla a-re, pete pete. Pete pete ke gore ke musepa a we a a nyago, ka gobane la muthōrō ke lesepa sepa-ke pete la bobedi ke mphê^{ke} pete.

Temana ya 5 g. morišū.

347 Bathoma go mutšiša gore a bolêlê, monna a seke anyana go bolêla, bjalo bare go yēna o tla na ditwa o le noši. Mahodu a kgōtla tšhila, ka gobane le bōtšega o anya, bjalo ka mōwana o tšoga a ôla, ke tšhila ya monna wa gagwe. ÊÊ we a ganago go ôla ke ya mōgare.

348 Mōadi a-re, go monna wa gagwe, o swanetše go bolêla, nna ke kōnwê ke go ôla ditšhila. Monna, a-re, ke tla hwa ke le bjalo, nka seke ka bolêla sebo. Mōadi a-re go monna wa gagwe go kaone gore nna ke tlogê, go ena le gotihwa ke ôla ditšhila tša kolwetši bja go se a la šiwê. Monna a-re mowe, nka seke ka tšeba, mowe go tšeba wēna mōadi.

349 Monna oile a pulla mōadi wa gagwe go motšū bja-

851

K34/82

124

lo, mosadi, a diva gore ba gaba, ba kgobakane, a ba
 botsê taba e. Je ba kgobakane, ke moka mosadi
 a ba botšha gore nna ke ditlatsišong, bjalo ka
 ge ka matšhō le bōna. Manna wa ke here a
 bolêlê nnete bjalo manna a nyake go bolêla
 nnete, ore o tla fahwa a le bjale. Nna taba
 kgalo ke tswenya ke go kgopela ditšhō tša ma-
 tho ya megalo, yēna a ba babje ke bolwetšhi, e
 bolwetšhi bja godimo ka kgale. Motšišeng gore bjalo
 ke a tloga.

350 Ba butšiša manna, manna a leka go gana,
 ba seke ba mofela pelo, ba notšwêla pele
 ka go mutšiša, go fitlhêla manna a bolêla
 nnete. A se ke utswitšhe mabêlê a Mafiri
 bjalo kemoka bare go a kwala taba e fetšha
 ke go rapêla.

351 Ba roma sebaka ga Mafiri, bare, go seba-
 ka sepela o botšê. Mafiri gore tšhwene e
 la ya go utswa mabêlê a gogo e bonegetšhe,
 bjalo ka goialo mowe e a rapêla, ka kgama.
 Sebaka sa thoma sa ya ga Mafiri, se a
 fitlha sa dumedišha, ka morago ga mowe a tse-
 nya ditaba.

851

125:

K34/82

352 Mafiri a re go sebakana, ga ke moloji, nna
 e be ke lêla mabêle a ka. Bjalo sepela o ba bo-
 tšê ba ntšhe kgomo e nwe. Sebaka sa boêla
 sa ya sa ba batša mantšau a we, e baka ba diêga
 ba ntšha kgomo ya bobedi. Sebaka sa boetša gapê
 ga Mafiri, Mafiri a re a bwa bjalo go lukile, a
 ya a motlhabêla, mofana a fêla. Molato wa
 fêla o e tla moaga, monna leina la Phabjale la
 hwa gwa šala la Pêtê.

Tema ya 37. Makoma o rana le mohuta o mo
 nwe wa setwapa.

Temana ya I Sa go tšhuba dintlo.

353. Setwapa sa go tšhuba dintlo, ke ge motho a ile
 go utswa ke moka buthe ba matse o we kamoka
 ba ya tšaba sela se we ka moka ga bôna mo we
 metšha. Je go ile gwa ja lapa ka letse, ke moka
 se tšilo tšhuba ngwana wa lapa le we fêla.
 Ke ôna mohuta wa boraro wa setwapa monwana
 sa makoma.

354. Goutswa go ababa, ge o sa utswa go e tse
 fa, e mpa ge ditšô boya dia baba. hega
 go le bjalo, buthe a ba le setšê, ba tšwêla pe-
 le le goutswa.

851

K34/82

126.

Temana ya 2. forwa ga Motse wa ga
Pópela lewa ga Mangale.

355 Gobe gona le monna yo mangwê wa ga Mo-
ngale leina la gagwe boe He Matšhoatša.
Monna yowe aile e utswa tletlaba le tantšê
ke Ntšhi Masumu. Monna o be aile go sekêla
bjang bjalo a hwetšana le tlabo lewe le ta-
ntšwê. A le tšhi go sekêla bjang a swala
letla bo ka masepele a lona, a ya a lefitlha
kgolê.

356 2. Masumu a ka a tsogêla go tiholla mela-
ba ya gagwe. E a ile ka morago ga mogoliwi-
lê ditšê dijô ke moka a thôma go tšuma
a tiholla melabo ya gagwe. A hwetšana gore
melabo o mangwê o be e sware letlaba a
bôma le maoto a motho. O hundotšê go tšê-
tšê melabo.

357. Monna a napa a gona, a leka galatšša
ka mowe monna a napa a ya ka gona, a sene
amôna ka gobane e be go le lebaka la Kgwanqwa.
Kgwanqwa ke gore go amile ma fase, pula e
e sana. Monna a swala phôôfôlô a ya a efi-
tlhisa gae.

851

K34/82 127.

³⁵⁸ Letlaba He phoofolo e kgolo, bjalo basadi ba soletlana merogo, ba ja nama ya letlaba le ba motse wa ga Papele ba enela kalana. Mongaale a se motsumi bjalo ba ja nama e we ya letlaba, dipelo tsa bona dibelaela gore Mongaale o tsoetse ka e.

³⁵⁹ Masumu a thoma go belaela, gore matho yo mongwe o tswitje phoofolo ya ka, bjalo ba dikwa, baji ba nahomola bare, yena mong Mongaale o swanetse go bolêla. Manna le yena a se ke a bolêla.

³⁶⁰ Masumu are moutswi wa phoofolo ya ka o tla dibona, ka lentšu lewe la moji, ke gore moutswi o tla dibona, ba gopola gore setlana swara moutswi fêla, ka gorialo mowe ba seke ba bolêla. Ge la a bolêle gore moutswi le baji ba tla dibona, e ka be ba ile ba bolêla gore ke makete.

³⁶¹ Motala are go Matsokotša monna wa ga Masumu o lla ka phoofolo ya gagwe, bjalo ge nke ke wena bolêla. Manna are aowa nna a ke tsebe taba e we. Letlaba le la o le hwetšane ka e, are ke hwetšane le sware ke tlhware, bjalo ka jitha

851

K34/82

128.

ka a moqisa.

temana ya 3. Gotwapanetša.

362 M
 1. Monna wa ga Masumu aya ga Makoma nyaka
 ya mosadi. A fitlha a lla ditšhō tša gagwe bjalo mo-
 sadi are, ke na le mehuba ya ditwapa, ke setwapa
 monwana, ke setwapa-~~sa~~-motshegga, ke setwapa-~~sa~~-
 gotshuba motse le setwapa-~~sa~~-tladi. Bjalo ka gori-
 alo mowe motho o e Kgêthela se we yêna mang a
 se nyakago.

363 Monna are ke rata setwapa sa gotshuba
 motse, ba tla dikwa ge ba aya gapê. Makoma
 a motlhaloetša modirô wa sôna, are, wa bôna mo-
 the ya mangwê le yo mangwê yo we ailego a ja
 nana ya phôôfôlô e we, ngwana wa gagwe o tla
 swa. Monna are golukile, ke rata gore go be
 bjalo.

364 Ngaka yare go monna wa tseba gore o
 ka seke wa boela ke selo bukeng sa modirô
 o we. Monna are ga gona taba le bana ba
 tlabu ba dikwile. Nna ke nyaka kgomo ya ditlha-
 re tšaka, ka morago ga modišumile modirô o
 we wa gago. Monna are, a owa mowe golukile
 nna ke tla gofa.

851

K34/82

121

129

³⁶⁵ * Masimumu a swela boloi bjowe, a ya nabjogae a fitlha a dulca a gopota. A bona gare motho go tlhwa a bolêla ke go baka ditshele, a napa a tloga a ya a sinya mola malabang o la wa goba o swere letlabe. A bona gare a dulca a ho mola.

³⁶⁶ * Modirô wa setwapa wa dirêga, matseng wa ga Mongale ka morago gwa tabêla motse wa ga Pôpêla. Setwapa se ile sa thôma modirô wa sôna bošego. Gare ga bošego ke mota motse wa ga Mongale wa thôma go rwa, go ile gwa thôma ka ngwako wa Matšokotšâ.

³⁶⁷ * Motse wa Matšokotšâ o e rwa mo kgôri: ^walla, gwa thulêga ledimu, wa ga Pôpêla le ôna wa neela, lešaka la dingomo la neela ga môgô le lešaka la dipudi. Dipudi tšôna tša hwa, dingomo tša roba lešaka tša tšaba, batho le bona ba tšwa ka dintlong ba tšhabe mapono.

³⁶⁸ * Batho ba ba-tho ba ile ba tswenyega ku-du bošegong bjowe, ba robala ka fase ga ditlhare, ba bangwe ba ya ba tšhopelana sethupeng sa Mabakane sa masemong.

851

K34/82

130⁴

369.

* Ka morwana baile ge ba fitlha bahwetšana mabêlê a no pyapayatha. Beleka gotima empa a ba a gobetše, dinama tšua dipudi dibudulê ka mollô. Ngwaga o we ba ga Mongale le ba ga Pôpêla ba ile ba ja nta ba šeba ka letlhae.

³⁷⁰ Buišwa bja nthe ge ba bofagile bozwanwana ga mōgō le bjalwa bjalwa bjalwa bjōna e be boleka one ka go bane ke zelo se se phakišago se feta magolong.

Temana ya 38. dilô tša bona

Temana ya I.

371

Ka morago ga mollô o we ba bitšana bekgobakana. Ge ba kgoba-kane base, a re e letššaneng bakeng sa kotse e. Bjalo base ga gona se we se se bolêlago, taba kgolo re swanetše go tšua re e dingakeng, ke tšona tšewe ditlago re botša nnete. Ba kwana gore ba tšwê bae ngakeng.

372. Ba beelana letšatši la gore ka tšatši la gore re swanetše go sepela, banna kamoka bamotse o we ga mōgō le basadi. Batho bawe batla go šala ke betši le masogana. Sepelang lo apea dipoba ka

851

K34/82

131.

tšatši la gore ro gatlhama ka Kgorong. Bele Hêla ka malapeng a bona.

373. Letšatši la fitlha la gore ba e Kgorong, gore ba yo tšwa. Matšokotša a tšela ga bošê gore ngana yo a tšela, ke moka a tsoga bošêga a hšaa tšhaba aya a tšela noka ya lepelle, a tšhabêla mapulaneng. Ba ya kamoka Kgorong, ba fitlha ba kgeba kana, bjalo ge ba lebella gore kamoka ba gatlhane ba hwetšana gore Matšokotša ga gôna. Awa ba dukai ba molete la gore o atla.

374. Moleta ngwedi o leta lesopi, ke yo mongwe wa bona, o bôna ga letšatši le nupa la namêla le ya godimma. Ba ~~...~~ yo mongwe gore a yo mitša, manna aya. ~~...~~ a fitlha ka gae, o hwetšana gore monna ga gôna, bjalo a goma a boêla Kgorong a fitlha a bolêla gore monna ga gôna.

375. Kgoši ya ntša masogana gore ba yo monyakisša, monna o be a sena mosadi a filo šêgêla fêla. Ba butšiša mosadi yo we wa mošêgêlwa gore manna oile kae, bjalo mosadi aye, a ke tšebe. Le go rōbala a rōbala gae, nna ke nove motlhomong oile batlabong. Le nna ke a makala ga sa bōnale, a ketšela gore oile kae.

851

K34/82 132:

³⁷⁶ Masogana ba ya ba manyanêla, ba ga tihana le monna
ya mongwe wa ga mametša, ba mutšiša gore monna uwe
gore e šu o mōnê Kama. Monna are, monna wa mohuta
owe ke ga tihane naê, tšuping la mangêma, monna a
seke a nyakka le go mpolediša, ka bōna gore monna amo-
tšhabong lenna ka seke ka mpediša. Ba nna ba goma ba
boêla mošate go tšibiša tšaba e.

³⁷⁷ Ba fitšha mošate, ka moka ba tšibiša tšaba, bjalo
kgōši ya se ke yēna moloi wa lena yowe bjalo le tša-
ba le saya dipateng godisong. Mangale le Pōpēla bare,
morena o swanetšē gore o tšhe bathe ba molate, bja-
lo kgōši yare go wa kwala fēla la hwetšana gore o tš-
tšhe a tšhetšē lepele le gamē.

³⁷⁸ Bama ba tšwa ba golata, monna, ba sepela baya
ba fēla lepele (Aatloumeng). Ge ba butšiša batho ba
Matšhōng, bare monna o fitšhe tšhetšē lepele.
Bamurumiwa ba goma, ba ya ba bega ditaba mošate.
Gwa bitšhwa Pōpēla le Mangale ba tšibišwa tšaba
e we. E fēla Pōpēla le Mangale le lobile sepela la
dula fase le khutšē. Bjalo ba gopola nama ya letlaba,
Mašumu le yēna are ke boletšē. Ditaba tšwa ga Pōpēla
le Mangale tšwa fēla dietla mowe, ke tšadi
ba seke ba boêla ke selo.

851

K34/82. 133.

Tema ya 39 setwapa sa tladi.

Tema ya I.

379 Ngaka e we ya moadi o be a na le Mohuta o wa setwapa sa tladi. Se twapa se we sa tladi a rewa ne le sa go tšhuba metse a owa rōna se fo latangwa ke wa mothe yo we wa go tšwa, ke moka sa fitlha sa tšhuba ngwako wa go tšwa, mengwako e mengwe ya sete ya swa.

380 Seja-dipudi, mong leina la mothe yo we ke khašane Moeng. Manna yo o be a lobisa batho, dipudi tša bōna difo bjêlabjêla. Bjalo batho ba lla ka dipudi tša bōna, ba sa tsebe gore dipudi diile kae.

3. Ka letšatši le lengwe a utawa pudi ya Mokolokoto Šokoro. Mokolokoto a nyakisisa a ba a hwetšana mawe pudi a latetšwego. A thima go nyakisisa ga botse a bōna dintši dingōnga fa se, a fata a hwetšana mokgopa wa pudi. A tseba mokgopa wa pudi, a o wala a ya na o gae.

381 Manna a se, ke nna Mokolokoto ke wa mothe e kaba wa kgomo ba kabe ba jja. A tloga a ya go Makoma a fitlha a nyaka setwapa monwana, moadi a mofa setwapa sa tladi. A motša gore setwapa se setlaya se tšhuba ngwako wa mothe yo we a utswitšego.

851

K34/82 134.

pudi ya gago, fêla o tla mōna a etla gagago ka lebele-
lo, ka baka la gore etlare gōtia yaba ya motšhela
le role ka leithlong la gagwe bjalo leitho le ka zehela
morobadišū ka go āpa.

Temana ya 2. go sinya.

282. Mekholokoto, a tšea mokopu wa pudi, ke moka a o
sinya, a ya a bonekatšā mōna selaang se pudi. A boapa
ka gae a dula aye baupa le bella maaka a mosadi
yola wa ngaka.

283. Wa o kwa sere kwa se remile molapang, matšatši
a se šu a ba maaka, se thunya sa swa. Seile sa
swa ka maetišo, tlaadi ya tša ngwako wa khāšane.

Tlaadi ke pelo sa gōtika le pula, mōbjalo mōna le mō-
sadi ga mōgō le bang ^{yaba} ba le ka ngwamong. Ya ba
tōpa ^{yaba} ke leithhela ka khalā, ke moka ya tšhuba ngwako,
fêla.

284. Beile ba dibala, ka morago ga mō ba phafoga ba hwe-
tšana gore batho ba lwa le mollō bare ba tšima mollōwa
ba šita. A Mengwako e mengwe e be e batagane na
yō kudu, batho ba fêla pelo ya gore motse o tla
swa ka moka. Gōhle gona le phefo, empa mengwako
e mengwē ya seke ya swa. Ruvi batho ba makala
bare ke metlhōlō.

851

K34/82

135.

Temana ya 3 go ôpa ga leitlha la khašane.

385 Ka morago ga motlaadi e teile, gwa tlhwa le-
tšatši, ka letšatši la bobedi, ke moka e thoma ke
leitlha. Leitlha la gagwe la thoma go ôpa, ntaka
e tšhetlha ya ya ka ten, e khubedu ya tla ka
godimo. Manna a lala e le rubarubong bošego ka
moka, moradi wa gagwe a dia lala a dutšiši. Boše
go le mpegare go fana.

386 Manna a tšwa go ya ga šakane o wa tšeba
gore molato keng. Moradi wa gagwe ke ngwana-
bo khašane ba tšoma ba laola molwetšiši, bjalo
dituola tša balêla gore manna o balaya ke bo-
hodu bja gagwe. Sepelang le motšê a ê go mo-
ng wa pudi e la a go utšwa, ke yêna yo we a tla
go maatšôa kuntle le yêna, ga yona motho yo we a
ka matalafago.

386 Ba bala ba botšê manna mantšû a ngaka. Ma-
nna are, ke a dikwa, bjalo Maselo ngwana wa
mna, a o nkele, are, ke ga mang, are, ke ga Ma-
kolokoto. Maselo a tšopa le para la gagwe e
sepela. A ya a fitlha e tšena ka ngôro
ya hokolokoto ke moka a dumedišâ, maduma
a kwela.

851

K34/82

136.

³⁸⁷

4. Monna a thâna go tšentšha ditaba tšea
tšilego ka tšâna. A re ke runitšene mogolwana
ka, o a babja, o bolaya ke leitlho, bjalo o re oile a
šinyana. O ile a sinyang, monna a re, o bolêla gore
oile a utswa pudi.

³⁸⁸

5. Makolokoto a re, nka bene ka kgôna go gofeto-
la selo, ke ngwana wa monna, sepela o motšhe
a romêlê sebaka. Mabelo a goma e le bjalo a
sena ka raba, a fitšha a botšha mogolwane ma-
ntšiu a we.

³⁸⁹

6. Moeng a bitšha Matlala Monguale, ke moka a
roma yêna: ye motho a roma motho o wa-
netšhe go motšha molato, gore motho a kgône
go bolêla. Monna a tšhaloša dibêtiša gagwe,
bjalo Monguale a re dia kwala lehana ke moe-
gare ke tla tšogêla kamorwana. Molwetšhi
a re, molwetšhi a ba bee, monna wa ga Monguale
e ya gana bjalo.

790 Monguale a bona gore potlhoa motho a bolêla
dia tšwenya, a re, dia kwala, ke tšaya, hemo-
ka a tšoga a ya a dula ka gae. A re o a di-
kwa. E rite e sale gosasa a kgôna a tšogêla
ga Šokane.

851

K34/82 137

³⁹¹ Ge e fitihile ga Sokane, a fitihetša mantšu a we a tumilwego ka ôna, bjalo mokgalabje aye, ke ditaba di a Kwala. Ke be ke gana ga nthomêla moratho, bjalo go Lukile, ka gobane o matho o šele, o ka seke wa dira sephiri, o tla tšama o bolêla gore Khane ke sejadipudi.

³⁹² Sepela o botse monna yowe wa ga Moeng ke monyaka dikgomo tše tharo lepudi. O tla re ge a ntšitše dilo tšewe ke tla Kgona ke bōna bolwetši bja gagwe, ge a senatšo, a e seke a ba a go tšwenya go tla mono ga ka o dulê.

³⁹³ Sebaka sa boêla go Moeng go bolêla mantšu a we. Moeng e tla Kgomo tše tharo a le molato lepudi ka bja ka. Mokolokoto a moetêla, a tšatša a motšhabêla, Moeng a lōla le tšatšilewe. A Kgomêla booko go fitihê letšatši le dikêla, a phafoga bošego bja bogala. Ditaba tša Moeng tša fêla ditla mo we. Leina la seja dipudi la napa la gola.

Temaya H.O. Seleng Mabakane

Temana ya I.

851

K34/82

138.

391 Seleng Mabokane, manna yo o be ana le dikga-
itšedi tša gagwê, maina a bona ke bo: Male-
hubedu le Mamalebôgô. Mosadi wa Seleng e le
Dikêto bjalo mmago Seleng le dikgaitšedi tša
gagwe ke Mokhatšo.

392 Seleng a kgethana le Mamotetwa, mosadi wa
ga Mohlabe, mosadi yo we e be e le motlhogadi.
Mamotetwa o be a tšere ke mosadi Mohu-
magadi Marebole. Bjalo go bolêlwa gore e be e le
motlhogadi ka bakula la gore Mohumagadi Ma-
rebole o be a hwile.

393 Dikêta o be ana le gagwe tšhema, Seleng
le yêni a na le gagwê. Dikgaitšedi tša Se-
leng le tšona, dina le masêmo a tšona ku-
du e be balema le mmago bôna Mokhatšo tšhe-
mo gotee. Dikgaitšedi ya bôna Seleng a fêla
a rôba mabêlê a tšhema ya gagwe a tša mo-
tlabony.

394 Dikgaitšedi tša Seleng tša ya tša rôba
mabêlê a Seleng bare ba upa Mamotetwa
bare, ke mabêlê a mang a goba a eja ke ba-
tlabo. Se Seleng a butšiša gore mabêlê ana
a utšwitšie ke mang, bjalo dikgaitšedi tša

851

K34/82

139.

gagwe tša seke tša bolêle.

• Тема на чак Секхукхунуни.

395 Секхукхунуни, ke monna yo mangwe wa dingaka. Monna yo o be oha le setwapa sa goseb-ke, ka gobane a tšhêa ke moka a tšhêa a gome a tšhêa. Moswariwa o ope ka tšhêa. Sekeng aya mowe ga Секхукхунуни tšhêa, Monna o be a tšhêa tšhê ke pelo a gosebê gobe motlhomong mabêlê a utswitšhê ke Dihêto.

396 Setwapa sa Секхукхунуни, a lueletšhê, oha ka noši, ka gobane o tšhêa ga botšhê gobe a di-a o dirile. A oha a fitlha motšeng wa ga Ma-bakane are ga mamundi ba bitšhê ka moka ba ga-bakane, ke ba botšhê, a diya ka mokgwaa owe ngaka e-ratago ka ôna. Ba kgobakana ka moka baletoto.

397 Секхукхунуни are, mothe yo o tšhêa aha, ohe ba-the ba maitsweletšhê mabêlê a gagwe. Bjalo ohe nna ke madišhê, ke ye gôkna pele ga gaxe ke madišhê, mothe yo we a utswetšhêga a bolêle, ka gô-bane nna ka diya ke dirile a ke ne goêla-movago. Ba the ka moka ga bouabare dia ka gobane ba nahomola.

851

K34/82

140.

398

* Sekhukhununi a se go bōna le sepe la tšala le
lla ka nna. Moko ya we a utswitšego, sekhukhu-
nuni sa borōka se tla tšena ka tšeng gagerwe,
modirō wa sōna ke go mōraganya mola, ga ba le ba-
bantši dikgokgonuni tša borōka a difele ditla ba
ê nêla.

399

* Dikgaitšedi tša tšeng e be ba sa digopole-
le, kgopole ya mōna e be e le go mōnadi bjalo
batho bōna ba gopōla gore ke Marmotekwa. Mo-
nna wa nyaka a ya a dira ka mokgwa o we a tse-
bage. A napa a tloga a bōela gu gaba gu Ma-
lepe.

* Ka morago ga mutšati a se mōna, sekhukhu-
ni sa thōma, modirō wa sōna, ke le banna la mōdikga-
rehe a tla mōna. Malehubedu a thōma gore
joa sekhukhununi se a ntōma, a no fêla a dira
bjalo bjalo. Ka morago ga mōba feditše modi-
rō wa go setla, ke mōka sekhukhununi sa tšwêla
pele le modirō wa sōna.

* Ba kilore ke dinyane ke dinyane, yaba a sepe-
ele sebaka se a lōna ka mōwana gwa thōma ma-
ratho. Mōna a thōma go mōkaba gore mabêlê e-
ka a utswitšego ke dikgaitšedi tša pelo ya thōma

851

K34/82

ILI.

geba ba,

⁴⁰² 8. Monna a tloga le bošega, a ya a fitlha ga sethu-
khununu, a motš'a taba e, a ~~o~~, setwapa sa gagose
swere bana beš'u, bjalo ka goipalo mowe e be ke go-
kopêla gore koviê o ba tswapolla. Monna wa ngana
a re, gape e be ke sa bolele metlaga sena sa swara
se swere. Sepela o dula o khutš'e e fêla o lobi-
le.

9. Monna a baya gae, le maatla a se naô, a fitlha
a dula. Ka morago mopolwane a hwa, ba swala ba
ya ba boloka, ka morwana moratho a molatêla, ba
swala baya ba boloka. Bana ba Makhatš'a ba
hwa bjalo ka dipêba, ka bana la bohodu.

Temana ya M. Mamotetwa.

10. Mamotetwa o be ana le morwa wa gagwe kaotse
leina la gagwe ba se ke Lee. Lee e be e setš'e ele
monna ka lebaka lewe, a ile a kwa gore motš'a
wa gautswa mabêlê a seleng e be bure ke mmagwe
kgantšhe e be ba bolêta maaka bjalo setwapa se
swere bôna beng bautswi.

Kôpêlô ya Lee

⁴⁰⁵ 1. Lee a thôma goêpêla kôpêlô e ya tshidiko-
ko, sinyle sefu se sa batho, tshidi koko senyile se-

851

K34/82 142

fu se sabatho, bjalobjalo.

106 Monna ge ba mutšiša gore kōša ya gagwe tširang, monna aye le seke la nyela motšo masera laye ke yēna a utšwitšego kqantše ga ga^{ka}utšwa yēna, bjalo ke mokgwana o we ke sego le seke la nyela sa fu sa batho.

Tema ya la Ntšha e e tšibjago ya kgale.

Tema ya la Makau Sebatana.

107 Monna yo wa ga Sebatana e be e le monna yo a tšebago gollala. Bo nyaka bja gagwe bo tšwa tšwalong, a se bo nyaka bja go tšha, ke gore bja go e thuta. Motšo yo mongwe le yo mongwe pele ga gore a ē, mokomeng, o thōma a ya go yēna, o kwella gore molato ke ng, ke motša o mo-fa kedi.

108 Bo nyaka bja go tšwa tšwalong, ke gore ke bo-nyaka bja goruta ke papagwe, bjalo ke bjōna-ba nyaka bjo we ba bolēlaga gore bo tšwa tšwalong. Motšoka, ka baka la gore e be e se motšoka o be a na nyate go tša baloi, empa diēma o be a tšema. Je ba-tho bu feta baeya mokomeng ba be ba tšeba gore moinyi ke mang. Ke yēna moinyi o tla fogana fēla, e legorege a e ya mokomeng o motša.

Temana 2 Moya.

409 Mosadi yo Moya, ke ngwana Soni, papagwe ke Matlêpê, ke ba leloko la ga Ryotzaka, ke ba thaka. Bjalo papagwe e be e le moloi, yo kwagula gae a ile a fetša lešaba kufu. Mosadi wa gagwe yo we Mija a tšea ke mosadi, yo we e le ga Mphalwane ke lelopo la ga, mong leina ke Matuu. Mosadi wa Magemetla Mabakane, a dula le mosadi yo Moya gae, kubana la gae Matuu a be a rena ngwana wa matlhankana.

410 ~~ke~~ Magemetla a re phwa bjalo mosadi, a šepela ke moxa Magemetla leina la rapwe ke Mahjale. Bjalo Mahjale o be a na le moxatho leina la rapwe ke Mameele. Mameele a moga magolwane mosadi yo we Mija, magolwane a tšhuba ngwana wa mosadi a re, mong a wa gae o tla go agêla ya gagwe.

Temana 3. Mija thoma Mamogadi belei.

411 Mamogadi ke ngwana Marete, bjalo a tšea ke ba ga Mekgahla. Mija a tloga a ya ga Magampane a swere se tlhase se sehubedu, a se phuthetše ka sephêphê sa motlêpê. A bitlha a re, ga Magampane, o wa sebôna, se tlhase se, ke rumile ke

851

K34/82

144.

Mamokgadi o itše ke tle ke gobolae, ka gobane nna ke kwana naga.

12. Magampane ke ngwana Mokgatla bjalo ge a bona Mamokgadi a re, ke mogadibō. Bjalo Magampane a re, go Moya sepela o bolaya yēna nna nka sene ka bolē la selo. Mosadi yowe Moya a tloga, a sene aya a bolaya Mamokgadi, a fetu aya go Maphasē ngwana Mokgatla.

13. Ge a fitlhole go Maphasē a hwetšana gore batho ke ba bantši, bjalo a bitša Maphasē aya naē thopeng. A re go Maphasē ke swere setlhare ke re, ke rumile ke Mamokgadi oile ke bolae wēna le Magampane ka baka la gore lena go le morate. Setlhare se we a ba motšē gore a phuthullē ba boifa ka gobane se a bolaya.

14. Bjalo Magampane oile gonna ke swanetšē gobolaya yēna Mamokgadi. Ku gobane seema sete, wa rapa diamu leja wēna. Maphasē a re a owa o sene wa ya wa molaya, bobesha boetšišane. Go kaone gore taba e e kwe ke banna, Moya a re, go a kwala, nna ke be ke tšhaba go bolaya batho ke sene molato nabo, a gobē bjalo.

851

415

K 34/82

145.

5. Ba boêla ka lapeng la Maphasê bjalo, a khomago botšā batho, gore le seke la makala ge kebe ke bitšētšwa thopeng, mosadi o ntšēba gore o swere setlhare sa gobolaya nna le Magampane bjalo a se yēna o sumilwē, ke MapoKgadi gore a tle a re bolaye ka baka la gore rena a se morate, ke yōna taba e we.

6. Batho bay we bare, mosadi yo o wa lerata, ge e be e le yo mongwe, e kabe a le bolaitle. Bjalo wa rapa dimu le ja wēna, e kabe a boetšē go mong wa setlhare, e yo fa yēna, e bōnē gore ka nnete se a bolaya. Bjalo Maphasê are, a owa, nna ga ke bjalo, ke nyaka gore taba e e kwē ke banna. Bare go mosadi yoweo wa kwala ka gobane ditsibja ke batho go nna bjalo, le ka se sa kgōnu seto mola le divê le sale thopeng.

7. Gobe gona le ma bjalo wa metseng wa Mabokune, bjalo Maphasê a bitšā Mpja a ya naē. A fitlha a bitšā Mabjale, are, ke bōna mosadi wa gago šo, o swere setlhare, setlhare se we ke sa gonyo ka gobolaya nna le ngwanēšū Magampane bjalo wēna o ka butšāšā ka noši, mosadi o tla gobotšā.

851

K34/82 146

418

8. Mabiale are, go Maja, o ke o mpotie thereia.

Mosadi are, ke nnete gubjalo, nna ke nobona mosadi a e tla ka gae, gaka, bjalo are o tlo kgorêla motšoko. Ka mofa motšoko, ka morago gamo a kgogile motšoko, ke ge a bolêla gae gale ge motho a ka goroma go balaya motho ka ya, ka re ga botse. Bjalo ke ge mosadi a ntšha se tihane se ampha, a re sepela o bolaê Maphaie le Magampame ka bana la gore a ba nthate.

49. Mabiale a bitšä Mameele are ekwa ditaba tšä mosadi wa gago, mosadi wa gago o wele bobeg e amona ake bjalo. Bjalo o ka no motšiša o tla go botšä, monna a mutšiša, bjalo mosadi a nobolê ka mkgwa o la a puditšego Mabiale ka ôna. Mameele are, mosadi moloi ke wêna o swaregile, n kabe o gane ge a goga, are sepela o babolaya ka nšöi bjalo wêna ore ke wêna madikgone, a re tse mogolo e fêla ke taba.

420

10. Mogolo wa gage are, o seke wa re are tse bôna gore taba e, ke taba. Moratho are ke a e bôna bjalo nna o ra gore ke dieny, di swanetšê go tšeba ke wêna. Mogolo wa gage are, ngwana a llêla naka ya mokhuta re a setha ra mofa. Maphaie are go

851

K34/82 147

Mabjale, tlogêla lehufa, o sakisê taba, Mameele wa
Kiwala ke wêna papago bôna lehono, a ka sena e kgona
gobolêla selo wêna o legôna.

Temana ya t Ditaba ditlaba Hamowana.

421,
f. lehono ga gona taba e e ka bolêlwago, kabana la
gore gonwewa mabjalwa, batho batagilwe. Maphašê otlê
le ba geno gore re tle re kwe ditaba tša gobolaiwa
gago, le sena re tla botša ba gešu gore batle ba re
kwišê. Ba palakana, bjalo ba thôma gonwa ma-
bjalwa, batha ka dikgane tša Mpja le Mamogadi
ka mokgwa owe ba nyakago gobolaya lešaba ka ôna.
Moso a ona lešedi, ke moka bo sele re tla dikwa
ditaba tša bôna.

422 ge bošele, ke moka Maphašê a tšwa le bagabo,
ba ga Mabamane le bôna ba kgobakana, ba bitšitšê le
batšwadi ba Mpja. Tala e a peilwe ga elewe
ka mphaka. Mamogadi ga gona ke moka ba batšâ
motho a ya a mitšâ, batšwadi ba Mamogadi ba
dula kgole Matloumeng, ga gona taba, ditaba di ka
lebolêlwa otle balata ge ditaba di thathafabe
kgona ba etla.

423 Mabjale a êma a re, le bitšitšê kenna, kabana la
ditaba tša mo matseng wana. Bjalo ke kgopêla ba

851

K34/82 148.

ga mangolo gore ba bulê ditsêbê ba okwê sewemo-
redi a bôna a se dirago. Ditaba ke tla diya fêla
mamundi, yowe elego Maphasê, gore a bolêlê, lethe-
letšeng sewe a tlogo sebolêla.

425 Maphasê are, se e tloga lekgotla, Kennete, nna
ke mo selong, kabana lagonyaka gabolaiwa ke moga-
dibô waka, yowe elego Mamogadi. Gotlile Mpja
ka noši bjalo a mpatšê gore yêna o rumile ke Mamo-
kgadi gore a tle a bolaye nna le Magampane kaba-
ka la gore a se monyane. Bjalo ke monywa o we kei-
lego ditaba tšê di swanetšê go kwiwa pele ga gore
se bolaiwê, ke moka

426 Sekaloko Masete, ke masete wa go bina tlou,
bjalo ba ga Masete wa Matloumeng ba bina Phuthi
A se gôna a ke letoene ga nong, e kabe le bitšê
mogala wa Mamogadi Thokwane, a kgole a tle a o
kwe ditaba tšê tšê monyatho wa gagwe. Ditaba
tšê êma, ba nana motho a kitima a ya a mitšê
a boya naê.

427 A se go fitlha ba me gêla ditaba tšê mora-
tho wa gagwe. Le ka monywa o we dithomegilego
ka gôna, le ka monywa o we Maphasê a šetšêgo
a boletšê ka gôna. Thokwane are diakwala

851

K34/82 149.

a dibolêlwê re dikwê.

⁴²⁸ Mamogadi bolêla rekwê, goicelo e le Mabiale.

Mamogadi are, le akwa, nna mosadi yo o fontleme-
lla taba e we a ke tsebe. Mma le papa bakwile
e sa le nna ngwena ka ya/a lêlwa botlogolo. Bja
~~ya~~ éna Moja a ke a bolêlé gore ke ke ka moza e le
kae.

⁴²⁹ Moja, are, le a nkwa nna a sena ngwena ke
nna mosadi, sewe ke se bolêlago ke bolêla the-
rešo. Setlhare ke file ke Mamogadi are kobo-
laya batho bawe ba šetšego maina a bōna a bole-
tšwe. A laudiša ka šna mošwa o la wa pele ge
a laudišetšā Mabiale. Mamogadi a tšwêla pele
le pogana.

⁴³⁰ Ditaba ditshathafile, bjalo, bare, go Mamogadi
le Moya sepeleng thopeng le rapêla taba e. Ba
tloga banya thopeng, ke moka Mamogadi a ntšha
le fakosong, are, le akwa, nna taba e we a ke tse-
be, ka šna ke re go ka-one re ê dingameng. Ge di-
ngaka dikaya tša ntša le tla feta nalo, ke be ke
lefe.

⁴³¹ Bjalo bare, taba ya Kyaufri ke e, a-rieng ya
kwella go Makau. Ba kwana, ke moka banapa

851

K34/82 150.

ba tloga ba ya. Ba ya ba fitlha, monna wa ngaka, a tšea ditaola tša gagwê, a ditšhalla, a ba laola. A ba rê mēla zema, are, sepelang mokomeng, fēla mosadi wa nina tloa a ka seke a ya a boya.

432 Ba isa ditaba kgorong, bjalo kgoši, ya thoma e ba sekisa, ditaba tša šita, bjalo kgoši ya ba a fa sebaka. Ka tšatši la gore le swane tše go e tukiša le tšwê le yê makomeng. Ba boēla magae, ba dira mefagô ya bōna ka le-tšatši le we ka moka ba ya ba kopana kgorong ya mošate.

Kgoši ya ntšha motho wa yōna gore e tla ba ditšebê tša gagwe. Ya ruzlumuluga ba wēla tšela. Maja o be a sepela le 433 Magampane ka gobane, o be a kgolwa mantšū a 'mosebi. Ba itšee ge ba le tšeleng kema-ka se bjana (setswana) se we a goba a rwele dilô tša gagwe tše we^{tš} a wēla fase, (dikgo-bê) ditlhaku tša falla, a inama a ditopēlla.

434 Magampane are go yēna, o dira bjang, a fa a wa thōma Mamogudi, mosadi are aowa a

851

K34/82

151.

Ka mothōma. Ba tšwela pele le moepete wa bōna. Ba itše ge ba fitlha kgaufai le mosadi a wisā gape sekgêrō ra gagwe, bjalo e tšōma go fō dudumela. A goma a kgopella ditlha-ku tša gagwe.

435 Ba mo hwetšā nganna wa mothoka, a ba be a kanya ka setswalana sa bōna. A tšea Mamgampane, Maphašō, Mamogadi gūmogō le dirpai-tšedi tša gagwe a di dudišā mmogō, Mameele le Moja mmogō. Ditsēbē a dibeela mmogō le tsēbē ya kgōi.

436 Mothoka e tšōma gollala, are, go bōna a ke bōne relo mo, le tšite fēla ku baka la go tšōmama boloi. Mosadi wa mmina tlou a tšamile, mosadi wa mmina phuthi, mosadi yowe wa mmina phuthi a tsebe relo le setlhare sa mala a setsebe.

437 A tšoga se paneng sa gagwe a ya a swara Mameele ka leoto, a muntšha ka lona. A tšea sekero a keva Moja, a setlha naka a efa Mamogadi, ba goma ba boya gae. Ge ba fitlha naganng ya gešū mosadi a letšā naka ya gagwe.

431 **851**

K34/82

152.

A tšena ka kgomo ya mošate a letša naka ya gagwe. Mekgoši ya ba /mekgoši. Ba-tswadi ba Mija ba wele ba tšiga e kyôga. Ba fitlha ba ka telana kgorong ya mošate.

432 Ba thôma go a nêgêla maena ka morwaga a ngaka e boletšego ka ôna. Kgoši ya bu tšišu moadi goe o saphekga, moadi a se aowa. A lefa mothomiwa ka kgomo tše nê. Malata wa fêla o e tla mo we. Nyatšha malata e hwile malaleny. Se we ke seema, mola a o kwe go Makau go a tšima seema, a dumêle, e ka bee ba ra ~~malata~~ ka gae.

Tema ya kgogrutwa ba ngaka.

Temana ya /.

440 Motheo o tšea le baka le letelale, ke goe ngwaga ka naka o a fetša goba mengwaga e mmedi. Ga a na le pelomedi, ke ngwaga ka o thii (tsee). O ruta mothaba o mongwe, a ya go alafa, ku moraga o mongwe a tšwa a ya go alafa bjato bjalo go ~~fitlhêla~~ a ga thanya methaba

851

K34/82

153.

ya ditlhare bjalo ngaka e kgone e mofa
tometšo. Bjalo o feditše, a ka tšwa a
tšama a ~~afafa~~ a lafa.

~~141~~ (M^{lethosana} ^{matshosana} Morutiwa) la mulhōmō, a ntšha kgomo a
fa ngaka, ke ya go ~~(morutiwa)~~ ba ngaka, ka
morago ga mowe, o a tšwa a tšama a ša
ba. Dingomo tšela a dišabilego, o diša ga
morutišwa gagwe, bjalo moruti a ntšha tše
dingwê a dila, ^{lethosana} (morutiwa). A goma a boêla a
ya a šaba, a ditšša go ngaka ya dila
bjalo ka pele. Bjalo go feditše, a buela a
ya a šaba, bjalo ke tša gagwe.

Tema ya dingaka tša basadi.

Temana I.

~~142~~ Ke oetše ke ngwadile ngaka e ngwe ya moradi
ka ~~ma maphepheng~~ a ka godimo. Ka baka la
go tseba ditwapa-manwana. Pele ga go
ngwala dingaka tša basadi ke tla ngwa-
la ngaka e ngwe ya monna. Empa a sena-
ka, ke motho wa go tseba matupe tape.
Motho ya we a tswalwa mo nugen, ya
gešus, fêla o ile a fitlha le matupe tape
a we a gagwe.

851

K34/82

154

Makgwatla.

443 Makgwatla, ke mothoka bjalo go kwagala
 gore o kile a fetlha mo pageng ya gesu,
 a tšenela motseng wa ga Moeng. Bjalo ba
 the ba bantši ba tšholoela mokgosi wa
 monna yowe wa matape tape. Matape a we
 a gagwe o be a dira bšego.

Maina a matape

444 A ke maina a matape a we a go ba a-
 a dira, lerumu (lerumō), Nēga, lehudu
séphēphē le lesfile betala. Bjalo ke tla
 ngwala le naneō la mekgwa ya matape a ga-
 gwe.

445 Matape a lerumu, matape a o be a-a
 dira mekgwa o o la monna lerumu, a-
 re go monna a kokotêlê lerumu ka marayo-
 ne, bjalo monna a dira bjalo ka ge a motš
 Mokokotedi, o kokotêla lerumu ka maatla bjalo
 yēna Makgwatla a tšela are, joo, joo la ba
 la sobêla ka mogweteng wa gagwê.

Go bina

446 Ka mogo ga mo lerumu le sobetše, o thō-
 na go bina, le tsetsemetše ka marapong.

851

K34/82

155.

Ka moāgo ga mo a binne, bjalo ke moku o thō-
ma go ntšha lerumu ka maragong. Taba ya go
mmakatšā, lerumu aale na madi, mmalo!
menna yo ke thuri, o dira bjang. Lemadi
aa tšwe kowa a goba a a tšentšhitšē leru-
mu.

⁴⁴⁷Nōga, ke letape le lengwe, bjalo le tape
le le ka-sne bjalo ka ya Sekgamathole aabe
a a dira, bjalo ka ge dingwadilwe ditabeng tšā
gaagwe. Le yēna o be a tšea lepara la
gaagwe, a le fetišē nōga, e thōmē goki-
tima gare ga batho, bjalo ba palakane, ka
morago le boêlê ebe le para.

Matape a lehudule lwala

⁴⁴⁸Ma ya we e fêla e be e le moloi, matape
pe a lehudule lwala, o be a a dira ka mo-
kgwa o, e be a rōbala fase, bjalo ba rwale
lwala ba le be e godimu gagwê, ba tšee le-
hudu ba le be e godimu ga lwala bjalo ba
tšhele mabêlê ba tšete dikgarebe. Yēna o ro-
be-tšē ka fase.

⁴⁴⁹Ba tla setla gofitlhêla ba boduša leite
la bōna, bjalo ba fagola a kgona a tsoa.

851

K34/82 156.

O ka seke wa bōna a na le motgwana, o tla tšwēla pele le go bina koša ya gagwe.

Koša.

450 Koša ya gagwe, e na ka e (tee) ethii. Ke ye, makgwatla a pudi mme, bontši, roja makgwatla a pudi, makgwatla a pudi mme, roja makgwatla a pudi, makgwatla a pudi mme, roja makgwatla a pudi, mme, roja makgwatla a pudi, mme, roja makgwatla a pudi bjalo bjalo.

Sephêphê.

451 Sephêphê (diphêphê) ke gore (matlakala), o tšea sephêphê, bjalo a dira ka makgwa o we yēna mang a tšebaga, bjalo sephêphê sa fetoga le gwalepa. Le gwalepa ke gore yaba le letšala, bjalo matšiši a, wakwa bare, le gwalepa ba (bolêla) bola-bola ponto ya lephêpha, ka gobane e swana le nonyane e, ba e bitšaga gore ke le gwalepa.

Letsofi.

452 Ke matape a mangwê a we a-a dira go. O tšhuba selo se sengwê, sa tšhupa

851

K34/82 157

muši bjalo ka morago ga mo muši o tšhame
go lorêla, ka moka batho ba hwetšana e
le letsofi yo mongwê a sa bone yo mongwê.
Ka morago ga mowe, yo a goma gwaba le
seetša.

Botala.

453 Ke letape le lengwe, le lona, o dira bjalo
ka ge a dira la letsofi goba monyama.
Le lona letape la o tšhuba setlhare,
sa tupa muši, ka morago ga muši o we
o tla bona napa e le e tala. A goma
a e pella koša botala bja tloga.

Dingaka tša banna.

454 Dingaka a dikgona malwetši ka moka, a owa,
go na le malwetši a mantši a batho. Bja
le malwetši a mongwê ba tseba kamoka.

Go bōfēla

455 Ge motho a nyaka nyaka ya go bōfēla, o a
butšiša bjalo ba tla go šupa mong nyaka
ya go tseba go bōfēla. Ge o ka šolla
gore ke nyaka yena ga ana taba o tla go
hwamola a tšwa a sepele. Wa le bella go
re o tla bona moadi a fetoga a seke a letoga.

851

158

K34/82

Mokgoko Moeng.

456

Mokgoko e na ke mong nyaka ya go tseba le bōfêlō. Mathe ya mongwê le yamongwê yo we mosadi wa gagwe a sa fetogego, o ya gagagwê bjalo ke yêna nyaka ya go bōfêla basadi ba bu opa.

457 Bathe ba morêta ka goe, ke Matsikinyane a mokgoko nyaka se sa bja bu opa, ba-kgelalo ba tla ka godulela.

458 Bolwetši bja bo ngwê ke le nong, bjalo bolwetši bja we, bo na le ba tšibi. Ke bolwetši bja gore ingwana a bēlēga bjalo ka moraga ga moa a tla tšwa matlhalagading ke moka a hwê. Bjalo bolwetši bja we bo tseba ke Mamoga Moagi.

Dingaka tša basaditemanya

459 Bjalo ka ge ke dingwadile ka le phêpheng la ka go-dime bjalo ka thōma go tshatšha ka matupe a makgwatla. Basadi le bōna ke dingaka, bjalo dingaka tša basadi kgale e be di sa tšala go bjalo ka tšona dingaka tša banna. Bjalo ditla ngwadiwa ka le (naneo) le tshêthô.

851

450

K34/82 159.

Dingaka-nyaka tš'a basadi, bjalo^{ka} nyaka e nywe
ke Makama yo euc ke šetšego ke mangwadi-
le ka maphepheng a ku godimu. Bjalo o be a
sa tsebe matape fêla a sway le go a a lufa ma-
lwetši.

Tema ya 13. Mokanna

Temana 1.

461 Mokanna ke nyaka ya mosadi, o be a tšere
~~44~~ ke Malakare Sekgobêla. O be a se na matswêlê
le ngwana a se naê. Moma oile ge a mo tšia
a se, o mo a lalša, gore matswêlê a bê gôna
bjalo, a leka ku maatla go kitimu le dingaka
tš'a šitšitwa šitwa.

462 E be e le nyaka ya malôpô, dipedi ga diphe-
tšhagane, e fêla badimu ba mafite bjôna bo
nyaka bja malôpô. Malôpô sa la-fwa bošego
ka koša, ba lala ba bina bošego kamoka.
E be e se ge a bina koša ya malôpô a e
thêta, ku gore ke yêna Mokanna marokise wa
mašia kwala.

Thalošo.

463 Thalošo, ke gore koša ya bošego, bjalo mašia
kwala, ke ge a tšhaba bjalo a šia batho.

851

K34/82

~~159~~
160..

Ngaka ya malôpô goba mo a a lafiwa, ge a bina ka morago, o a tšhaba, kemoka, ba morakisa, ba morwarê, goba a ba šie. Ge a ile a ba šie o litlha a wa mogangwê, ba tla thaeletša ba o kwa mo we a tla a le gona. Ba e ba morwalê.

464 Ge ba mefitlhisša, ba mabediša, bjalo bathu me go e pella koša ya malôpô, ba maletšetsa le mefulukwane, ba fela bare, mangolo wa ka ke moši, kgolêkgolê, pelo a e boelê bo dulong mangolo, wa ka ke moši. Ka morago ba tla kwa a epela koša bjalo ke moka ba epela, ka morago o a tsoya o thoma go bina.

Temana ya 2. lethosana.

465 Lethosana, ke gore morutiwa, o ile a ruta Masile ngwana Mongale. O ile a ruta ngwadikamoka. Ngaka ya malôpô e tšama e a lafa metšeng, bjalo lethosana ke metlanka wa ngaka. Mogangwê le mogo ngwê o roma yêna.

466 Ke gorumwa mo we ke gona, a rutwa ba ngaka, ge go nyakega se tšhare, o roma yêna, o wa ketimari o epa bjalo bjalo.

851

K34/82 161.

Ke gōna go rutiwana ga le tšhona, gae swanê-
la goba le mereba ka gobane a ba le mereba bo
ngaka botla mōsita, ka gore ngaka e ka seke
ya kgōna go moruta. Morutisa a swanêla goba
ya mogolo go morutisa wa gagwe.

Temana ya 3. Morutisa ke ngaka.

467 M ašilu ke ngaka, madi wa basadi a kgōt kella
are pelo e ja se rate. A tšhoboga mediso ya
gagwe ya malapa, a le bella bo ngaka. A kgōna
le yēna a tšama e e ja matlho a dipudi.

~~468~~

468. Go tuma ga bongaka bja gagwe, bjalo le
yēna bo ngaka bja gagwe bja tšhoma go tuma.
Batho ba malwetšhi a (matimone) ba kitimela
go yēna, ka gobane batho ba nyaka kudu go
bōna mokgwa le mminelē wa ngaka e ntswa.

469 Moradi o be a a lufa batho ba fōla, a bi
le a kgōna le go bina, ka gobane, banyaka le
ngaka e we e rēgo e kgōna go a lufa a ba a
kgōna go bina le malōpō. Mathe wa mohuta o
we, matlhang a ya a lufa malwetšhi yo mangwē
wa malōpō go ya le banna. Ba ya go bōna

851

K34/82 162.

meletse ya ngaka.

470. Sevêtô, ore ge a bina malôpô a fêla a e thêta ka gore, ke nna mathomola tshwanaana ya nalete. Masilu, o boêla ga gabo Phalaborwa bolla noto bya lla thêko bo e thêlê. Molô wa kgomo a o kwale molô go kwala wa noto fêla.

471 Thalošo ya mathomola tshwanaana ya nalete. Nalete ke molwetši, ka gobane ge motho a tshabile ke madi, o kwa madi are rōrōrōrō, wa kwa e ke ke tshwana. Gotlhomola ke go aalafa molwetši a fôla le ge e be ba gopala gore molwetši o tla re šia, o a fitlha a tlhomola.

Tempa ya 44 dingaka tšû malôpô.

Temana ya I.

472 Dingaka tšû malôpô, go tletše tšû banadi, ka gore ngaka e ngwe le e ngwe ya moradi a e fapane le go tšû moropa. Molwetši ge a kare a babja, bjalo ba ya dingakeng tšû banna, ditšola tšû ya tšû bolêla gore ke tšû ba-dimu. Ngaka ya go aalafa tšewetšû ba-dimu o tla bōna e le ngaka ya moradi. Oka

851

K34/82 163.

seke wa hwetšana, ngaka ya moradi e e a lafa
kantlê le go tia meropa, ke motswana o we go tsego, mu-
lôpô a lafa ke dingaka tša basadi.

473. Dingaka tša banna tše dingwê digôna
tša go e a lafa malôpô bjalo ka dingaka tša ba-
sadi. Dika seke tša a lafa molwetši ka
ntlê le go tia meropa. Ke go ba kgôna fêla
go a lafa malôpô, mantsi a bôna a tla ngwa-
diwa ma-felong a dingaka tša basadi, ka gobane
modirô o we wa malôpô ke wa bôna.

Temana ya 9. Motswana Rathekô

474 O tswaletšene mo nageny ya yešu, papua-
gwê ke Rathekô ke le kopologobô mmaagwê ke Maganwê
ngwana Mongalle. Mphathô wa gagwê ke ma-
dikwa, ka le thii le dikwa. Mong leina la papagwê
a ba le tsebe, ka gobane aile a hwa Maganwê
e sa le ngwetši. Mmakau Sebatana a šala
a šegetshe moradi. Batho ka buntši ba go pola
goie ke ngwana Sebatana, ka gobane lelôko la
ga Rathekô le hwile le feletše. Go šetše yêna
moredi wa bôna yowe e le go Motswana bjalo ke mo-
sadi a ka seke a godiša kgôro.

851

K34/82 164.

474 Matzwaki a a seake badimu, ba gabô, Ra-
thêkô o hwile ele ngaka, makgolo wa gagwê
Morakang Mongaale le yêna o hwile ele ngaka.
 Môya ya bôna ya area yêna. A tloga gae
 a ya nokeng ya makhutšwê, a fitlha a trena
 bodibeng, a dula gôna.

475. Motho ke kgomo ba nyakêla, ba le bella gore
 ngwana o tla gôrôga le methepa e mengwê,
 ba bôna ba sa mmone, bjalo ba butšiša ba-
 gwêra ba gagwê, ba swêra ba gagwê bare era-
 le mosegare kamoka a se šu se mmônê. Yaba
 gona le moetsana yo mongwê yo we a go ba a
 kwana naê kudu, ba ya go yêna ba mutšiša.
 Moetsana a se, mabana keite ke ile ka tlhwa-
 naê.

476. A ka a ntihalōšetša selo, fêla o be a
 ôpêla kôpêlô ya matlhomola pelo a lla, mowe
 le nna ke ilego ka ntšha megôkgô, ka gobane
 e be ke mmutšiša bjalo a sa nyake gontlha-
 lošetša. O be a se, ke ya madibeng a bo lesele
 le bokwêna, puruwê, a bo kuba le bokwêna, a
 fo tšwela pele bjalo bjalo. O be a dirā a lla, lenna
 ke lla.

851

K34/82 165.

478. Ba gama ba boela gae, ba fitlha ba dula. Ba gopola kôpêlô, ba hwetsana gore, madibeng go dula dikwena dikubule le ôna masele. Bjalo ngwana mo a yo gopola dilotšê o digopotšê bjalo kang, ka gobane ke dilo tša metsing. Ba-tho ba-loya, ba kanoba ba fefe retšitšê ngwana, - taba kpolo e se go tšama se kwella gore ngwana bile kaê, ka gobane ga nyaka ka gopôa gore ritše.

479. Bathoma go tšama ba kwella, bjalo ba fitlha ga nyaka e ngwê ya Mothoka bare ke Sekhalela Makêlane. Ngwana wa mothoka a humêla le tšôbô la tša, a tšea ditaola tša ga-gwe a ditšhêla fase. A ba fumisa ba fêla bare ~~se~~ a fuma, a ba tshalošetša kamoka se we ba sibinago gamogô le kôpêlô ya ngwana. Gore ditaba ditšena motho ga batse o tla bôna a šisa šisa, mowe ba goka ba dutši ba boduša ka masagô.

480. Ngaka ya thôna go ba tshalošetša, yare go bôna, ngwana o saphela, fêla o ka bodibeng, o dutši le tšôna dilô tšê a go dipetla di epella, pele ga gore a tlogê. Sepe

851

K34/82

166.

lang lo dula fase le khutiē yēna mong letla
bōna a beya ga badimu ba molokotšē, ga
gona setlhare se we nka le fago mo.

4801 Motho a ke a e hwa ka tswela ka e(tee)
e thii, mothoka wa batšo go luola gōna o la
otšē, se mokwilē, bjalo mothe mou etšwa nyaken
ba kgōlwa ka se nyakō. Go kuone gore se fetē-
le ga e ngwē nyaka. Ba feta ba ya go e nyē
nyaka, nyaka e we le yōna ya ya ya ba botšā
gore le ka seke la kgōna selo, o sale thutang.
Badimu ba ka seke ba le lokolēla yēna gōna
bjale.

4811 Dipelo tšā bōna e be dikgodišā, fēla
ditšāla, empa mowe dibolēlago makapi
zellokollē ngwana e be ba sa kwisšē
Bjalo ba thōma go ba fa ditlhare, tšā gae
ba ē bodibeng, ba fitlhē ba phase, bjalo ge
ba phasitšē, ba ôpelle kōpêlō e: "Puruwē a
tšwē madibeng a bo lesele le bokwēna, Puruwē
a bo kuku le bokwēna," bjalo bjalo motlhomony
a ku tšwa. Empa a ka seke a tšwea
ka gobane badimu e subarate.

851

K34/82

167

482 ~~B~~ Ba dišiši ba dikgomo ba mōna a ôrêla te-
 Le tšatši, ka gare ga bodiba. Mowe gare
 ga bodiba gobe gona le lefika, a dutši godi-
 mu ga lōna. Ye a ba bōna o boêla ka
 bodibeng. Bjalo ge ba fitlha gare, ba ba
 botšiu taba e, gae re bone matho yomangwê
 ka gare ga bodiba, a re, gare bōna a tsena
 ka bodibeng.

483 ~~B~~ Ba ba butšiša leina la bodiba, bare ke bo-
 diba bja Kubuntši. M otlhomang e ka noba ele
 yēna. Le ile la mmōna le baka mang, ka
 morithi. Mmakau, a ya a tlhwa le badišiši,
 le baka la ka merithi, ba ya mowe bodibeng,
 ba seke ba mmōna, le tšatši la dikêla, ba bo-
 ya gae.

484 ~~M~~ Mmakau, a fêla a tlogêla bodibeng go la-
 ma, a sa mmone, a diya bjalo ka morwanyane
 na le ka merithi. A seke a mmōna, a ba
 a lapa a dula a khutšā. Tšatši le we a
 sa ego, badišiši ba ya mmōna, ba boya ba
 bolêla taba e we, bjalo a goma a boêla go
 lalla, a seke a mmōna, motlhung a sa ego, ba ya
 mmōna.

851

K34/82 168.

486 Le buka la gagwe la fittha, la gove ba-
dimu bu molokollê. Badii ba mmôna a seke a
tšhuba, a fo dula gare ga bodiba. Ge letša-
tši -le dikêla a boêla ka bodibeng. Ba fi-
ttha gae ba bolêla taba e. Monna a seke a
kgolwa ka buka la gare ke ya ntši, a fêla
a e ya a sa mmône. Selo sa go kgodisa mo-
tšo keng, ke ditšola, monna a seke a lala a ro-
betše.

487 Monna a tsoga e sale bošego a ya pola-
la. A fittha ga ngaka e la ya motlhoša,
e we e ilego ya bu laola pele, tlhulošo
ya gagwe e ka kwetšwa ga 479. Lehano mo-
tšo a se, badii ba kwala, le buka le fitthi-
lê. A tšea ditlhare tša gagwê a ba afa
gare ga bolêla ka tšona bu tla bôna a etša
bodibeng.

488 Ba ya Kuku-ntši, Kuku-ntši ke leina la
bodiba bjo we badii ba fêlago ba bôna motho
yowe ntše. Ba fittha, a ba bôna le bô-
na ba mmôna, a tsena bodibeng, ya ba ka
matlhô ôna ba mmône. Ba dula fase
ba dira ditlhare, ka mokgwa o we ngaka e

851

K34/82

169.

ba laetšitšego ka gōna.

488 Ba thōma go phasa, ka thabi ya morula wa se-tona. ba gapola maina a bāhu, gore ba molokolle. go phasa ba we ditšola tša go ba (bolēla) bolubala gore ba phase, ba phasa ka lethētā (lenane) le bōna go fitlhelā ba felēla.

489 Ba thōma go e pella kōna, ka moran go ga moo ba feditšego go phasa. E we yēna mang a ilego a e e pella ge a e ya madibeng 476 e ka hwetšwa mowe. Bjalo bōna ba se, puruweg, a tšwē madibeng a bo lesele le bokwēna, puruweg, a bo kubu le bo kwēna. Ba na e pēla bjalo bjalo.

490 go tšwa bodibeng, motšwēle, ya gagwe bodibeng a ba ka ba mmōna, ba ile ge bare ke a le bella, ba no bōna a ditšī pele ga bōna a swere modi wa gagwe. Ba sepela naē ba tla ba fitlha naē goe, o be a swere kgagava ya le-tuma.

491 Ba bitšā ngaka e la ya mat'hoka, ya fitlha, ya laala, yare, go bōna le swanetšego mōša, ba-dimang ga matšogo wa gagwe ka kgomo

851

K34/82 ± 170.

le nku, le fitlhê le mmege, le tla bôna a kôna
go bolabola le lena. Yêna ka noši ke ngaka
bjalo a ka seke a le botša selo, ka go bane ma-
gaba a sa mogabile.

lemana ya zijo botša ba leloko
la ga bo Matswaki.

492. Ba thôma go tšama ba botša, ba ko-
leloko, yo monywê le yo monywê o dira ma-
potwana, ba rwala ka le tšatši le we ba
butšitšwego ka lena. Ke moka ba fitlha
ba rola mowe lapeng la bo Matswaki ka-
moka ga bôna.

493. Ba feta ba iša Matswaki ba dimung
a ba makgolo wa gagwe Morakong, ba ya
ba gapa kômo le nku. Ba fitlha ba
ka tšelana mowe ba dimung. Bjalo ba thô-
ma go mmege ka tšona diruiwa tš-
la.

494. Ka morago ga mo feditše go mmege
ke moka ba tšhaba didimu tšewe. Madi a
tšona ba a tšhêla godimu ga le bitla.
Ba tšhwa ba e ja nama ya kômo le yanku,
ba ka e botšang nama ya go tšhoka letšwi.

851

K34/82 171.

Ba ja ya ba ya ba šita, ba e tihophê'la
godimu ga le bitla gamôgô le mekopa ya
tšona.

495. Badimu ba tla šala ba ija, le šaba ka
moka la tloga la boêla gae. Yo mongwê
le yo mongwê o tle meletšô le šala la kgomo
le la nku. E seng batlo ka moka aowa ba
leloko šêla. Ba fitlha gae, ba ntšha ma-
bjalwa ka moka ba nwa. Ketsatši: la dikê-
la ba thê ba palakana ba ya magae a
bôna.

496. Ka mago ga modirô o we, bjalo a thô-
ma go ba bolabadiša. A thôma go laula ka
kgagana e la e thii ya le tuma. Se we a
se bolabolago e fo ba nnete, le ditlhare
tšê gagwe dya lefa kudu. Bolwetši a
tšhoma ka le tšatši. O ile a hwetšana
bangaka ka thêla e we, he ga go le bja-
lo a kgona go aalafa, a fapane le me-
ropa ya malôpô. Bolwetši bjo bangwê
le bjo mongwê bo a lafiwa ka moropo
wa malôpô. Ke molaô wa dingakataša
basadi.

851

K34/82 172.

497. Badimu ba tla šala ba e ja, badimu
ba šala ba ija marapô le dinama tše la
tše go šala godimu ga le bitla. Ba dimu
ba jêla ke dimpia, ga go llê tšona ke
gôna go llê ba-dimu.

Tema ya 45 Mathari.
Tema ya 1.

498. Mmathari ke moradi, ke ngwana Seera-
ne, o be a tšere ke ba ga Magomane
leina la monna wa gugwê e be e le Na-
tala. A se ngaka, o tseba malwetšana
a mangwê a bana. Malwetšana a bjalo
ka: Setatana, metšhō le Sephate. Ke ma-
lwetši a bana.

499. Setatana, ke leina la bolwetši ba gaba-
relwa ga ngwana. Go borêlwa, ke gore
mpina ya ngwana ya fore taditadi le
ge a sa ja sebo, bjalo bare ngwana o bo-
retšwe, ke setatana.

500. Metšhō, ke bolwetši byo we ngwana a
re go ge a swere ke bjōna, ba bōna a
se šōtha dinaala. Bolwetši bja Sephate.

851

K34/82 173.

bolwetš'i bjo, ke bolwetš'i bjo bongwê bja bana. Mokgwae wa bjôna, ngwana o a galogana a ba yo moetlha, a fo tšwêla pele le go napêga. Go napêga ke gore go ôta, ke mokgwae o we ba tseba gore ngwana o baba ke Sephate.

501. O ile a rutwa ka go tswenyega, ku ba ka la malwetš'i a bana ba gagwê. Bana ba gagwe e be ba fêla ba tswenya ke malwetš'i a mehuta e we.

502. Mafolosane ngwana Pakô o be a tšere ke ba ga Tselane, bjalo ke yêna mosadi yo we a go ba a fêla a etla a alafa bana ba ka. Ditaba tše di bolabotš'e ke yêna Mmathari ku noši yo we mphatšo wa gagwe e lego letuba, matuba.

Temana 46. Mamogasane
Temana ya I.

503. Mamogasane, ke mosadi, a be a tšere ke ba ga Tselane. Bjalo mosadi yo e be a kgôna go a lafa bolwetš'i bja bana leina la bjôna ke tš'a bagwêra ba gagwê.

851

K34/82

174.

Bolwetši bjo we bo kotae ka maatla ma baneng.

Mohgwa wa bolwetši.

504. Bolwetši bya, mohgwa wa bjōna, ke o, ngwana o a ponyaponyatša, bjalo diacatla a fêla a ditlharamolla, menuana le yōna a dira bjalo, a fêla a khupara, a guma a khurupulla. ~~Mo~~ we ba tla ba ba še tše ba tseba gore ke tša ba-gwêra ba gagwe.

505. Malwetšana a na a bana, a we a šetšego a ngwadilwê ma 499 le 503, ga balalele, ba fo a tseba, ke moka ba ya ga motšibi a tla a lafa.

Tema ya 47 go ruta bongaka.

Temana ya I.

506 Barwa ba monna tatago bōna e le ngaka. Papago bōna o swanetše go ruta barwa ba gagwe bongaka ka moka ga bōna. Empa mong phoko e kgolo o e fa magolo wa bōna, ba ratha o ba ruta fêla ditlhašana tša go aalafa malwetši fêla.

851

K34/82 175

Temangor 2. Madame Moeng

507. Madame Moeng, mabababjê yo we e be e le ngaka, bjalo a na le barwa ba banê, maina a naba ke a: Rakgobadi ke ngwana wa lapa le lengwê, mmagwê ke Mathale ngana Kgohlwane Barwa ba Makgalankê ke ba: Khasane, Mphallê le Maselo.

508. Barwa ba makgalabjê yowe kamoka e be ba swanetše goba dingaka, bjalo ba bangwê a se dingaka, ka baka la mereba ya bôna: Rakgobadi ke ngaka le Mphallê. Bana ba ba be ba se na le mereba, ge papagô bôna a ba roma, ke moka bakitima ba e a Gorutwa ga bo ngaka, ke gorutimwa o tšô e pa ditlhare bjalo ge o boyana-tšô, o gobatšha gore wa bôna se tlhase se se a lapa bolwetšhi bja gore.

509. Mathale obe a naba le ngwana ka o tee yêna Rakgobadi. Mong masadi yo magolo wa Madame a ka e ba le ngwana. Bjalo bana ba ba le basadi

851

K34/82 176.

ba ba nyana. Rakgobadi o na le dikgagana
le Mphallê

510 Mphallê, ke ngwana wa bo bedi, mogolo wa
gagwe ke Khasane le kgithwane ke Maselo.
Mphallê a ra kiwa matjeng ka baka la gatlho-
ya ke bo ngwanabô. Ba bôna ge mogalabj
a morata. Papagwê a re go morwa wa ga-
gwê sepela o aga matse wa gago tth
thekô. A dira bjelo ka taêlô ya papagwê,
a ya a dula mapantane.

511. A ka a mofa pheko e kgolo ka baka la
gore ke yo manyana, gela e be e le mogolo
wa gagwe Khasane e kabe a ile a mofa.
Rakgobadi o ile a mofa pheko e kgolo,
empa ditatla di emetše mosadi wa matlha-
tswana dikwere, matlhung a ba go le ngwana
wa matlhankana o swanetše go fiwa tšona.

Khasane le Maselo.

512 Ba ile ba dumala bo ngaka ka
baka la mereba. Metantane e we ba
e tsebago, ke e we a kilego a re ge a
ba roma ba ya. Mo we re hwetšana

851

K34/82 177.

seema se, meseba e 11ê mang wa yôna.

Tema ya 18 Mageketla

Temana I

513 Mageketla Mabakane, e be e se ngaka,
o be a tseba ditshane tša meleko. Malwetši
o be a-alafa. Matlhapâ, melala le the-
ledi ke malwetši a we a goba a-alafa.

514. O be a na le barwa ba ba bedi, morwa
wa pele ke Mabjale le Mogaga. Bjalo a
tlhoya magolo a ratana le moratho, ka
baka la gore magolo o be a robala le
moradi wa papagwe, yo we leina la papwe
e le bare ke Moja.

515. Ditshane tša dibolohla ke yêna Mogaga,
o se, bütsumi e be bakgetla mo we ga pa-
pagwe. M phat'hô wa molaudiši ke lekga
makga. O se ka tsatši le lengwê go ile
ga tla makgowa, bjalo papagwê, a metlatša
ka theledi phatleng, a golla le rumô ka
yôna. A se go nna sepela o ê nabo go
tsama.

851

K34/82

178.

516. Makgowa a be a nometšè dipêrê, mmalo! makgowa ga mmôgô le batha ba mahala, le tlabo la tsoqa, ba leka go le thunya ka dithunya, la ba šita la fitlha ga ka ka le balaya. le lengwê la tsoqa ga pê, ba šitwa nna ka le tllhaba la hwa.

517. Theledi e šona mōmō wa yōna, nna e be ke sa tšibe gore molato keng, e be ke fo bōna go ke balaya. Go tsoqa le tlabo, ba thunya ka dithunya la bašita, la fitlha ga ka ka le tllhaba ka le balaya. Ba koba-kana, bjalo ba thōma go ganetsāna.

518. Kame ya mmolai wa le tlabo, makgowa bašile tlabo le bolcile ke bōna, bjalo nna kare le tlabo le tllhabile kenna. A ba ka ba kgalwa, ba le tšwia ga botse ba lebella mawe diale ditšenego gore ba tla bōna a-le, ba seke ba e bōna a-le. Bjalo le rumō ba go bōna mawe le tšenego. Bjalo ba kgalwa gore le bolcile-kē nna.

851

K34/82

179.

519. Makgowa bare go nna ke swanetšê go tšea se thunya, nna ka gana kare a ke kgone go thunya. Ba tšwêla pele le go thuma. Ba ile se se žu se e kgolê ka bōna, hebutla e mmedi e robetšê, ka e bolaya bedi ga yōna. Ba no bōna ke e nša, bjalo makgowa a tšwa a kitima ka dipêšê, ba fitlha bare go nna ke sepele moššeng.

520 Ke tšatši le we ke se dilwego leina le (lion). Bjalo ka butšiša gore lion ke goreng, bare ke tau. Ra bona gae, bjalo ba nna ka moka ba ile ba lifiwa ka maššeng a župago, nna ba mpha lešame le lefakorong.

521. A fitlha ka gae, a ošegêla papagwê, papagwê are, ngwanaka ke setlhare sama rumô. Ba ile ba nyaka go mpolaya morumung, ka ntwaga ya salate. Ka bōna gore ke lapile, ka tšena ka moleteng wa thakadu, kare go ka one gore ke hwêlê ka gare ga ôna.

851

K34/82

180

522 Ba fitika kgauksi le molete, bjalo bare, monna yala mogolo yala, a goba a kitima a êma a tzene ka mo/ Bjalo ba bangwê ba se molesetseng. Ba bôna Diôsê, ba morakisa ka kwa a bile a go lla, ka morago ka kwa mogoba. Ka tholetsa gore ba tla tzena mola ke o-tamilego, ka kwa ba goba mogobô ba jeta.

523 E rilê ge ba fitile ka tšwa ka molete- ng, ka ya mola ke ilego ka kwa Diôsê a go lla, ka hwetsanana gore ba matlhakotšê tša ka pele. Ka mogogô ka ya ka molatlhêla ka moleteng wa thakadu, ka tšea se thunya sa ka ka tla gae.

524 E ile ge ke fitlha gae, ka hwetsa- na basadi ba lla selo sa lehu gae. Awa ka thunya se thunya, bjalo ge ba thôma gore ke a makala, kare go bôna le llêlang, a- retse le lêla Diôsê, yêna ba mmolaile ke ile ka mogogêla ka moleteng wa thakadu ge ba nyaka go ya nka ya ka ba zupa. Ya gwa ka gwaba le motho yo we a ilego a du- mela goya. 7 fetša a e tla mo we.

851

K34/82 181

Temana ya 2. Go šupiwana ditlhare

525. Mogaga a šupiwana ditlhare ke papagwê,
 a mošupa se tlhare sa matlhapô, sa melala a
 ba a mafa le le-rumô la go afa makhala. A mafa
 le setlhare sa malekô. A malekô a motš'a
 gore a seke a ralaha ka ôna, a na se tš'hirele-
 tš'a.

526. Motho ge a ratiwana bo-ngaka o tš'ea le
 baka le le-telele, ke gore a ka tš'ea selemô
 ka moka ga sêna. Ge ana le pelo-medi ka moka
 o tš'ibile bo ngaka, fêla ga sêna pelo-medi
 mengwaga e mmedi o wa tš'ea.

527. Morutwana, o ntšha nku ya mathâmô, pele
 ga gore a thônê go mouta. Bjalo a kgônê
 a mouta. Ka morago ga moa tš'ibile, o
 ntš^h kgomo, bjalo ke gore a wa tš'eba. O
 a tš'wa a tš'ama a šaba, bjalo a tš'wa a
 gapa, ka moka ke ka tš'a ngaka. Bjalo ka
 goralo mo we go bânagala gore morutwana
 o ntš^h lesome la dikgomo. A kgôna e šômê
 la ka lapeng la gagwe.

851

K34/82 182.

528. Motho o rutuwa bo ngaka ke motho ka o thii. Fêla gona le ditlhare tšê dingwê tšê we a batšaga morutuwa gore ditlhare tšê gore a ke natsô, wêna o swanetšê ga e thêkêla.

529 Bjalo ka Rakgobadi papagwê o mofutile bo ngaka. Ka moago a tšêka ditlhare tšê kwiti go Mpuu lokweng. Bolwetšê bja kwitšê ke bolwetšê bja dintšê, ke gore bolwetšê bja go fo baba bo sepele. Wa tšêla ditlhare wa gopola gore ntšê e ga pingile, ka morwana wa kwetšana e nyêganjêga.

530 A gama a tšêka ditlhare tšê go alafa lehu. Papagwê o be a sa tšêbe go alafa lehu, bjalo wêna a tšêka ditlhare tšê we. Tšêna o ile a ditšêka ga Mpepi Sêgoka.

Tema 49. Moagô

Tema 1. Moagô

531 Moagô o šupa ke ditšêla, fêla le ge moagô o kgetha ke bana, ka gobane bare kgale ge ba hare ba sepele, bjalo ba khutšê, ba bôna bana ba aga mantlwantlwane, bare go lukile motšê o ka agiwa. Ka gobane bare

851

K34/82

183.

bana ke ba-dimu.

532. Mong wa motse, ke moka o ya ngakeng go laolêla. Ditaala tša ya tša dumêla, ke moka motse o yagawa. Ditaala tša gana, ba tloga ba laolêla mmoto o mongwê, mmoto o we di dumêlago ke moka ba yaga go êna.

533. Moagi wa motse, ke yôna ngaka e we ba go ya go yôna go laolêla, motse. O tla fitlha a goga lešatši. Mong wa motse o ntšha nku, fêla matsatsing a ba lehana ke kgomo. Ke moragô o dira bjalwa bja go gakola moraka.

534. Bjalwa bja go gakola moraka, pele ga gare ba dirê bjalwa bja go gakola moraka, ga ba swa nêla go o-mella bjalwa ka gare ga motse. Ke ditshunya di a ita. Ba dira bjalwa bja ngaka ya tla ya nwa ba kgôna ba o-mella bjalwa le go gadika ditshunya (dipalê).

temana 2 Ponagalo ya ngaka.

535. Ponagalo ya ngaka, dingaka tšê dingwê di a para, mekopa ya ditšhwene le mongatse wa yôna.

851

K34/82

184

Melaleng o tla hwetsana e apere marapjana le manakana a dipudi. Ke dingaka tše dirata go gore batho ba mmônê gore motso yo ke ngaka.

536. Dingaka tše dingwe go dingake pōnagalō ya gore motso yo mongwe le go mongwe ba matsebe go gore motso yo ke ngaka. Ba foba bjalo ka batho, o tla di o kwa ka batho ba we ba matsebaga go ke ngaka. Dingaka tša go nyaka go e potšha ke bošwēšwēiane.

Temana ya 50 Dile tša bangaka.

Temana ya 1 Dithêbêlê.

537. Dibjana tša ditlhare, ngaka e hwetsana dithêbêlê go ba-tsumi. Dithêbêlê ka-maka ka ~~khuta~~ khuta ya tšona o' kgopêla go bōna ke maka ba mofa. Go bjalo ka tšona senšikō sa dikgagana.

538. Mehuta ya dithêbêlê, ke thêbêlê ya mankōbō, ya kgana ya setlhare, ya serope sa kgaga. Dišikō ke tša diphêlōnyana tše ^{sešikō} Pêla, gatšhipa sa mōšōrō lesanakedi. Ke tšona dibjana tša ditlhare le ditaola. Manaka, le ōna a bolokêla

851

K34/82

135.

ditlhare, marichu a dikgomo le a dipudi le metlho-
go ke ya manaha a dikgomo.

Temana 2 Thêbêlê ya mankôbô.

539. Thêbêlê ya mankôbô motsumi ore go ba-
laya, a o rwala a o isa go ngaka e we
e ilego ya kgorêla, bjalo yêna o o tsuia ka
mekgwa o we a ratago ka gôna. Go tsuia
ga ôna ba a hwamala, tllhögô, ditsêbê, maoto
le mosela wa hwetšana di le gôna bjalo ba
ka-têla molara ka gare, ge a be ile o ka so-
re o saphela.

540. O šugiwa o le ka mekgwa o we, go fi-
tlhêla a butšwa. Bjalo ba palatša mola-
ra, ke moka a fedile, ke kgotlwana ba ka-
têla ditlhare. Mekgopa ku moka e we ya di-
thêbêlê di šugiwa ka ôna mekgwa o we.

541. Se rope sa kgorêla yôna, bare go e bolaya
ke moka ba hwamala le tlalo la seropeng
ba le šoga, bjalo le lôna ke kgotlwana
ba tšhêla ditlhare. Ditlhare tša banna
ba ditšhêla ka ga yôna le ka kgotlwaneeng

851

K34/82 186.

ya setlhora.

5142 Ser šikō sa nakedi, naketsana ena le mabala, a mašweu le a maš^{nt}o, bjalo se ratēpa kudu go feta dišikō kampha ka baka la mabala a sōna. O latēla ke se šikō sa mōšōrō le sa tšhipa. Makgopa wa mōšōrō le wa tšhipa ba e šoga, ba e a para, e a para ke bōna dingaka.

Temana ya 3 Manaka a dipudi.

5143. Manaka a dipudi, ba boloka ditlhare ka ga ōna. A mangwē ba kitēla ditlhare, ba thula mašoba, ba folēla ka lentšhi ba a para malaleng, a thibēla gore mathe a seke a laiwe. Ka malomong ba thiba ka motuwa nosi.

5144. Manaka a dikgomo, ba bolakēla ditlhare, le ditlhare tšau dikgomo ba bolakēla ka ntshe. A a nakēgago kudu ke a magōrō, ō na a huetšana ba foletšē ka mantšhi a lekeletšē ka mafuri ga menģakō ya ngaka. O tlhatlhēlwa ditlhare tšē dikgolo.

851

K34/82 187.

545. Metlhogo, ke manaka a dikgomo tše dinyana tša manakana a manyana. Ba le ripa. ba le seta ga botse, bjalo ka ntsheng ga lōna ba thula le-šoba, ba tšiba le šoba le we ka motu wa nwa. Ge motho a opa ke tšhōgō, ba leka ka ditšare a seke a fōla ba molomēga ka ōna.

546. Ka metlhogo, ba ntšha madi a mabe, ka marapō ga mo ba molomegile, malwetšē o wa fōla. Metlhogo a o šome fōla go ntšha madi a tšhōgō a owa, le ge ba ile ba fakela motho dilō mneleng, ba ntšha ka ōna.

547. Bjalo ka monna yo Thētē Iselane, mo ~~na~~ yo e be e le motsumi. Bjalo ba mo ~~la~~ marapō a diphōfōlō le-otong. Keoto la opa, ba kilore ke dinyane ke dinyane la tšwela pele le go opa. Bjalo ka ge e be e le moloi, ba magopōkela, gore o tšhekile.

548. Morwa wa gagwe Kakobetšū bammitšū a le makgaweng, gore a tle a bōnē bolwetšī bja papagwe. A fologa, a tla a tšū-

851

K34/82

188.

ma a laola papagwe. Ditaoala tša matša gore, ba moloketšê marapô a diphôôfôlô, se-pela o nyakêlê ngaka ya go kgôna go lomê-ga e molomêgê.

549. A boêla gae, bjalo a/ bubsâ papagwe gore ditaoala dibolêla gore ba go tšhetšê marapô a diphôôfôlô. Bjalo manna wa ngaka o itšê go nyakêga motho yo a kgônaga go lomêga. Papagwe are motho wa go kgôna ke lekgadimane sepele o bitšâ yêna.

550 A ya a bitšâ lekgadimane, a seke a gâna, a fitlha, a molomêga. A ntšha marapô le mafafa (bjôya) bja diphôôfôlô. A gama a ditšhuba, a tšhêla le metlhare ya gagwe e mengwe. A mo o retšâ, a dišila a morakêla mmele wa gagwe ka tšêna.

551 Go tloga ka lona tšatši le we, molwetši a robala boroko. Yaba ke moka bolwetši bo fodile. A ntšha kgomo a lefa lekgadimane ka yâna. Ke ôna modirô wamatihogo, empa ba o fozla ka ditlhare bakônabulimê^{ga.}

851

K34/82 189.Tema ya 51 Ditaola.Temana ya I. Dihwetšwa ka e.

552 Ditaola dihwetšwa diphoolofulong, gona le mehuta ya methaba ya ditaola, ditaolci tša ditšhwene, gona le tša banna, tša basadi, tše dinyana tša bana, ditonana le (dithogwana) leina le la goagelotšwa le tšupa ditaola tše dinyana tše dintšhago bana.

553. Ke gove ba ntšha le rapō la phōō^{lō}ōlō e ngwē le e ngwē letolo (khuru) ya yōna. E seng diphōōlōfōlō ka mehuta ya tšona ka maka, tša methopō ya batho, ka go bane motšo yo mongwē le yo mongwē o ntšha ke phōōlōfōlō e we e ibinang.

Tšona ditšhaadi dintšha basadi, tša dipholo dintšha banna, dithogwana tša ditšhaadi dintšha Makgatla a banenyana, tša dipholwana dintšha Makgatla a ba-tlhankana.

554 Dikgara^{ga} tša ditšhwene dintšha ba ga Malasa ba bina yōna Tšhwene. Ba bina tlou, ba ntšha ke mabētšwa a dikolobē le dikgara^{ga}.

851

K34/82 190.

tša tšona.

555. Mabêtlwa, ke mênô e dikelobê, bjalo ba fitlha ba pharoganya lejinô ka le thila nya dikgagara tše pedi, ga na mowe goswanetšê go ba ya monna e ya mosadi. Bâ diru ka mokgwa o, gore ba tle ba tsebe ga botse gore e ke ya monna goba ya mosadi. Ba tšea le bêtlwa, ba le êpêla maforong e sale gosasa.

556 Go tabogwa ga le bêtlwa, ba le beletšê gore ke mohuta a fe wa motho yo we a tla go fitlha pele a taboga. Motho wa pele yo we a tabogago goba ke monna goba mosadi. Monna a fitlha pele a taboga le bêtlwa le we ke la setona. Ba letlôa ba ~~ba~~ lela ngwanabô, mosadi a fitlha a taboga, ke moka ke la mosadi.

557 Bakone, ba bina phuthi bjalo ka go rialo mo we ba ntšha ke dikgagara tša diphuthi. Dikgagara tša diphuthi ke ôna matolo a tšona. Ba kgakga mothopô bjalo ka baga Maletso, Maqomane le baga Tselane

851

K34/82

191.

Maloko a a ba tsebe se we ba se bina-
go, fêla ba tseba ba tšhaba go segiwa
ke batho. Ba bina marabê bjalo marabê a
o na kgagara. Lehono bare ba bina phuthi.
ba ntšha ke yōna. Lešane ore ke bina tua
ka le tšhakoring le le ngwe ore o bina phu-
thi, ditaoleng o ntšha ke ^{tša} phuthi.

558. Ba bina nka, ba ntšha ke dikgagara
tša nku. Phōōlōfōlō e ke seruiwa, e
neba yōna le pudi ba dintšhago dikgagara.
Dikgagara tša diphōōfōlō tše dingwê ke
tša lešaka. Ya pudi e êma bakeng sa
ya phuthi.

559. Ba bina kgomo (nase), leloko le le bina
nase, bjalo nase kg. ke kgomo. Diphōōlōfōlō
tše a dina dikgagara, dikgagareng ba ntšha
ke letlabo. Bjalo ka goialo mowe e ka
ba bina letlabo go bjalo ka ba bina tlou
ge ba ntšha ke dikgagara tša kolobê
ya lešaka

560. Dikhudus, dina le dikgagara, bjalo ba
ntšha tša dipotê. Ba hwetšana e saphela

851

K34/82

192.

ba e swave, bare le gapile la ka maragong
la ka fase, ba le ntšhê, ba e le setšê e sepele.
Bjalo ditaola tša tšona dintša leswê. Ke
bolwetši bja basadi, ge mōma a ile a kutla
ke bōna. Go ba malwetši a bana, ge nguana
a khumile.

561 Modimu (modimō) ke ~~kgagara~~ tšê ba di-
ntšhago go thakadi, ditaola tša yōna bare
ke modimu, gona le ya pholo le a tshadi' bja-
lo ya pholo bare ke modimu wa senna, ya tshadi
ke modimu wa sesadi. Dinoba pedi fêla, dibo-
labola ditaba tša bahu, ge ba belaêla ke tšona
dibolabolago.

569 Phixi, e na le kgagara, bjalo taola ya
yōna e foka ka e thii mothabeng wa ditaola
yōna e bogale, e tšupa fêla ge bolwetši bja
motšha bo gotšê. Ba e bitšhi gore ke serolo.
Ge ba laola malwetši wa kwa ba bolêla gore
serolo nguana o sešhi, ka tlêma wa ka mōma
lo ke tlemile, malwetši yowe o tla re tlo-
gêla. Le yōna ngaka e fo gofa ditaola
ditšhane, ka baka la gore a tšhoka go gofa o tla
fêla maatla.

851

K34/82 193.

563. Ba bina noko, ba ntšha ke phuthi, go bonagala e ke ba bina ~~noko~~ e be ba bina phuthi kgale. Ba bina yōna^{noko} ke ba ga Thebetšane le baga Matshake ke ba phulaphawa bo dikgotlê ba ga Matshake le ba ga Makgopa.

564 Ba bina-tau, ditauleng ba ntšha ke phala le phuthi, ke lesoko le we ba le bitšago gore ke bo-kgakga methopô. Tau e na tšōr ditaula, bjalo ditaula tša yōna di ntšha di-batana. Dibatana tše we ditswenyago ba-tho.

565 Dikgagara tša lewatlê, ke le tuma le legalo, ke la mosadi. leqwani ke la menna, le feta ke la mosadi ka bogalo. le tuma la tšōgwana la mosadi, le le tuma la selumi la batlhankana. Dikgagara tše ba dihwetšana lewatlêng, ditšwa le batho ba we ba ilego ba fitlha nokeng ya lewatlê, bjalo ba dirêka go bōna.

566. Mabêtlwa a ngoditšoe go 555, bjalo ke angwala mo ka baka la menna ya Maruping, o balabola gore mabêtlwa ke a ditlou. A se matsšatši a

851

K34182 194.

bo lehono, re pharola marapô a dikyomo, bjalo la
 moadi re a pharola la monna a re pharole. Fêla
 kgale gona e be ba thôma ba êpêla maforong
 ba kgôna ba pharola.

Tema ya 52 Dithare.

Temana ya Itša ditlhare.

567 Dithare di a sekina tše mouiti a gore ge
 a goruta a ba a se natšo. Go bjalo ka di-
 tlhare tšagašia papago, ge a ile a seke a
 go šupa modirô wa tšona, o ka seke wa kgô-
 na go dišumiša. Tše we a ilego a go šupa
 tšona, a owa ke lefa la gago o wa dišumiša.

568 Dithare tše dintši di a hwetšwamo nageng
 ya ge šu. Gona le dithare tše we di sa hwe-
 tšiwigo, ke tšona dithare tše we motho a swa
 ne-tšego go dišeka. Bjalo ka se tšiba sa pho-
 hu, pabokone, moleko o mohubedu le tše dingwê.
 Dilô di a laelwa, motho a ile gore papagwê
 e be e le ngaka, bjalo a re go bôna a hwile, a
 gopola gore a ka šala a dišumiša, a owa e fêla
 o hwile na tšô.

851

K34182

195.

Tema ya 53 go phekola.Temana ya I go la tella ngaka.

569. Motšo ge anyaka go (phekola) go laolwa, o ya gae ga ngaka, bjalo a fitlha a dumediša gore ke tlilo kgopêla ditaola. Bjalo ngaka e tšee ditaola tša yona, a dulê le patlelong la gagwe e thômê go laola molaotwa. Motšo a ka bitša ngaka gore e tlê gae gagwe go laola, e ka se ke ya gana fêla, o swaretšê go dira mapotopole ga go mmitša.

570. Ngaka e phekola kae le kae, ka ntle le dingaka tšê dikgolo. Dingaka tšê dikgolo wa bôna di yo phekola motseng o mongwe, a se tabanyana, ke taba kgolo. Dingaka tšê dingwê diatšwa tšê tšama dišaba, bjalo ba tšama ba laola mogo ngwê le mo goingwê. Mowe molaolwa a a ratago gore a dulê gona a laolwê, e a laola. Fêla ge a ka fitlha motseng, a dumediša, ba mo a mogêla, gona motšo ya anyakago go laolwa, o ya mowe motseng o we ngaka e lego go ôna. Ge a fitlha a dumediša mongwa motse, gwa-ba yêna a i šaga maduma go ngaka.

851

K34/82 196.

Temana ya 2 go bupatša bongaka.

571 Dingaka tša go tšama dibapatša bongaka, bjalo ka ge go ngodilwe gore dingaka tše dingwe ke bo mpaneng, gore nna ke nna ngaka. Ba e tlhama ka ditlhamō, bjalo a rwala bokotla wa gagwe wa ditlhare a tšwa a sepele. Le ge bale ma-bjadweng, o tla no mmōna gore motšo yo ke ngaka.

572 Bjalo ka monna yo Phupu Malesa, banni tša gore ke mmadipela, mesela ya mesōrō kama-ka e go keletšwe tšhogang, di tšhēlele dilekeletše melaleng. A dule gae, o di o tla ka go ba bōna, o tšama a ba patša ditlhare. Tša dingwe o tšwa a dirakile, a fitlha mono a ba re-kišetša, kamo-swana o gata kgōrō o a feta.

573 Bo ngaka ke matsefa le go baba, monna yo we wa ga Malesa, ba ile ba di o rwala a hwile. O ile a hwa matloumeneng, bjalo o ile a di o pallwa mo we nageneng e we, a e tšwa a tšhabegile, mo a tšwago. Gokwana gore o ile a tšhabega mupulaneng, matloumeneng a tliša lebitla.

851

K34/82 197.

574. Mohu yo we wa ga Malera, mo nageny ya gabô, o be a sa nyake go bapatsia bongaka bja gagwe. Ditlhare tšie we a tšwago natiô o be a fo bolabola gore, ke pe le motlhare wa gore le gore. Bjalo batho ba banyakago ditlhare tšie we, ba e gae gagwe go rēka. Aie a nyake go aalafa batho ba mo, ka baka la gore a ba mofe zelo.

575. Ga ntši dingaka a di nyake go bapatsia ditlhare tšie bōna, nageny ya gabô, banyakakudu go tšwa ba tšumē ba bapatsia ditšhabeng dišele. Bjalo ka banna ba, Lehgwana Mošumu le Maruwakgogo, Mokgatla, dingaka tšie ba ile ba hwēla kgole, mo we le mabitla a bōna sa tsibjigo. Empa le ga go le bjalo a ba lesetšie.

Temana ya 3. Go sepediša modirô

wa gagwe.

576. Ngaka e sepediša modirô wa yōna wa go aalafa, ka ditaola. Ke ge ba ka motlhalošetšia belwetsi bja mmabji, a kgodišie ke polêlô ya melomo, o kgodišie ke ditaola tšua gagwe. O we ke modirô wa ngaka e ngwê le

851

K34/82 198.

e ngwê.

577. Dikgopolo tša dingaka, dire, motšo a ka se fo babja kantlê le moloi ka gase. O babja ka baka la gore o lailwê. Selo se se ngwê le se sengwê, a se bōna selo se we ke se tihōla, goba ke thuri. Ka malaō wa dingaka nōga a 'ya swanêla go tsena motseng, ya tsena ke thuri.

578. Dithuri, nōga a rwele, wa bōna e tsene ka motseng, go tla hwa motšo. Mong wa motšo ka morwana o swanetsê go tsogêla ngakeng go laala. Mebuta ga dinōga ke mapalekōkātšê le marabê. Masīišane a swanêla go lla kgaufrī le gae, wa kwa a lla kgaufrī le gae a rwele. Dikatse a tša swanêla go lla motseng, bōšego, wa kwa dilla, ke dithuri, ka gobane baloi ba e tša bōna pele.

579. Ge difitlha wa kwa dilla melomong wangwākō, bjalo bōna beng ba sa šaletšê nthagō. Ka morago, ga mo we, ke moka ba tsena motseng. Letswete le lōna ke thuri, le lla

851

K34/82 199.

bjalo ka ngwana. Kgweti le yona a ya swa-
nêla go tsema tšhemong, ya tsema e rumilwa.

580. Motšo a ka tšhalošetša ngaka gore, ke
tšhabile ke madi. O swamešše go tšhêla dita-
ola pele, a bônê gore madi a molwetšê a se a
go loiwa. Ditšhave tšê madi o wa ditšeba, a
ka seke a tšêa ditšhave a mofa, kantšê le gore
a diluolêlê. Ge ditaola di ka gana ditšhave tšê
we, o tšhêma go lašêla tšê dingwê, ditšhave
tšê we, ditšhave di dumêla, ke tšhêma tšê we di
tla go aulafa molwetšê.

581 Ngaka ga e nyake gore motšo a tšhalošetšê
se we a tšilego se laola a swa. O nyaka go
tšhalošetšê ke ditaola. O tla bolediša mawa
a gagara, bjalo wêna a fêla o dumêla. Ka
mawaga ga mo a balabadišetšê, ^{ditšhave} bjalo a se gowê-
na, ganetšê, ge dibolabola mawaga. O dumêlega
wa dumêla, o ga netšêgo wa ganetšê, ge o
ile wa ga netšê, mo we o tla bônê ngaka e
bile e tologa kudumêla. A sêmê diêma ka mawaga
o a ka kgomago, o tla kgolwa gore wa dumêla.

851

K34/82

200*

582 Wa bōna a fo gofa ditlhare tša goya go a kunyetša malwetšie, molaolwa o tla a sa swa se lo. Gōna mo we ngaka e ka seke ya go batša ditaba. O rata gore a bōna o tzentšha seatla ka ka napeng, mo we o tla go batša dilō tše dintši. O dišela gore o utšhe se lo se se go lo.

583 Ka moago ge o baya o tla go batša gore go nyakêga phuthulla thêbêlê, are ditlhare tša ka diphuthullwa ka se lo. Ka se lo se we ke tla bega badima gore dikgōnê go fodiša malwetši. Ka baka la gore o wa babjetšwa o tla le ka ka maatla go tšama o itša dikoloto.

O tšha tše ke diipegetšitšie bjalo ka ge molaô o dumêla go gwala fêla 200. Ke tla le ka go dingwala ge le baka le ka ba gōna.

End. S. 851.